

Dražen
Gorjanski

Slučaj Laure D.

Nakladnik

Ogranak Matice hrvatske Osijek

Za nakladnika

Ivan Trojan

Urednik

Tatjana Ileš

Lektura

Tena Babić Sesar

Oblikovanje naslovnice

Jasmina Gorjanski

Tisak

Studio HS Internet d. o. o. Osijek

ISBN 978-953-242-141-5

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Gradske i sveučilišne knjižnice u Osijeku pod brojem 150320021

Sav prihod od prodaje knjige namijenjen je Centru za nestalu i zlostavljanu djecu

Knjiga se može besplatno preuzeti na stranici <http://www.maticahrvatskaosijek.hr/>

Sva prava pridržana.

Knjiga je objavljena uz potporu Ministarstva kulture i medija RH u Godini čitanja 2021.

Dražen Gorjanski

Slučaj Laure D.

maticahrvatska
Ogranak Osijek
Osijek, travanj 2021.

Malo je tko toliko upućen u tematiku ovog romana kao sam autor: liječnik, bivši reprezentativac, dugogodišnji trener i dragovoljac Domovinskog rata.

Iako se roman objavljuje upravo u vrijeme buđenja svijesti žena i djevojaka na pravo življenja bez vrijedanja, omalovažavanja, psihičkog i tjelesnog zlostavljanja, drugotnosti i drugorazrednosti, riječ je tek o slučajnosti. Roman je napisan znatno ranije povodom stvarnog događaja i obrađuje temu o kojoj se čak i sad rijetko ili nikako ne govori. A ta je tema nasilje u sportu. Nije tu riječ o onom vulgarnom i vidljivom nasilju na stadionima koje svi prepoznajemo, riječ je o onom bolnom i često tragičnom, a nevidljivom nasilju unutar samih sportskih borilišta i svlačionica, nasilju proisteklom iz ljubomore, zle krvi, požude ili bolesti. Nasilja odraslih prema djeci, ali i nasilju između samih sportaša. O onom nasilju koje nešto veličanstveno i uzvišeno, što sport dobrim dijelom jest, pretvara u moralnu kaljužu, područje iživljavanja svakojako inferiornih i nedoraslih pojedinaca nad nadarenošću i idealizmom pravih sportaša.

Ovo je roman za mlade, osobito one nesvjesne posljedica povrjeđivanja drugih. No možda je još više ovo roman za roditelje, osobito roditelje mlađih sportaša. Naime, iako se to nigdje izričito ne navodi, čini se kao da autor, između redova, daje savjet upravo njima: *Čuvajte svoju djecu. Povjerenje je dobro, ali je oprez još bolji.*

Lauri, Emi
i drugim andelima
zalutalima u ovaj svijet
i
njihovim roditeljima

Predgovor

Za nastanak romana zaslužna je moja dugogodišnja prijateljica, *doktorica S.* koja mi je ne samo otkrila ključnu pojedinost opisanih događaja, nego me i poticala na pisanje.

Roman je nastao s nadom da će biti koristan onima koji ga pročitaju. Koristan u onom jednostavnom i lako shvatljivom smislu po kojem svaki čovjek treba biti koristan drugim ljudima. Kako ovima u sadašnjosti, tako i onima u budućnosti. Pa čak i onima koje nećemo nikada sresti.

Nošen tom mišlju, nadam da će roman spasiti barem jedan život, spriječiti barem jedno zlođelo, osvijestiti barem jednog zločinca.

To bi bilo dovoljno.

U pisanju romana znatno je pomogao veliki majstor karatea i veliki majstor pisanja, Kristian Novak. Oss, sensei!

Marljivim čitanjem pomogla je i studentica nastavničkog smjera engleskog jezika i književnosti, Valentina Markasović kojoj se najtoplije zahvaljujem.

Sav prihod od prodaje namijenjen je Centru za nestalu i zlostavljanu djecu

Knjiga je besplatno dostavljena svim knjižnicama u Hrvatskoj. Navedeno su omogućili Grad Osijek, Lions klub Gea, Karate klub Osijek i Fond Hipokrat zaklade Slagalica.

U ime svih budućih čitatelja, najiskrenije im zahvaljujem.

U Osijeku 27. ožujka 2021.

Dražen Gorjanski

Poletjela je u ponor. Slike života promicale su sve brže i brže – pobjeda na školskom natjecanju, prvi dan na treningu u atletskom klubu, trčanje po tartan stazi, pobjeda na prvenstvu države, stupanje na postolje, trener ju grli, majka i otac ljube se u gledalištu, teta Klara joj maše objema rukama, dobivanje zlatne medalje, krupni naslov *Laura Dominović dominira atletikom*, nastup na televiziji, stisak ruku, „Ne, ne!“, počinje plakati, osje....

Mrak. Mobitel se raspada i leti u zrak, ključevi se okreću u nepravilnoj krivulji, sjajilo za usne s okusom jagode odskakuje i kotrlja se sve sporije i sporije. I na kraju se zaustavi. Kao, uostalom, i život darovite sportašice Laure Dominović.

Glas Slavonije

CRNA KRONIKA

Još jedna smrt koja je potresla grad

Prema prvim neslužbenim podatcima sinoć je pod nerazjašnjenim okolnostima smrtno stradala trinaestogodišnja L. D. Policija za sada ne daje službene izjave o mogućim uzrocima tragedije.

Prema neslužbenim podatcima, tijelo nesretne L. D. nađeno je u podnožju nebodera na Sjenjaku. Posmrtni su ostaci prevezeni na Klinički zavod za patologiju i sudsku medicinu KBC-a Osijek gdje će se pokušati utvrditi okolnosti i mogući uzroci smrti.

To je već druga tragedija među maloljetnicama u Osijeku u proteklom razdoblju. Podsjecamo da je prije dva mjeseca u svojoj sobi pronađena mrtva E. J. (13) čija je smrt još uvijek predmet istrage osječke policije.

Odgovarajući na izravan službeni upit, Policija je za sada odbacila bilo kakvu povezanost između samoubojstva dviju djevojčica, kao i pripadnost nekakvom kultu.

„.... Jeste li čuli? Pa to je strašno. Tako mlada – a, eto, vidite... to u moje vrijeme nije bilo... tko zna tko ju je gurnuo...“

„.... je, čula sam da ju je slijedio manjak i odvukao na neboder, a tamo samo možemo pretpostaviti što je bilo, a da bi zameo tragove, bacio ju je s nebodera...“

„.... ma ne, bila je riječ o nesretnoj ljubavi. Jako se zaljubila, znate kakve su cure u tim godinama, našla je dečka s drugom i onda je sva očajna...“

„.... ja sam čula da je bila zlostavlјana, navodno je netko iz uprave kluba, premda neki kažu da ju je čak i otac zlostavlјao, znate onaj alkoholičar, jadno dijete, što je sve morala proći...“

„.... i onda se oni tako nađu negdje, skupe se, puše travu i uzimaju te osvježivače i onda im padnu svakakve misli na pamet pa su se blesatali i na kraju je bacili...“

„.... čula sam da je bila trudna pa se zato bacila. I to trudna s nekim starijim muškarcem...“

„.... kretenuše su je bulirale par mjeseci, normalno da se slomila, sada neka vide kad im policija dođe...“

„.... jadna ta žena. Već ima problem s mužem, sada je izgubila kćerku... Ta ne mora reći Bože, kazni me...“

„... RIP LAURA...“

„.... čula sam da se slikala za neki časopis, tamo gore idu fotografi i onda ju je taj ucjenjivao i ona se bacila...“

„.... mama joj je strašno ambiciozna, preko kćeri liječi komplekse, jedno je dijete bilo preopterećeno i nije više moglo izdržati, eto joj sad i medalje i slava...“

„.... je l' to ona mala što je pobacila, a imala 12 godina?“

No, neovisno o teoriji u koju su vjerovali, svi su roditelji tih dana češće grlili i ljubili svoju djecu, više s njima razgovarali, odjednom nalazili vremena za izlete i druženja i ustrajali na zajedničkim ručkovima.

Idući tako dodatno na živce svojim tinejdžerima.

Biste li ikada pristali umjeti umjesto nekoga?

Mnogi od nas, osobito ako smo samci, neoženjeni ili neudani – *nikada, ni u kojim uvjetima*.

Poneki od nas, osobito ako smo zaljubljeni, umjetnici ili lunatici – *ponekad, i to u iznimnim uvjetima*.

A svatko od nas koji imamo djecu – *uvijek i bez ikakvih uvjeta*. I ne samo da bismo pristali umjeti umjesto svoje djece, nego bismo to učinili ne dvojeći nijedne sekunde.

Ali rijetkim roditeljima, ako i ikojima, život pruži takvu priliku. Onim drugima, unatoč njihovoj spremnosti za krajnju žrtvu, djeca ipak umiru prije njih.

Neki kažu kako je svaki život dug točno onoliko koliko treba. Ni sekunde dulji. Jer je tako zapisano u našoj karmi, u našem horoskopu ili u našoj DNK. A da se nama samo zbog statistike čini da su neki životi prekratki, neki primjerene duljine, a neki baš i predugi.

Sve mi to možemo i znati i prihvati, a opet se, stojeći pred bijelim križem, jednako slomiti, kao da ništa od toga ne znamo. Jer ćemo jednostavnim *oduzimanjem godina* izračunati kako je riječ o svega trinaest godina. I teško da će tada itko, unatoč navedenom znanju i prihvaćanju usuda, karne, horoskopa ili DNK, biti u stanju reći: *Eto, baš dobro, baš po mjeri, upravo onako kako je sudbina odredila*.

Baš suprotno, zadrhtat ćemo od snažnog osjećaja, od hladnoće koja će nam doći iz svake stanice, iz svake molekule i svakog našeg atoma, jeze koja će nam nositi poruku da je to pogrešno, da je prerano, da to nije tako trebalo biti, kako se taj populjak nije još ni otvorio, nije se još nauživao ni sunca ni mjeseca, ni kiša ni oluja, ni jutarnje rose ni snježnog pokrova. I bez obzira na to koliko bi možda težak i tegoban bio taj neodživiljeni život, ljudi znaju da je pravedno pustiti dušu odigrati taj život, proživjeti ga, nauživati se u njemu ili se napatiti ili, što je najčešće, i jedno i drugo.

A nakon što bi duša sve proživjela, kada bi iskusila što je iskusiti trebala, kada bi se zasitila i svijeta i sebe, i kada bi, dijelom zbog istrošenosti i dosade, a dijelom i zbog znatiželje, konačno zakoračila u novu dimenziju, tada bi po našem mišljenju ta smrt bila pravovremena. I tada bi bližnji

negdje u dubini bića, unatoč боли zbog gubitka, osjećali kako je to dobro, ispravno i prirodno, kako je kraj nastupio kada je trebao.

Draga Laura, dragi anđele s našeg stadiona.

Ne znamo zašto si nas napustila ostavivši prazninu u našim dušama i duboku ranu na našim srcima. Tvoj osmijeh i nevina dobrota vječno će živjeti u našim sjećanjima. Naš je stadion danas zavijen u crno, a kada ga budemo ponovno otkrili, on više nikada neće biti isti; na njemu će zauvijek nedostajati tvoje lice i tvoj osmijeh.

Kao tvoj trener mogu reći kako sam te kroz atletiku i život vodio najbolje što sam znao. Sada te prepustam u ruke anđelima, neka te oni vode dalje po stazama rajske prostranstava.

Zauvijek ćeš nam nedostajati, rekao je Laurin trener, profesor Neven Suša.

„Tum... tum tum... tum... tum tum tum...“, padala je zemlja na bijeli ljes odnoseći Lauru Dominović iz ove dimenzije.

Prof. Neven Suša i istražitelj Ritter

- Poštovanje, gospodine Suša. Ja sam Robert Ritter, istražitelj.
- Bok. Dugo se nismo vidjeli – srdačno uzvrati Neven pružajući ruku istražitelju.
- Ovdje sam službeno. Moram Vam postaviti nekoliko pitanja u vezi Laure Dominović kojoj ste bili trener – hladnim tonom nastavi istražitelj Ritter ne prihvaćajući pruženu ruku.

- Neven pogleda u policajca u pratnji pa povuče ruku i dalje se ljubazno smiješći.
- Da, to je strašno. Prava tragedija...
 - Prema svemu sudeći, Vi ste posljednji vidjeli žrtvu. Kada je to bilo?
 - Negdje oko 20 sati kada smo završili trening. Ja sam otisao na sastanak, a ona kući.
 - Kako ste se rastali? Je li bilo nekog sukoba?
 - Pa sada je to neumjesno reći i jako mi je žao, ali malo smo se porječkali zbog treninga. Taj je dan bila nekako bezvoljna i apatična, kao da je mislima bila negdje drugdje, a ne na treningu. Prvo sam tolerirao i čekao da se malo zagrije i uživi u treningu, ali je i dalje bila odsutna pa sam se na kraju naljutio i malo povisio ton. Ali ništa strašno. Sada mi je jako žao.
 - Gdje ste bili između 20 i 21 sat?
 - Na Zrinjevcu, na skupštini Regionalnog sportskog saveza. Ja sam predsjednik.
 - U kakvom ste odnosu bili sa žrtvom?
 - Bili smo u dobrom odnosima, naravno. Ona je bila jako darovito dijete, s njom je bio užitak raditi. Blizak sam s njezinim roditeljima, moja je supruga njihova kuma. Posjećivali smo se.
 - Nije bilo svađa, maltretiranja?
 - Bože sačuvaj – bila je zlatno dijete. Nitko joj ne bi naudio. Nikada se nismo svađali; tu i tamo ako je bilo zbog treninga, kao što sam Vam upravo rekao.
 - Jeste li se možda romantično zbljižili?
 - Kako mislite – romantično?

- Je li među vama bilo emotivnog ili tjelesnog zbližavanja?
- Ne, makar što! Pa bila je dijete. Tek je napunila trinaest godina.
- Hvala Vam, gospodine Suša. Oprostite na smetnji i nekim neugodnim pitanjima. Takav je to posao, nadam se da razumijete. Moramo provjeriti sve s kojima je taj dan kontaktirala.
- Naravno, to se mora.

Policajci se upute prema izlazu, ali se Ritter vrati, nagne prema Nevenu i potiho zasikće.

- Jebat ču ti mamu ako nađem i najmanju stvar. A nešto ču već naći, budi siguran.

Vozeći se kući, Neven je bio živčan i još uvijek pod dojmom razgovora s istražiteljem Ritterom. Taj će učiniti sve kako bi mu napakostio, očito još nije zaboravio studentske dane kada mu je Neven preoteo djevojku. Neven je uzeo nitroglicerin pod jezik, ali ga je i dalje stezalo u prsima. Neće ići na hitnu, to bi bio poraz, a Ritter bi to sigurno čuo. Ako nešto ne bude dobro, zvat će Klaru.

Sjeća se kako ga je još u Zagrebu lažno optužila za seksualno napastovanje jedna cura koja mu se stalno upucavala, a on ju je izbjegavao. Da je bila zgodnija, možda bi nešto i bilo među njima, ali ona nije bila njegov tip. Na kraju mu je došla i otvoreno rekla da ili će s njom spavati ili će ga optužiti za silovanje. Nije obraćao pažnju na njenu ucjenu sve dok ga policija nije pozvala na ispitivanje. Imao je sreće jer su mu pomogli iz uprave kluba i sve riješili. A razlog za pomoć bio je jednostavan – te je godine ispunjavao uvjete za nastup na Svjetskom prvenstvu pa bi bilo doista glupo prihvati optužbe neke uvrijedjene fufice, pokrenuti postupak i tako prokockati mogućnost da i Hrvatska ima predstavnika u desetoboju na SP-u.

Od onda je Neven bio dvostruko oprezan kada je bilo riječi o djevojkama; imala je njegova majka pravo, treba se čuvati tih fufica.

I Nevenov je kolega imao slično iskustvo, ali je iz njega izvukao zaključak koji je vukao na pitiju zagonetku: Hodaju pored tebe skoro gole, guze se, zajebavaju te, izbace sise na izvol'te, a onda kad joj ga hoćeš uvalit, onda – kao neće. Fine su, a ti si kreten i manjak. A ako ti nećeš, onda te proglose pederom. Pa ti sad biraj 'oćeš li biti manjak ili peder.

Unatoč stresu koji je doživio, Neven je te godine ipak bio hrvatski predstavnik na Svjetskom atletskom prvenstvu. No snovi o slavi i mogućoj medalji rasplinuli su se još prije samog sudjelovanja. Nemilosrdna Antidopinška komisija, unatoč njegovu prethodnom *čišćenju*, našla mu je u urinu nedozvoljena sredstva i sprječila nastup. Trener je uložio prigovor, čudio se, tvrdio da je to od lijekova za gripu koju je Neven prebolio prije tjedan dana, da mu je podmetnuto, da je slučajno uzeo lijek za koji nije znao da ne smije, da je možda od promjene hrane i navodio ostale besmislene i beskorisne laži ne bi li opravdao nešto što se opravdati nije moglo.

– Zna se da svi uzimaju anabolike, samo je pitanje koliko imaš dobru ekipu koja te očisti na vrijeme. Eto, nisam imao sreće.

Po povratku u Hrvatsku Neven je kažnjen s četiri godine zabrane nastupanja, što je ujedno značilo i kraj sportske karijere. Ukinuta mu je i sportska stipendija, plaćeni stan, besplatna ishrana i niz drugih pogodnosti koje je kao vrhunski sportaš imao. Neven se s olimpijskih visina sunovratio u hrvatsko blato. Svi oni koji su ga ranije tapšali po ramenima, koji su mu se uvlačili, opraštali svaku njegovu svinjariju, predstavlјali ga kao prijatelja, častili i vodili sa sobom ne bi li i oni dobili na vrijednosti, svi su oni odjednom nestali, posakrivali se, izbjegavali ga, prelazili na drugu stranu ulice kada bi ga sreli. I dok je ranije bio *hrvatski ponos, zlatni dečko iz Zagore, hrvatski atletski Apolon*, odjednom je postao *dotezenac, primitivac i narkoman*.

– Kako su mi se samo uvlačili kada sam bio slavan. A onda te ne poznaju, bježe od tebe, a ja ih sačuvao, svu sam krivicu preuzeo na sebe. Da sam priznao kako su mi oni nabavljali anabolike, cijeli bi Savez bio suspendiran. I to mi je bila hvala.

No Neven je bio žilav, prava zvijer sa snažnim nagonom za opstanak. Brzo je prekrižio daljnju sportsku karijeru te se okrenuo preživljavanju. Trebalo se zaposliti dok je još imao kakve-takve veze. Na kraju krajeva, ipak je imao svoju diplomu, bio je profesor tjelesnog odgoja, ne treba mnogo – samo koju riječ na nekom natječaju za profesora tjelesnog u Zagrebu. Ipak, pokazalo se kako se *dobar glas daleko čuje, a gori – još dalje*. Ukratko, gdje god bi pokucao, koga god bi tražio uslugu, nailazio je na odbijanje. Život u Zagrebu postajao je sve dalji, a povratak u Zagoru sve bliži. Povratak u Zagoru, sada poslije Zagreba, za Nevena je bio jednak smrtnoj presudi s prethodnim mučenjem u trajanju od 40 godina. To rješenje nije dolazilo u obzir.

Počeo je ići redovito u crkvu, molio se, isповijedao, kajao i opet molio. Ništa nije pomagalo. Nevenu se činilo da ga se i Bog odrekao.

– Bog je milostiv. Bog zna što što je za nas najbolje. Bog će pomoći.

I stvarno, iako ni sam Neven nije znao zašto, dobio je još jednu mogućnost. Doduše, ne u Zagrebu, nego u ovoj selendri koja, kako je uskoro i sam Neven shvatio, i nije tako loša. Samo je trebalo pametno odigrati.

Što je Nevenu uspjelo. Bio je dobro oženjen, politički jak, bogat i utjecajan. Kad god bi razmišljao o tome što je ostvario u Osijeku i ono što je mogao ostvariti u Zagrebu, uvijek bi zadovoljno došao do istog zaključka da je bolje biti prvi u selu, nego zadnji u gradu.

Jasna, Laurina mama

Jasna se sjećala i uvijek će se sjećati te noći kada su dvojica policajaca pozvonila na vrata. Prvi je bio njezine dobi, zelenih očiju, suh i visok, a drugi je bio mlađi; nije ga dobro vidjela jer je stajao iza starijeg policajca, napola se skrivajući. Kada je otvorila vrata i ugledala starijeg policajca, iz njegovih je očiju sve iščitala. Kasnije je razmišljala o tom čovjeku – sigurno je imao iskustva u takvim stvarima jer i da nije ništa rekao, njegov je pogled sve govorio. Jasna je u prvi mah pomislila kako je riječ o njezinu mužu – Zvonimиру.

Godinama ju je bilo strah da si nešto ne napravi. No s vremenom se priviknula na tu mogućnosti i počela živjeti s njom. U tom je razdoblju život sa Zvonimirom bio poput igranja ruskog ruleta – mogućnost da si oduzme život bila je točno toliko kolika je bila i mogućnost da nasumično zavrpite bubanj revolvera s jednim metkom i pet praznih mjesta u bubenju i da se ispred udarne igle nađe upravo ono mjesto s metkom. Matematičari bi rekli kako je to svega 16,7%, što nije mnogo ako se pri tome ne radi o životu vašeg muža. I kada je Jasna već mislila kako neće izdržati, kako je nemoguće živjeti u stalnom strahu od njegova samoubojstva, stanje se počelo mijenjati. Ne stoga što se Zvonimir promijenio, nego stoga što se ona promijenila. Tada je shvatila kako su naše tijelo i naš um napravljeni za preživljavanje. U stanjima stalnog velikog pritiska svijest će se promijeniti, prilagoditi, biti manje podražljiva, a sve kako bi osigurala opstanak. Tako je i Jasna s vremenom postala sve manje osjetljiva na tih 16,7% i potpuno se priviknula živjeti s tim teretom kao da je to potpuno normalno.

Već je stotine puta proživjela taj mogući događaj – dolaze policajci i govore joj o smrti njezina muža pa kada se to doista dogodilo s Laurom, sve joj se učinilo već poznato. Nije, doduše,

nikada zamišljala lica policajaca, ali tu scenu – oni na ulazu, ona samo ognuta prvim što je dohvatiла, oni joj govore o tragediji – tu je scenu već odavno prošla. I kada je mislila kako će mirno primiti vijest o smrti supruga, stariji policajac spomene Lauru.

Jasna je ostala bez riječi. Kakva Laura, valjda je htio reći *Zvonimir*. Umalo ga nije ispravila – Mislite Zvonimir? – ali je policajac bio toliko ozbiljan i siguran u ono što govori da nije ostajalo prostora ni za kakve dvojbe.

– Laura? – bilo je jedino što je upitala.

– Žao mi je. Primitate moju iskrenu sućut – odgovori policajac pružajući joj ruku.

Od tog se trenutka malo toga sjeća. Sjeća se dolaska hitne, ali ne i tko je došao ni što su joj dali, sjeća se da su je smjestili u krevet, sjeća se da joj je susjeda nešto govorila i gladila ju po glavi, sjeća se još nekih nepoznatih ljudi koji su bili u stanu, sjeća se da je bezuspješno zvala Zvonimira jer u vikendici ponekad nema signala i da je potom zvala policiju u Batinu da ga obavijeste, a ostalog se ničeg ne sjeća. Kasnije se pojavio i Zvonimir, vjerojatno ga je policija našla, ali se više ne sjeća jesu li uopće razgovarali. Sjeća se da je bez prestanka plakala i ponavljalala samo jednu riječ – zašto. Sjeća se da se Zvonimir zatvorio u kuhinju i razbio sve suđe koje su imali. Potom se opet ničeg ne sjeća sve do odlaska u *Glas Slavonije* i davanje oglasa i problema s fotografijom koju nije imala uz sebe. Zvala je Zvonimira, ali on nije mogao naći fotografiju koju je Jasna željela. Sjeća se da se vraćala kući žureći kako bi predala oglas na vrijeme. Sjeća se i biranja lijesa – bijelog, dječjeg – i odlaska na Anino groblje na kojem nije bilo mjesta, pa traženje mesta na Novom groblju, pa poruke da ipak ima mjesta na Aninom, ali je cijena drugaćija, pa odlaska u Župu, provjere je li Laura krštena (što je bilo tek slučajno i to zahvaljujući Jasninoj mami koja je to učinila bez njezina znanja), traženje svećenika i njegova slobodnog termina...

Sjeća se i tog sunčanog dana, desetine djevojčica i dječaka Laurine dobi, mnogih ljudi koji su došli izraziti sućut, iako mnoge nije poznавала. Dok su bili vani, Zvonimir je bio cijelo vrijeme s njom, no čim su došli kući, oni bi se zatvorio u svoju sobu i ne bi izlazio. Bilo je to kao da je za muža imala duha vidljivog samo kada je izvan doma.

Karmine su pripremili u podrumu Hotela *Waldinger*. Ni Zvonimir ni Jasna nisu bili sposobni ni za što pa je Jasmina mama sve preuzela na sebe. Srećom, imala je pomoć Jasnine najbolje prijateljice Klare i njezina supruga, Laurinog trenera Nevena, koji su uskakali kad god je trebalo i zapravo obavili najveći dio posla.

Zvonimir se nakon svega brzo povukao u vikendicu, a ona je ostala sama. Sama u stanu punom Laurinih stvari, uspomena, mirisa, češljeva, patika, trenirki, ruksaka, rajfova, jakni, medalja, pehara...

I tek je tada počeo pravi pakao.

Zvonimir, Laurin tata

Laurin tata, Zvonimir Dominović, službeno je bio branitelj u mirovini, a neslužbeno zlovoljni, prisilno umirovljeni zapovjednik Specijalne policije i povremeni alkoholičar koji nije nigdje pripadao. Sa suprugom je već odavno izgubio svaku vezu. Kćer koju je potajno obožavao nije razumio niti je ona razumjela njega. Svojih iz jedinice nije imao u blizini, a drugi branitelji, od kojih je većina bila lažna, dodatno su ga živecirali. Još bi on probavio to što su potkupili doktore

i psihologe da im napišu lažne nalaze, lagali i izmišljali tegobe (*vraćaju mi se slike iz rata, svjedočio sam stradavanju suboraca, bio sam u životno ugrožavajućim situacijama, imam košmarne snove*) i otišli u nezasluženu mirovinu; dakle još bi on to i probavio, ali kada bi počeli srati o svojim ratnim junaštvima, e, to nije mogao izdržati. Jer ne samo da je većina njih bila u podrumu i tijekom rata ni metka nije ispalila, ne samo da su mnogi pobegli kada je pao Vukovar, a onda su se nakon šest mjeseci, kada je sve bilo gotovo, vratili i ponovno ušli u postrojbe, nego mnogi tijekom rata nisu uopće ni bili u Osijeku (zato ih je ona manjina koja je ostala i zvala *pobjeguljama*). A kada bi Zvonimir čuo takva govna kako seru, nije mogao izdržati nego im je morao reći u lice da su lažljiva govna.

– Ti si bio u mom kurcu, a ne u ratu! – obično bi počeo komentirati velika junaštva takvih pizduna. A ako potom ne bi ušutjeli nego se još i počeli svađati, e, onda bi, kao i svatko normalan, morao reagirati. Nakon što je dvojicu govnara poslao na traumatologiju, počelo ga je i ono malo onih koji su se s njim ranije družili izbjegavati. Nije to bilo ni tako loše. Tada je bar imao razloga zaći na vikendicu – jer bio je sam i tamo i tu. No na vikendici je imao Garu, malog crnog psića koji mu je jednog dana došao i ostao s njim pa je tako na vikendici imao zapravo sve što je trebao – mir od govnara i društvo iskrenog prijatelja.

U vikendici bi Zvonimir ponovno o svemu razmišljao i shvatio kako ga nisu živcirali samo lažni branitelji i podmitljivi doktori; još su ga više živcirali političari, te gnjide od ljudi koji su njemu, njegovim dečkima i svim ostalima borcima ukrali njihove snove. Netko mu je jednom, upamtio je to jer mu se jako svidjelo, rekao izjavu nekog filozofa: *Onaj tko zna zašto živjeti, moći će podnijeti gotovo svakojako kako živjeti*. I to je bila čista istina. Svi su njegovi dečki, ali i svi ostali u Osijeku, izdržavali muke i patnje rata jer su vjerovali kako će doći ono bolje sutra. Svi su pronalazili način *kako živjeti* i preživjeti jer su tada vjerovali da znaju *zašto živjeti*.

Iako su neki govorili i drugačije. Zvonimir se sjećao kako mu je dida Joza, stari partizan s dva ordena iz Drugog svjetskog rata, jednom dok su bili u podrumu, jer je upravo *padalo*, rekao: – Djeco, budite sretni dok je rat. Bit će najgore kada prođe pa budete vidjeli za što ste se borili. A tek kada vam nakon rata dođu lažni borci s dva svjedoka...

– Dida Joza, samo neka ovo prođe, dalje ćemo lako – nasmijao se Zvonimir, potpuno siguran kako ništa ne može biti gore od toga u čemu sada žive.

A prevario se. Ono što je došlo nakon rata bilo je stoput gore nego sam rat. Nisu četnici toliko uništili Osijek koliko su to učinili političari. Sve su tvornice pokradene ili, kako se to službeno zvalo, *privatizirane*. Ljudi su ostajali bez posla, zavladali su očaj i beznade. I dok su ranije Srbi bili za sve krivi, odjednom se pokazalo kako je to samo priča, paravan, skretanje pozornosti da bi hrvatski političari mogli krasti, pljačkati i otimati.

A broj se branitelja toliko povećao da nikom nije bilo jasno kako se Hrvatska s takvom silom tek branila, umjesto da je, što bi rekao Ledeni, već drugi dan rata sjebala četnike i proširila se do Zemuna.

Dida Joza, taj stari partizan koji je to sve već jednom prošao, bio je u pravu.

Dobar je život koji ima nadu, koji ima snove. Tada se lako živi, tada i patnja i žrtva i umiranje imaju smisla. Ali život u kojem nema ni nade ni snova, život u kojem je sve što je vrijedno zgaseno, popljuvano, ismijano, uništeno – takav život nema smisla. A kada život nema smisla, onda mnogi iz njega i odu. Političari bi izmišljali ratne traume i slabu skrb za branitelje, a prešućivali bi da mnogi odlaze zbog toga što su im oni, političari, uništili smisao života.

A pri tome nitko nije bio ni odgovoran ni kriv. Jer je sve, a osobito takva privatizacija, objasnjavali su pravni stručnjaci, bila *po zakonu*.

– Dakle – govorio bi Zvonimir – ispada da je uništavanje Hrvatske potpuno *po zakonu*. Ali i robovlasištvvo je nekada bilo *po zakonu*, i istrebljenje je Židova bilo *po zakonu*, i spaljivanje je vještica bilo *po zakonu*, i aparthejd je bio *po zakonu*.

Zvonimir se nije bojao javno iznijeti svoje mišljenje o onom što vidi, o onom što su svi znali. A to njegovo mišljenje nije bilo omiljeno među političarima. Nije lijepo kada zapovjednik Specijalne policije govori protiv države. Pa su ga nakon rata, protiv njegove volje, umirovili – jednostavno su ga pozvali u Šarengradsku na redoviti liječnički pregled, izdali rješenje po kojem je nesposoban za rad, oduzeli mu ovlaštenje službene osobe, sve oružje i poslali ga u mirovinu.

Uzalud je Zvonimir govorio kako je nalaz lažan, kako on nema PTSP i nije ga nikada imao, kako nema ni drugih psihičkih tegoba, kako se osjeća sposoban za posao, uzalud je uložio žalbu i prigovor i sve što je mogao – rješenje je svaki put bilo potvrđeno.

Zvonimir se tek tada osjećao odbačen, zgažen, popljuvan i ismijan. Bilo je lako s četnicima, ali kako sa svojima? Kako ratovati protiv države za koju se sam borio? Zvonimir nije nalazio rješenja za patnju koja je slijedila i koja je bila sve veća i veća. A da bi ju makar malo smanjio, da bi izdržao i besmisao, i gubitak nade, i gubitak snova, morao je tu i tamo malo potegnuti. Tada bi se najčešće osjećao bolje.

Ali ponekad bi ga čak i uz domaću lozu toliko boljelo da bi plakao kao malo dijete.

– Vidiš, Garo, ljudi su ginuli da ti i ja sada možemo biti slobodni i na miru u ovoj vikendici. I kada bi tebe vidjeli, rekli bi da je ta njihova smrt imala smisla. Ali kada bi vidjeli sve ostalo, e, onda bi popizdili. I da mogu, digli bi se iz groba i svim političarima jebali mater. Eto, to bi radili, moj Garo – objašnjavao bi Zvonimir Gari koji je to sve shvaćao i potvrđivao mahanjem repa.

Zvonimir je osjećao da je život u vikendici zapravo bijeg od života, ali trenutno nije imao ni znanja ni snage ništa promijeniti. Jer je znao da bi pravi ljudi doprinosili radom svojoj domovini, pravi bi muževi bili sa svojim suprugama, a pravi bi očevi odgajali i pazili svoje kćeri. No on nije radio ni jedno ni drugo ni treće. Jednostavno nije mogao, bio je nekako umoran i iscrpljen. Činilo mu se kao da se potrošio, sasušio, da ima previše iskustva, previše doživljaja, previše godina. Život ga je sve manje zanimalo pa time i sve manje privlačio; njegovo je nagnuće bilo sve više prema smrti, prema odlasku, zato se i volio igrati kokotom pištolja. Osjećao se prestari za život, a opet premlad za smrt, odnosno – točno nigdje.

I tko zna koliko bi trajalo to stanje *ni života ni smrti* da se nije dogodilo to s Laurom. Njegovim plavokosim anđelom. Kojeg sada više nema. Laura je bila nalik Jasni: plava, lijepa, dugonoga i začuđujuće brza za djevojčicu. Ne samo nalik, nego zapravo ista Jasna, ona Jasna koju je, sada mu se činilo davno, jako jako davno, sreo u jednom vrućem, drvetom obloženom uredu na Jugu II.

Zvonimir je Jasnu upoznao na samom početka rata. Tada je radila u računovodstvu tvornice LIO koja je šila vojne odore za ZENGE¹. Radilo se dan i noć, radnice su šile koliko su brže mogle, često ne odlazeći na pauze. Bilo je to ono vrijeme poleta, slogue i inata, istinskog rodoljublja zbog kojeg ništa nije bilo teško, zbog kojeg se nije gledalo ni na radno vrijeme, ni na pauzu, ni na bolovanje, ni na godišnji. Četnici su znali kako LIO proizvodi vojne odore pa su ga svako malo iz Tenje gađali minobacačkim granatama.

– Jasna, dođi k meni, imamo jedan posao – rekao joj je šef telefonom.

Požurila je i ne sluteći kako će se u tom malom i neuglednom uredu dogoditi susret koji će joj promijeniti život. Sišavši, pristojno je pokucala i nakon šefova *Da!* zakoračila u novo životno razdoblje. U uredu je sjedio zapovjednik Specijalne jedinice MUP-a, tamnokosi, osunčani, zgodni dvometraš u maslinastoj odori sa zavrnutim rukavima. Kada ju je ugledao, odmah je ustao i nakon

¹ Uobičajeni naziv za pripadnike Zbora narodne garde (ZNG).

predstavljanja pružio ruku. Imao je čvrst stisak, na samoj granici bolnog. Jasni se nasmijao vedro i bezbrižno kao da su na upoznavanju u nekom turističkom središtu, a ne usred rata.

– Eh, uz ovakvog me muškarca ne bi bilo strah ići i na kraj svijeta – bilo je prvo što je Jasna pomislila.

U tom je trenutku bila neizmjerno sretna što je već ranije, na samom početku rata, odlučila kako će i dalje držati do sebe i biti uvijek sređena pa je i tada bila ukusno obučena i našminkana. Za takvu je odluku imala dva vrlo čvrsta razloga: prvo – neće joj neke četničke seljačine promjeniti izgled i učiniti ju poput njih – i drugo – bojala se ranjavanja na putu do posla ili na poslu i dolaska u bolnicu gdje bi ju skidali pa utvrdili kako je loše odjevena. Stoga je Jasna pomalo i stršala u svojoj okolini – onako plava i vitka i uvijek dotjerana upadala je u oči u okolini koja je bila više usmjerena na preživljavanje nego na lijepo oblačenje.

Iako je Jasna znala dva čvrsta razloga za njegovanje svog izgleda, čini se da tada nije znala i treći – a taj je bio da će svojom pojavom već na prvi pogled očarati zgodnog zapovjednika Specijalne policije. No tijekom tog prvog susreta nije bilo ni vremena ni prigode za bilo što drugo osim za službeni dogovor. Zvonimir je izabrao kroj, odredio mjesto gdje će biti znak jedinice, naziv SJP ORAO, Jasna je dobila zadatak izračunati cijenu i to je bilo sve. Ponovno su se rukovali i razišli.

No sudbina je htjela drugačije. Zvonimir je nakon posjeta tvornici otisao obići dečke koji su bili smješteni po kućama na Jugu II, a Jasna se vratila u svoju sobu. Još je neko vrijeme razmišljala o zgodnom zapovjedniku, a potom se izgubila u nizu brojeva koje je trebalo zbrojiti, dodati porez te napraviti završni izračun za ponudu kupcima.

Kada je pošla kući, ponovno je počela strahovati od minobacačkih napada. Najgora je bila prva granata – ta je bila iznenadna i nije bilo načina da ju se izbjegne. Nakon te prve ljudi bi se već posakrivali i sklanjali gdje je tko stigao.

Ulice kojima je prolazila sastojale su se od prizemnica čiji su vlasnici u slučaju minobacačkih napada zaključavali vrata i sklanjali se u podrume pa se Jasna, dogodi li se tako nešto, ne bi imala gdje sakriti. Na njezinu je Sjenjaku stanje bilo znatno bolje – sve su zgrade imale ulaze koji su bili stalno otvoreni pa bi se tamo s lakoćom sklanjala u prvi ulaz na koji bi naišla.

I dok je upravo razmišljala o prednosti Sjenjaka nad Jugom II, Jasna začuje poznati fićuk. Granata je pala daleko, ali je počelo. Jasna potrči što je brže mogla prema Sjenjaku, samo da joj se dokopati prve zgrade. Jureći preko ceste, začuje civiljenje guma, ali se nije osvrtala.

– Hajdete, brzo, upadajte, nije vrijeme za šetnju! – bio je vickast vozač policijskog auta, nitko drugi nego Zvonimir. Brzo je ušla u auto i rekla – Hvala! – ni ne pogledavši u njegovu smjeru.

– Gdje stanujete? – upitao je Zvonimir uz civiljenje guma i davanje gasa što je više mogao.

– Na Sjenjaku sam! – uplašeno je odgovorila Jasna.

– Gdje na Sjenjaku?

– Onaj veliki žuti neboder uz pothodnik i prugu.

– Dobro, to mi je usput. Imate besplatan prijevoz danas – kroz smijeh je govorio Zvonimir. Činilo se kao da ga to sve zabavlja – i granate, i ona, i ludovanje autom, i njegova uloga zaštitnika lijepih djevojaka. Tako je jurio da se Jasna bojala da se negdje ne zabiju. No Zvonimir je bio vješt vozač. Sigurno ju je doveo do njezine zgrade, rekao jedini pozdrav koji su Osječani tada koristili – Čuvajte se! – i odjurio dalje. Jasna je brzo utrčala u ulaz i tek tada odahnula.

– Nisam ga pozvala ni na kavu – predbacivala si je cijelo to popodne – a čovjek mi je možda spasio život.

No prilika za popravak iz lijepog ponašanja zbila se već sutradan. Šef ju je ponovno pozvao jer je Zvonimir imao neke izmjene na odori pa je to trebalo uračunati u cijenu (Jasna će tek kasnije saznati kako je Zvonimir izmislio izmjene samo kako bi ju ponovno vido). Čim ga je ugledala, Jasna je osjetila kako se zarumenjela i kako joj srce jače lupa. Unatoč tome smogla je hrabrosti pozvati na kavu svog spasitelja.

A dalje je sve išlo kako to i ide u ljubavima koje sudbina odluči ostvariti, jednostavno i glatko.

Dr. Klara Suša Kohlhofer, Jasnina kuma i najbolja prijateljica

Nije prošlo ni mjesec dana od sahrane, a Jasna je primijetila kako joj se krug prijatelja smanjio. Činilo joj se kako ljudi s njom rjeđe nego ranije zastaju na ulici razmjeniti koju riječ, rjeđe ju nazivaju, čak su se i na poslu nekako s njom rjeđe družili. Znala je ona kako je naporna u ovom razdoblju i kako vjerojatno optereće ljudi svojim povremenim pričanjem o Lauri, ali nije mogla drugačije. Jasna je očekivala više razumijevanja za svoju bol; znaju li ljudi uopće kako je to izgubiti vlastito dijete?

Jedina koja je i dalje ostala uz nju bila je njezina Klara. Jedino je ona uvijek imala vremena za Jasnu, jedino je ona rado pričala o Lauri, jedino je ona izlazila s Jasnom na kavu, i to znatno češće nego prije. Klara je ne samo po tome nego po mnogo čemu doista bila izuzetna osoba.

Jasna se sjećala kako bi Klara tijekom prvih dana nakon Laurina odlaska znala doći k njoj i gotovo ništa ne pričati. Klara bi oprala suđe, skuhala kavu i onda bi njih dvije sjele na pletene balkonske stolice i gledale preko ograda ne progovorivši nijednu riječ. Tek bi povremeno ispružile ruke jedna drugoj, pogledale se i stiskom šaka potvrđile međusobnu privrženost.

Jasna je u to vrijeme bila preplavljeni vlastitom boli pa nije ni mogla primijetiti kako Klaru isto boli, iako naravno drugačije, ali isto tako snažno. Jasna je imala pa izgubila dijete. Klara ga nije nikada ni imala.

Klara je bila jedinica, kći poznatog osječkog kirurga i šefa kirurgije u osječkoj bolnici – prim. prof. dr. sc. Josipa Kohlhofera, dr. med., spec. kirurga. Otac je bio prilično autoritaran što je značilo kako je Klara morala ispunjavati očeve planove o vlastitoj budućnosti. Ili – kraće rečeno – morala je biti liječnica. I ništa drugo. Unatoč tome što je Klara bila nadarena za glazbu i prolazila s odličnim u glazbenoj školi te čak upisala i Glazbenu akademiju. No to njezina oca nije previše dirnulo.

– Možeš upisati bilo koji fakultet. Naravno pod uvjetom da je to medicina – bio je jedini odgovor koji je Klara dobila priopćivši ocu kako je položila prijemni na Glazbenoj akademiji.

Možda je upravo tada Klara trebala drugačije postupiti, možda se tada trebala izboriti za svoja prava, možda se tada trajno stvorio obrazac takvog bespomoćnog prihvaćanja tuđe volje. No možda je Klara jednostavno bila takva. Možda joj je biranje linije manjeg otpora bilo prirođeno stanje življena.

U svakom slučaju, ta je njezina osobina itekako dobro došla Nevenu, mladom profesoru tjesnog odgoja koji je između izbora vraćanja u rodnu Zagoru i rada u Osijeku izabrao Osijek. Nakon rata su u Osijeku nedostajali kadrovi u svim područjima pa je Neven nakon diplomiranja u Zagrebu tu odmah dobio mjesto. Splet okolnosti ili dobra sreća doveli su ga kao podstanara u isti neboder s Klарom i Jasnom. Obje su ga odmah zapazile – Klara kao dobru priliku, a Jasna, koja je već imala Lauru sa Zvonimiro, kao dobru priliku za Klaru. Bio je visok, šarmantan,

otvoren i vječito nasmijan. Rijetke su bile žene u neboderu kojima nije bilo drago sresti ga. Malo bi mu ugled pao kada bi progovorio jakim zavičajnim naglaskom, ali se to moglo promjeniti. Sve u svemu, taj je mladi profesor bio savršena prilika za Klaru pa su obje, i Jasna i Klara, polako plele mrežu oko Nevena. Ne znajući da on već plete svoju mrežu oko Klare.

Neven je zapravo planirao daljnji život u Zagrebu, ali je nakon afere s dopingom morao promjeniti planove i prihvatiti dolazak u ovu selendru od grada. No smatrao je da je to samo privremeno – uporno je slao molbe na natječaje u Zagrebu, ali se ništa nije moglo napraviti. Njegove rodačke veze pokazale su se slabe u tom području. Da je pucao na nešto više, primjerice za zamjenika ministra, možda bi i uspio, ali biti nastavnik u osnovnoj školi – do tih nizina njegove veze nisu dospjivevale. I tako je Neven dan po dan, tjedan po tjedan, molbu po molbu počeo shvaćati da je povratak u Zagreb sve manje izgledan. Povratak u rodnu Zagoru nije dolazio u obzir, dakle ostaje samo ostati u ovoj zabiti i iz toga izvući najbolje moguće.

Za to su mu trebale tri stvari: dosta novaca, politički utjecaj i bogata ženidba. Doduše, može i obratno, odnosno najbolje i najlakše će sve ostvariti upravo počevši od bogate ženidbe. Nije ga opterećivalo to što u tom slučaju ženu neće voljeti jer, otkad zna za sebe, on i tako nikada nije nikog volio.

Osim sebe, naravno.

Neven je odmah primijetio kako ga Klara gleda i znao je da će mu ona biti lak pljen. No hoće li stvarno i postati pljen ovisilo je o drugim, važnijim stvarima – primjerice o bogatstvu i moći koju ima njezina obitelj. I tek kada je to provjerio i kada se uvjerio kako je Klara dovoljno bogata, a njezin otac dovoljno moćan, Klara mu je postala zanimljiva. Klara je bila sitna, skromna i nježna, dakle gotovo upravo suprotna od žena koje su privlačile Nevena. Ipak, to što je liječnica, kći uglednog i moćnog osječkog kirurga, k tome i vrlo utjecajnog člana najjače stranke u regiji, činilo ju je Nevenu izuzetno privlačnom.

Neven se malo potrudio koristeći svoje neupitan šarm i, kako bi se reklo tadašnjim osječkim rječnikom, Klara je pala bez ispaljenog metka. Bilo je dovoljno nekoliko glumljenih nespretnosti u liftu gdje bi se slučajno sudarili (*Oh, oprostite, ispričavam se. Baš sam nespretan.*), njegovo glumljenje da ne pozna dobro grad i da mu treba pojasniti kako mora doći do knjižnice (*Općinjen sam čitanjem, ne mogu zaspati ako prije spavanja ne pročitam bar jednu stranicu.*), neovisno što ni u jednoj knjižnici nikada nije bio, kao i do kazališta (u kojem je bio samo onda kada su išli sa školom), i eto slike sportaša koji voli književnost i kazališne predstave.

A Klara mu je, potpuno očarana strancem (uvijek je sanjala o ljubavi s nekim nepoznatim strancem, to je bilo tako romantično), znatno i sama olakšavala osvajanje nudeći se kako će mu pokazati u gradu sve što ga zanima.

– Bit će mi drago pomoći Vam, evo Vam broj mog mobitela, znam kako je u novom gradu. Ja sam studirala u Zagrebu i sjećam se kako mi je bilo u prvo vrijeme.

– Stvarno? I ja sam studirao u Zagrebu. Gdje ste stanovali?

– U Soporu, to Vam je tamo kod Velesajma.

– Da, znam gdje je Sopot. Ja sam Vam u početku bio u domu na Savi, a kasnije u Raketama.

I riječ po riječ, rečenica po rečenica i nije prošlo ni mjesec dana, a Neven je Klaru već izvodio u kino, na kolače i šetnje Promenadom. Prema ponašanju Klarina oca Nevenu je bilo jasno kako je on, potomak stare i ugledne osječke obitelji Kohlhofer, a vjerojatno i njegova supruga, svojoj kćeri namijenio znatno važnijeg i utjecajnijeg muža, a ne običnog profesora tjelesnog. Pretpostavljao je da će Klari puniti ili joj već pune glavu rečenicama – muška svinja koja te želi iskoristiti, muškarcima je samo do seksa, vidjet ćeš što će biti kada mu budeš dala – pa je bio strpljiv. Nije

mu to bilo osobito teško – Klara nije bila njegov tip i nije ga uzbudivala ni u kojem pogledu, osim u pogledu mogućnosti koje je brak s njom pružao.

A Klara se zaljubila kao nikada do tada. I dok se Jasna već u osnovnoj školi mogla pohvaliti s nekoliko udvarača, Klaru nitko nikada nije primjećivao. Ni u osnovnoj, ni u srednjoj, ni na fakultetu – kao da je bila nevidljiva. Ne samo da ju drugi dečki nisu primjećivali već nisu primjećivali njezine očite simpatije prema njima. Tako je to bilo od kada Klara zna se sebe pa se ona već priviknula na takav život. Ali se nije i pomirila s time – iako ju je posao u bolnici potpuno ispunjavao, ipak bi tijekom dugih sati dežurstava nerijetko maštala o scenariju iz ljubavnih romana: dolazi zgodni pacijent kojeg ona spasi, oni se zaljube i vjenčaju i potom žive duge i sretno. Ili: u bolnicu dolazi doktor – njezin vršnjak na specijalizaciju, zaljube se i nakon silnih muka, nesporazuma i svladanih poteškoća oni se vjenčaju i žive dugo i sretno. Ili: tijekom specijalizacije koju dijelom mora odraditi u Zagrebu sretne fatalnog doktora, naravno stranca, među njima se rodi strastvena ljubav, njegova obitelj mu brani ljubav s Klarom, oboje proživljavaju niz kriza i patnji, ali se na kraju vjenčaju i žive dugo i sretno.

No nijedan od tih scenarija nije se dogodio.

I kada je već pomislila kako joj je sudbina namijenila ulogu liječnice koja ostaje usidjelica i koja živi za svoj posao, pojавio se Neven, princ iz bajke, stranac, zgodan, privlačan i opasno uzbudljiv, muškarac zbog kojeg nije teško izgubiti glavu. Što je Klara upravo i učinila – potpuno izgubila glavu za Nevenom.

Jasna je u početku živjela život na razmeđu stvarnosti i sjećanja. Naravno, stvarnost je bila da Laure više nema. No u stanu je sve govorilo drugačije – Laurine stvari nisu ostavljale dvojbu da je Laura živa, samo je nema kod kuće. Jer je u školi iz koje treba uskoro doći, ili je otišla na trening, ili je u sobi i uči, ili je otišla van prošetati. Nije se jednom Jasna zatekla kako priprema ručak misleći što bi Laura voljela taj dan jesti, nije se jednom Jasna zatekla kako gleda na sat i očekuje njezin dolazak, nije se jednom Jasna zatekla kako treba požuriti Lauru da ne zakasni na trening. A iskreno rečeno, nije bilo bolno živjeti u tim sjećanjima; ono što je bilo bolno jest probuditi se iz tih sjećanja. I spoznati da Laure više stvarno nema.

Kada je psihijatru rekla što joj se događa, on je odgovorio da je djelomično poricanje istine u početku žalovanja korisno jer nas mozak tako čuva od prevelike količine bolne spoznaje za koju još nismo spremni. Možda je to bila istina, možda mozak doista to sve radi zbog nas kako bi nas čuvao i zaštitio. No, pitala se Jasna, ako nas želi čuvati i zaštiti, zašto nas onda budi i suočava s tom spoznajom, spoznajom koju ne želimo, koja je strašna, ružna, nepravedna, bolna i neprihvatljiva. Čemu takva spoznaja? Kome je ona potrebna? Tko može živjeti sa spoznajom da njegovog djeteta, njezinog anđela koje nikome nikada nikakva zla nije učinila, više nema? Ima li takva spoznaja ikakve koristi?

Jasna je mrzila život utemeljen na takvoj spoznaji. U početku je samo mrzila takvu sudbinu, potom je mrzila sebe, povremeno bi mrzila sve što postoji, sve i svakoga tko je živ. Mrzila je Zvonimira što ju je ostavio samu i povukao se u vikendicu, mrzila je žene koje su se igrale sa svojom djecom, a osobito je mrzila njihovu djecu. Jer se smiju, jer hodaju, jer se maze sa svojim mamama. I jer su živa. Dok njezina Laura nije.

I dok joj je poricanje bilo ugodno, mržnja ju je uništavala, mržnja ju je toliko pekla da je povremeno mislila poludjeti. Nikada nije bila ljubomorna i nije razumjela žene koje su zbog

voljenog muškarca bile u stanju štošta učiniti. Ali ih je sada u potpunosti shvaćala. Bila je u stanju svakoga uništiti, neka sve nestane, neka nitko više ne bude sretan jer nema njezine Laure.

Povremeno je mrzila čak i Lauru. Ne toliko jer joj nanosi bol, nego jer je Laura, birajući između nje i smrti, izabrala smrt – tu kućku, kurvetinu, glupaču, kretenušu. A da je Laura samo vidjela, a morala je vidjeti tako jednostavnu stvar, dakle da je samo vidjela koliko ju njezina mama voli, ne bi dvojila ni sekunde u svom izboru. A ona je ipak odabrala pogrešnu stranu ostavljajući ju tako u uvjerenju da nije bila dobra mama. Ne samo da nije bila dobra u smislu da joj nije posvećivala dovoljno pažnje, davala dovoljno ljubavi ili dovoljno brinula o njoj, nego je bila toliko loša mama da je Laura radije izabrala smrt nego život s njom.

Koliko netko mora biti loša mama da njezino rođeno dijete, birajući između svoje mame i smrti, izabere smrt?

– Ima li što, Ritteru?

– Za sada slabo. Tijelo je u takvom stanju da je teško utvrditi je li bilo nasilja. No vlastište je dobro očuvano i nisu našli tragove čupanja, ispod noktiju nema ništa, ostalo nije vjerodostojno. Prema udaljenosti tijela od nebodera malo je vjerojatno da ju je netko bacio. Trebamo još sačekati nalaze krvi i mokraće te ispise mobitela i obrade računala, ali mislim da to neće ništa promijeniti.

– Je li bila sama?

– Vjerojatno, teško je znati. Nitko ništa nije video. Tragova boravka drugih osoba na neboderu ima dosta, ali tamo se djeca znaju i inače skupljati. Navodno je dobro mjesto za fotografiranje grada pa su često dolazili i fotografi. Imamo taj razmak od sat i dvadeset od kada je otišla s treninga do pada s nebodera. Gdje je bila to vrijeme i je li se s kim susrela, za sada ne znamo. Kada dobijemo ispis razgovora i poruka, možda ćemo znati više.

– Tko ju je posljednji video?

– Bila je na treningu i trener je bio s njom. Na treningu je bila odsutna i slabo je trenirala pa su se navodno malo i porječkali. Rastali su se oko 20 sati. On je otišao na sastanak na Zrinjevac. Ona se bacila u 21,20, dakle možda je još nekoga srela usput. Ispitujemo je li imala dečka i je li se s njim našla. Vjerujem da će ispis mobitela pokazati s kim je bila tih sat i dvadeset.

– Ima li trener alibi?

– Bio je na skupštini, to je sve u redu.

– Što je imala u torbi? Alkohol, ljepilo, osježivači?

– Ništa od toga. Uobičajene stvari za trening curice od 13 godina: ručnik, dres, patike, sapun, šampon, fen, dezodorans, ukosnice, rajfovi... Ručnik je bio mokar što znači da se normalno okupala nakon treninga, ništa posebno.

– Kako su reagirali roditelji?

– Kako i bude u takvim situacijama. Majka je u to vrijeme bila u Osijeku, a otac u vikendici.

– I nitko se nije brinuo što je nema gotovo sat i pol nakon treninga?

– Majka kaže da je zvala tri puta, ali se mala nije javljala. Znat ćemo više kada dobijemo ispis mobitela.

Dobro, obavještavaj me ako bude što novo.

Postoji fraza kojom označavamo da je sADBina odredila nekoga za neku djelatnost ili životnu ulogu. Tada obično kažemo da je *netko rođen kao nešto*; primjerice rođena glumica, rođeni političar, rođeni lažov, rođeni pjesnik, rođeni slikar, rođeni lopov. Prepozna li čovjek svoje unutarnje određenje i zaputi li se stazom koju mu je sADBina odredila, velika je vjerojatnost da će postati velik u svom području – bilo da je riječ o umjetnosti ili sportu, politici ili lopovluku (ili oboma). Takvi se velikani obično ističu već u ranom djetinjstvu jer ih njihovi interesi i stremljenja nepokolebljivo guraju prema konačnom cilju. Pri tome jedni imaju sreće jer je njihovo sADBinsko određenje društveno pozitivno (izumitelji, umjetnici, sportaši), a neki drugi čija se određenost društveno kažnjava obično su manje sretni (rođeni lopovi, kriminalci, nasilnici, silovatelji).

Laura Dominović je na svoju sreću pripadala prvoj skupini: ona je bila rođena atletičarka. Koliko su u tome pridonijeli geni njezine majke, bivše vrsne rukometnice i geni njezina oca, borbenog i beskompromisnog policajca, a koliko je presudila slučajna kombinacija njihovih svojstava i javljanje osobina koje nema ni jedno ni drugo, teško je ocijeniti, ali je već na prvi pogled bilo lako uočiti kako Laura, onako dugonoga i vitka, drugačije trči, drugačije drži gornji dio tijela, ima drugačiji rad ruku i stopala od ostalih djevojaka. Ona je sama te svoje predodređenosti postala potpuno svjesna s nekih desetak godina. Do tada je samo bila iznimno vješta u graničaru, školici, gumi-gumi i drugim dječjim igrama, ali je tek sudjelovanjem u školskim natjecanjima u kojima je prvi put osjetila uzbuđenje pred početak utrke, energiju i polet tijekom utrke, ushićenje u borbi tijekom završnice i sreću nakon prolaska kroz cilj znala kako je ona – atletičarka. Naravno, bila je ona i odlična učenica, ali se uvijek, kad god bi mislila o sebi i svojoj budućnosti, vidjela kao atletičarka. Za nju je živjeti značilo trčati.

I dok su druge djevojke pratile razne selebritije, blogere i vlogere, glumice, pjevače i glumce, Lauru su zanimale samo i jedino atletičarke. Znala je napamet sve sudsionice svjetskih prvenstava i prošlih olimpijada, njihove rekorde, sADBine, dresove, obiteljske živote, djetinjstva, sve što se o njima moglo znati. Osobito je sve znala o Dame Kelly Holmes, britanskoj trkačici, dvostrukoj olimpijskoj pobjednici (na 800 i 1500 metara). Znala je sve o njezinu djetinjstvu, teškoćama, napadima depresije i samokažnjavanju. Nije jednom plakala kada bi iznova čitala o tome kako se Kelly od očaja samoranjavaša škarama svakog dana kada je bila ozlijedena i nije mogla trenirati. Da je ona, Laura, bila uz nju, ona bi ju tješila i pomagala joj, donosila bi joj stalno leda za masažu i govorila joj koliko joj se divi, pa se Kelly ne bi nikada ozljedivala.

Laura nikada nije sumnjala kako će jednog dana i ona biti dio tog svijeta za koji je, u to je čvrsto vjerovala, bila predodređena. Jer je ona u ovom svijetu bila tek usput, njezine se mладenачke misli nisu kretale školom, dečkima i Fejsom, nego svijetom treninga, priprema, natjecanja, poraza i pobjeda. Znajući sve to, bilo je shvatljivo kako je Laura sa strahopoštovanjem nalikonomu s kojim pravi vjernik ulazi u crkvu, sa strahopoštovanjem koje nam saginje glavu u susretu s nečim što je daleko veće od nas samih, ušla prvi put u gradski stadion. Sjeća se kako joj je srce lupalo i obrazi se zažarili kada je prvi put dlanovima dodirnula tartan. Bila je to prava ljubav na prvi pogled. Sve je na stadionu bilo čarobno: travnjak, staza, tribine, ograda, reflektori, oblaci, nebo; sve je bilo posebno. Laura se osjećala kao da se izdaleka vratila kući, kao da je konačno došla tamo gdje je oduvijek pripadala.

– Zašto? – bilo je pitanje koje je neprestano mučilo Jasnu. Pitanje je postalo učestalije nakon što je pročitala kako adolescenti u četiri od pet slučajeva na neki skriven ili manje skriven način ipak najave svoje samoubojstvo. I, upozoravao je tekst, svaku se od takvih najava uvijek mora ozbiljno shvatiti. No ona, njezina mama, nije primijetila takvu najavu.

– Dobre i brižne majke to bi učinile – uporno si je ponavljala. I onda satima raščlanjivala svaku Laurinu riječ, svaku njezinu gestu, svaki pogled ne bi li otkrila naznaku tog strašnog čina. Bilo je razdoblja kada je gotovo u svakoj Laurinoj rečenici ili izrazu lica mogla pročitati najavu njezine odluke, a potom bi se iznova i iznova razuvjeravala i dokazivala si suprotno. Nije jednom prošla kroz najčešće moguće razloge samoubojstva adolescenata i nije jednom razmišljala o tome odnose li se oni na Lauru:

- *poremećaj ishrane* – nije imala, Laura je jela normalno, bila je izbirljiva, ali ništa posebno
- *zlorabljenje lijekova i droga* – ništa od toga; dapače, Laura nije uzimala lijekove protiv bolesti čak ni kada je trebala (Jasna se ponosila što je Laura na nju – prava Spartanka)
- *seksualno nasilje / silovanje* – hm, teško; koliko je Jasna znala, Laura čak nije ni imala dečka i bila je prilično nezainteresirana za bilo što u vezi spolnosti; uostalom, još je bila mala; osim ako se u tih sat i dvadeset nije nešto dogodilo; ali u to je vrijeme bio još dan, Sjenjak je pun ljudi, tko bi ju silovao po danu u gusto naseljenoj četvrti?
- *razvod roditelja* – hm, tu je već bilo neke mogućnosti; Zvonimir se udaljio od njih prije pet-šest godina, ali nije to bila rastava, on bi dolazio, povremeno ju nazivao, Laura bi ga zvala kad god bi htjela; Jasna i on se nisu razveli, dakle teško da bi tu bilo nečega
- *nasilje u školi* – teško; razrednica nije nikada spominjala nikakvo nasilje u razredu, a osobito nasilje prema Lauri; ni Laura se nije nikada žalila na bilo kakvo nasilje u razredu
- *društveno odbacivanje* – tu možda i ima nečega, ali ne tako jako; na Lauru su bile ljubomorne neke djevojke iz kluba, ali im ona nije pridavala prevelik značaj; teško.
- ... – ništa
- ... – o tome nema ni govora.

I tako bi Jasna iznova i iznova prolazila najčešće razloge samoubojstva adolescenata ne bi li uočila bilo kakvu mogućnost, bilo kakav trag koji je propustila vidjeti. No ništa, nikada ništa. Zašto je otisla – vjerojatno nikada neće saznati. A nedostajala joj je sve više i više.

– Ne mogu više izdržati, toliko mi nedostaje da mislim kako će poludjeti – bila je iskrena Jasna tijekom razgovora sa svojim liječnikom.

– Ne mogu se pomiriti da je nema. Cijelo vrijeme mislim kako je otisla i kako treba svaki trenutak otvoriti vrata. Nekada maštam kako s njom razgovaram, kako se vratila i kako je ovo sve san, kako je otisla na pripreme ili na neko natjecanje. Samo kada bih ju jednom čula, samo kada bih joj mogla reći što osjećam, mislim da bi mi bilo lakše.

– Zašto joj ne napišete pismo? Mnogi roditelji koji su izgubili djecu to rade. Napišite joj sve što želite, sve što Vas muči, sve što ste rekli meni i ono što biste rekli samo njoj – odgovorio je liječnik.

Jasna nije nikada čula nešto slično. No odmah joj je kroz glavu prostrujalo kako je to dobra zamisao. Pisat će Lauri, onoj koja joj je u glavi; ta je i tako postojeća, s njom je svaki dan, svaki sat. Ta ju Laura nije nikada napustila i nikada neće.

Draga moja Laura!

Voljeni moj anđele!

Ovo ti pismo pišem jer su me tako nagovorili liječnici. Rekli su da će tako lakše preživjeti krizu u kojoj sam sada. Krizu koja me svakog sata i svakog dana tjerati se zašto si otisla. Oni kažu kako mladi nekada jednostavno odluče oticiti iz ovog života. I da nema razumnog objašnjenja.

Ali ja u to ne vjerujem. Ja mislim kako nisam bila dobra mama. Ja se svakog dana iznova i iznova pitam gdje sam pogriješila. Zašto si umjesto mene izabrala smrt. Zašto mi nisi dala priliku da se s njom natječem, da ti pokažem koliko te volim, koliko ti toga mogu pružiti – koliko nježnosti, koliko zagrljaja, koliko poljubaca, koliko zaštite? Može li ti itko to dati bolje nego tvoja mama? Tvoja mama koja te nosila devet mjeseci, čiji si bila dio tijela, čije je otkucaje srca osjećala kao svoje? Mama koja te hranila svojim grudima, mazila svojim rukama, ljubila svojim usnama?

Ti si dio mene, nerazdvojni dio mene. To što sam te rodila i odvojila od svoje nutrine samo je prividno. Ja te i dalje nosim u sebi, bez obzira na to gdje ti bila i što radila. Jer smo ti i ja povezane za cijeli moj život. Ja, tvoja mama, zapravo i ne postojim bez tebe, ja sam ja samo ako si ti u meni, ako s tobom razgovaram, ako brinem o tebi, ako te u mislima milujem i grlim. Samo sam onda ja – ja, tvoja mama.

Liječnici mi kažu kako sam sada u krizi koja će proći. Ali ja ne želim da ova kriza ikada prođe. Ja ne želim prestati razgovarati s tobom, misliti na tebe, plakati zbog tebe, voljeti te. Ja ne želim postojati bez tebe, bez obzira na to koliko mi boli nanosila. Ja bih ti samo željela reći koliko te volim i koliko mi nedostaje to što te ne mogu dodirnuti, zagrliti, izljubiti. Nadam se da to osjećaš. Nadam se da si to uvijek osjećala. Nadam se da si to osjećala i u onom trenutku kada si odlučila otići u drugom smjeru. Nadam se da si uvijek bila svjesna moje ljubavi i da ćeš uvijek biti.

Možda liječnici imaju pravo. Dok ovo pismo pišem, toliko sam se isplakala, već sam ga desetak puta prekidala pa nastavljala pisati. No osjećam kako ti pišem o stvarima koje znaš, o stvarima kojih si bila svjesna. Sada dok to radim, osjećam kako nijednog trenutka nisi zaboravila koliko te volim, pa čak ni onog kada si otišla. I sada mi je nekako lakše. Obje znamo koliko sam te voljela. No samo ti znaš zašto si otišla. Nakon svega što sam ti napisala, sve sam sigurnija da to nije bilo zbog mene. Sigurno ču si još predbacivati, sumnjati u sebe i zamjerati si. Ali to je tako s mamama, nikada kraja samooptuživanju i sumnji jesmo li dale dovoljno ljubavi svojoj djeci. Uvijek imamo dojam da smo mogle bolje i više. Da smo mogle biti bolje mame.

Voljena moja Laura, vjerojatno ču ti ponovno pisati. Kad god budem imala potrebu, reći ti koliko te volim, kad god mi budu nedostajali tvoji koraci, spremanje doručka za tebe ili čekanje kada ćeš se pojaviti na vratima.

Do novog pisma,

tvoja mama

Nakon Laurina odlaska Zvonimir je prvih mjesec dana proveo u samooptuživanju i ljutnji na cijeli svijet. S Jasnom je progovorio tek koju riječ. Kod kuće je jedva izdržao tjedan dana. A i to je bilo dugo. Svaka ga je stvar u kući podsjećala na Lauru. I svaka bi izazivala bol koja bi parala duboko u srce. I ne bi prestajala, jedino bi se možda zamijenila s drugom koja bi činila isto. No ni u vikendici nije bilo znatno bolje. I tamo se, unatoč nedostatku Laurinih stvari, svijest neprestano vrtjela oko Laure izazivajući stalno iste posljedice: samooptuživanje, bijes, ljutnju, osjećaj krivnje, samooptuživanje, osjećaj krivnje, bijes, ljutnju... Pomislio je da ako doista postoji pakao, onda on sigurno tako izgleda.

Jedina prednost boravka u vikendici bila je ta što tu nije bilo drugih ljudi. A tu je imao i Garu koji ga je jedini razumio. Uz to je, kada bi ga baš jako stisnulo, u vikendici mogao piti na miru. Znao je da je to s Laurom posljedica njegova propusta – on je bio Laurin otac i njegova je zadaća bila čuvati ju od zamki života. A on je, mislio je o sebi, bio bijedni govnar koji to nije napravio. Kada joj je bio najpotrebniji, on nije bio uz nju. Ponekad bi u stanju očaja i s visokim postotkom

alkohola u krvi dolazio u stanje u kojem bi uzimao pištolj, ubacivao metak u cijev, prislanjao pištolj na glavu i igrao se kokotom. A onda bi pištolj odlagao, ponovno pio i šamarao se. I tako u krug.

Unatoč paklu u kojem je živio, unatoč raspodu života, unatoč povremenom opijanju, ipak bi svaki tjedan dolazio Lauri na grob. Za posjet je izabrao srijedu navečer; vikendom su ga žircirali ostali ljudi, osobito oni koji bi se došli družiti i malo popričati na groblju. Ponekad bi prije groblja svratio do Jasne, ali bi češće to izostavljaо. I tako si više nisu imali što reći.

I te je srijede predvečer šetao Aninim grobljem te je, kao i obično, proklinjaо Boga, sudbinu i život jer su svi nepravedni, jer su beščutni, jer im nije stalo do pravde i nevinih mladih bića. Zašto su uzeli nju, nevinu djevojčicu, a ostalo smeće ostavili na životu? Kriminalce, ubojice, lopove, pokvarene političare, njih nitko neće čak da ih se gurne štapom prema smrti. A njegovu Lauru hoće i bez guranja.

– Bez guranja? – zamisli se Zvonimir – možda ju je netko gurnuo, možda nije sama skočila? Zašto bi sama skočila? Nije imala nijedan razlog. Imala je sve što je trebala.

Slika Laure koju velika crna prilika baca s vrha nebodera postane izuzetno jasna. Zvonimir rukama protrlja lice. Je li bilo razloga da ju netko ubije? Sjetio se svojih nedavnih javnih nastupa kada je otvoreno govorio kako je ova zemlja ogrežla u kriminalu i kako nam političari tjeraju djecu iz Hrvatske. Je li se Lauri nešto dogodilo zbog njega? Je li mu to bila opomena? Zvonimir je bio svjestan svoje beznačajnosti – takvih je bivših branitelja koji su pljuvali po državi bilo na tisuće – nije on ni po čemu ni osobit ni značajan. Ali opet, tko zna?

– Kako znaju da je sama skočila? Možda ju je netko gurnuo? Ili bacio? Možda je bila ubijena pa je samo bačena? Jesu li to uopće ispitali?

Zvonimиру se počnu kovitlati misli. Nije trebalo dugo dok mu se nije konačno uobličio jasan cilj.

– Ako oni ne znaju, ja će sazнати.

I potpuno nesvesno doda: – Dajem svoju riječ.

Kada je to izgovorio, iz Zvonimirove svijesti izrone duboko pohranjena sjećanja. Sjećanja na borbe koje su imali kada je pao Ivanovac, na Mrkog ranjenog u nogu, na povlačenje iz sela u kojem su njih dvojica ostali opkoljeni i sami u tamnoj slavonskoj noći. I kako je Mrki, inače hrabri ljudina, počeo plakati i moliti da ga ne ostavi. I kako se on začudio jer se to podrazumijevalo.

– Mrki, ne seri, idemo zajedno nazad.

– Molim te, obećaj mi da me nećeš ostaviti.

– Normalno da te neću ostaviti. Obojica ćemo izaći ili poginuti.

– Daj mi svoju riječ.

– Dajem ti svoju riječ. Jebala te riječ. Što si se tol'ko usr'o. Izvući ćemo se. Bilo je i gorega pa smo se izvlačili. Nije te valjda strah četnika?

– Ma jebe mi se za četnike, pička im materina smrdljiva. Neka me zakolju. Ali žena mi treba rodit za tri dana. Bit će curica. Umrjet ću, a neću je vidjeti.

Film se ubrza i otac u glavi prođe zajedničko šuljanje, gmizanje i skrivanje, nailazak na četničku skupinu, vraćanje nazad i, konačno, sutradan prije podne dolazak do svojih. Kada su umalo obojica poginuli jer su došli iz smjera četnika. Od paljbe kojom su ih osuli njihovi Zvonimir je samo dobio ogrebotinu po obrazu, ali je Mrkog metak dobro zaderao po debelom mesu.

I doista, kako je Mrki i rekao, nakon tri dana u podrumu se osječke Ginekologije uz stalnu pratnju četničkih granata rodila mala Zvonimira, buhtlica koja je stalno kmečala i bila, kako je

Mrki već stoti put objašnjavao, ne samo najljepša beba u rodilištu, nego najljepša beba ikad rođena.

Sve se to odvijalo u Zvonimirovoj glavi, ali ovaj put ne kao nešto što iscrpljuje i umara, nego kao izvor snage, preporod, kao događaj koji mijenja život. I doista mu je rečenica *Dajem svoju riječ te noći promijenila život*. Tako je tu srijedu predvečer u Anino groblje ušao Zvonimir Dominović, hrvatski branitelj u mirovini, povremeni alkoholičar i društveno neprilagođena osoba, a u mrkloj noći iz Anina groblja izašao Zvonimir Dominović, zapovjednik Specijalne policije MUP-a, neustrašivi ratnik spremam umrijeti za izvršenje svog zadatka.

A taj zadatak nije bio lak – naći tko je odveo Lauru u smrt, a onda, majku mu jebe, izravnati s njim račune.

Klara i Neven

Klara je na početku veze s Nevenom bila zaljubljena do ušiju. I ranije su se njoj svidali dečki, prema nekim je osjećala i simpatije, ali zaljubljenost, pravu zaljubljenost zbog koje se gubi glava, zbog koje se ne spava, ne jede, zbog koje žena umire od ljubomore, zbog koje po cijeli dan misli na svoga voljenog, zbog koje se svaki dan stotinu puta pita voli li i on nju jednako snažno i jednako ludo, zbog koje žena misli kako će, ostane li bez njega, jednostavno umrijeti (jer čemu život bez njegova glasa i njegova osmijeha?), zbog koje se mrzi svaku ženu koja bi bila s njim u kontaktu, zbog koje strahuje da će makar i jedno popodne biti negdje daleko od njega, zbog koje bi dala i život za svog voljenog, e, takvu ljubav nikada nije doživjela. Sve dok nije srela Nevena. Bila je to ljubav koja je sama sebi dovoljna, kojoj ne treba ništa nego biti s njim, disati isti zrak, biti pod istim suncem.

Kada ju je Jasna jednom prigodom izdaleka upitala za seks, zgrozila se.

– Nama seks ne treba, mi se volimo – odgovorila je Klara.

I doista, u to vrijeme na seks uopće i nije pomisljala – toliko je bila ispunjena ljubavlju i srećom što može biti s njim da je osjećala kako ništa, baš ništa ne može biti veće, bolje, ljepše i ugodnije od tog stanja. Jedino je pomisljala, nekad čak i maštala, kako bi bilo lijepo dati život za Nevena, spasiti ga od neke velike nesreće tijekom koje bi njega spasila, ali sama poginula. Osjećala je kako bi njezin život bio potpuno ispunjen i kako bi umrla kao najsretnija žena na svijetu.

Klara je po cijeli dan samo mislila o Nevenu – što radi, s kim se druži, o čemu priča, koga viđa. Sjeća se kako je u tom razdoblju bila ljubomorna na svaku ženu s kojom bi se Neven družio, pogotovo ako bi se tijekom razgovora s njom smješkao. A Neven, čini se, nije ni znao drugačije razgovarati sa ženama osim uz stalni osmijeh na licu. Posebno su je boljele kondicijske pripreme koje je Neven vodio sportašicama iz drugih sportova. Najviše je mrzila odbojkašice – te visoke dugonoge lijepe djevojke kojima se Neven uvijek susretljivo smiješio i koje je uvijek morao ispravljati na poseban način – stalno bi im popravljao položaj kukova, položaj bedara, uvijek ih je pridržavao za stražnjicu u nekim vježbama, čvrsto i dugo držao za struk. Izjedala bi se od ljubomore kada bi to vidjela.

– To ti je normalno u sportu, nema tu ničega, moraš im pokazati kako pravilno napraviti vježbu, inače uzalud treninga – pravdao se Neven na njezin komentar o tome kako je previše blizak s njima. A ona bi tim kurvama najradije polomila te duge noge i spržila ih vatrom pa neka onda rade vježbe kakve god hoće.

No s druge je strane bila ponosna na sebe što je Neven, unatoč tome što je očito bio omiljen među ženama, i to vrlo lijepim mladim ženama, izabrao baš nju.

Neven je s lakoćom prepoznavao sve faze Klarine zaljubljenosti. Bilo mu je jasno da je Klara osvojena; sada je valjalo osvojiti i njezine roditelje. Osjećao je kako će to biti težak, možda i nemoguć zadatak – on je tek profesor tjelesnog, a stari je Kohlhofer, vjerojatno i Klarina mama, očito za zeta planirao nekog liječnika. Jedini način da ih pridobije jest preko Klare, ona mora biti njegovo oružje; preko Klare mora sebe prikazati iznimno vrijednim, toliko vrijednim da smekša tvrdo srce starog Kohlhofera.

Kako bi otklonio sumnje da je s Klarom samo radi seksa, Neven je odlučio provesti predbračnu čistoću i čekati prvu bračnu noć. Klaru je s lakoćom uvjerio kako ju previše poštuje da bi prije braka spavao s njom i potpuno ju očarao.

– Govorila sam vam da je Neven poseban, da nije kao drugi. Tko danas toliko poštije ženu da je u stanju očuvati predbračnu čistoću? Eto vam sada dokaza – govorila bi Klara roditeljima kada bi joj otac zamjerio što se previše druži s Nevenom umjesto da potraži primjerenog muža.

Neven je tako jednim udarcem učinio dvije stvari: riješio se gnjavaže spavanja sa ženom koja ga uopće ne privlači, a u očima njezinih roditelja postao doista poseban mladić. Neven je potom još malo čekao, a kada je po Klarinoj nervozni i ustreptalosti kada bi se ljubili i kada bi ju dirao tek toliko da joj pokaže koliko ju želi, ali, eto, suzdržava se jer ju neizmjerno poštije i voli pa ju kao dobri vjernik čuva za prvu bračnu noć, procijenio da ju je doveo u stanje u kojem će učiniti sve što želi, odigrao je i posljednju rolu. Tijekom šetnje Parkom kulture posjeo je Klaru na kupu, izveo mađioničarski trik, stvorio prsten iz zraka te ju pitao: – Hoćeš li se udati za mene?

Treba li reći kako je Klara počela nezaustavljivo plakati govoreći: – Volim te, neizmjerno te volim. Hoću, hoću, sto put hoću!

Pred budućim je puncem i budućom punicom tijekom traženja ruke njihove kćeri izveo savršenu predstavu: bio je skroman, Klaru je stalno držao za ruku, njezinu se ocu obraćao s iznimnim poštovanjem, a majku obasuo cvijećem. Majku je odmah pridobio, ali je osjećao kako otac još dvoji – stari se Kohlhofer još uvijek nije mogao pomiriti s tim kako će mu u obitelj ući obični profesor tjelesnog. No Neven je bio siguran u svoj uspjeh jer je sada imao dva saveznika – Klaru i njezinu majku. A s tim omjerom snaga stari Kohlhofer, unatoč svojim prim. prof. dr. sc. dr. med. spec., doista nije imao nikakvih izgleda.

Klarin je otac pokušao sve sprječiti *razumnim argumentima*, odnosno upravo suprotnim od onih koje je ranije navodio. Dok je ranije tvrdio kako ju Neven očito samo želi seksualno iskoristiti, sada je – pozivajući se na Klarino priznanje kako do sada nisu spavali, a da ni neće prije braka – govorio da to nije normalno.

– Hajde reci – govorio bi ženi – je li tebi normalno da muškarac ne spava sa ženom tako dugo? A kao jako ju voli?

– Neven je veliki vjernik i to treba poštovati. Ako su odlučili u brak ući čisti, a njoj to odgovara, to je njihov izbor. Što te briga.

– Možda je neki perverznjak, možda i homoseksualac, koji se samo želi dobro *udati* i imati brak kao pokriće.

– Ma, molim te. Okreni se i spavaj. Što te briga što njih dvoje rade?

– Ma briga me što će to na kraju loše završiti. A tko će to morati rješavati? Opet ja.

Stari Kohlhofer nije ni znao koliko je svojom pretpostavkom o *dobroj udaji* bio blizu istine. To nije znao, ali je uskoro saznao kako imajući za protivnike vlastitu kćer i rođenu ženu nema baš nikakve mogućnosti utjecati na predstojeći tijek događaja.

Cijelu je svadbu platio Klarin tata. Bila je to velika svadba kakva se u Osijeku već dugo nije održala. Prvo je bilo vjenčanje u katedrali, kako su Osječani od milja zvali svoju konkatedralu, a potom je slijedila proslava vjenčanja i svečana večera u Kristalnoj dvorani Hotela *Osijek*.

Klara je bila izvan sebe od sreće, najljepši scenarij koji se ikada napisao za neki ljubavni roman – *mlada doktorica sreće prelijepog stranca, oni se, unatoč protivljenju njezinih roditelja, uporno bore za svoju ljubav, konačno pobjeđuju i napokon se vjenčaju* – dogodio se, eto, upravo njoj.

Zvonimir je sutradan ujutro, odmah nakon kave, počeo planirati kako ispuniti zadatku. Bio je uvjeren kako je Lauru netko gurnuo ili čak bacio s nebodera, živu ili moguće i mrtvu. Jer doista, gledajući iz njegove perspektive, nije postojao nijedan razlog zašto bi se Laura sama ubila. Imala je sve što je htjela, imali su lijep stan i dobra primanja, nije bilo rata; dakle sve što čovjek može poželjeti.

Pitanje je dakle tko bi ubio njegovu kći? Ako nisu profesionalci, a to mu se ipak činilo nevjerojatno, iako ne i nemoguće, takva ubojstva najčešće čine osobe koje poznajemo. U Laurinu slučaju to su prijatelji iz škole, prijatelji iz kluba i neki treći – iz zgrade, s Fejsa i slično. Iz škole, kluba i zgrade može provjeriti, a ove s Fejsa mora čekati dok mu policija ne vrati mobitel i laptop.

Što je duže razmišljao, sve je više ukazivalo na to kako pred njim stoe zapravo dva teška problema. Jedan je bio nedostatak podataka, a drugi način njihova skupljanja. Što se tiče prvog problema, s bolom shvati kako nije ništa znao o svojoj kćeri – ni s kim se družila, ni što je voljela, ni je li joj bilo teško zbog nečeg u životu, ni tko je nju volio, ni tko ju je mrzio, ni tko bi joj želio nauditi. Čak nije bio siguran ni u koji razred Laura ide. Vjerojatno u šesti ili sedmi. Osmi nije sigurno jer bi Jasna već razmišljala o srednjoj školi, a ne sjeća se da su o tome ikada razgovarali. Opet mu se vratila slika sebe kao sebičnog bijednika usmjerena samo na vlastite tegobe. Kao da je on jedino živo biće u cijelom svemiru. Bio je potpuno nezainteresiran za to imaju li možda njegova žena i kći isto neke tegobe. Možda je i njima teško kao i njemu, možda im je i teže. A njega se to uopće nije ticalo. Bilo je bitno biti ogorčen, pljuvati po državi, ništa ne raditi, davati si za pravo biti stalno ljut, uzimati zdravo za gotovo kako se doručak, ručak i večera sami od sebe nađu na stolu, kako je hladnjak stalno pun, kako u kupatilu ima zubne paste, šampona i čistih ručnika, kako stan ima struju, vodu i plin, kako Laura prolazi s odličnim, kako joj netko kupuje odjeću i obuću, kako i on sam dobiva hlače, cipele, veste, košulje, a da pri tome ni prstom ne mrdne. Jer je on veliki ratni heroj, a svi su drugi bijedni crvi nedostojni njegove pozornosti. Osjeti navalu gađenja na sebe i svoju sebičnost. Ponovno se mrzio i to stanje nije mogao izdržati. Mora si malo pomoći – jedna ljuta bit će dovoljna, a onda na posao. Zgrabi bocu od litre na kojoj je flomastrom pisalo LOZA i skine čep.

I to je bilo najdalje dokle je mogao dogurati stari Zvonimir. Dalje naime nije išlo. Jer dalje nije dozvoljavao novi Zvonimir – *zapovjednih Specijalne postrojbe MUP-a koji izvršava svaki zadatku*. I taj novi Zvonimir bez posebne drame potpuno smirenio izađe iz vikendice, obuhvati ne samo bocu nego i svoju prošlost povremenog alkoholičara i zamahne najsnažnije što je mogao. Boca je letjela i letjela – sve do surduka² koji se spuštao prema Dunavu. I tamo nestane odnoseći istovremeno i najbolju lozu koju je imao i najgoru životnu fazu kroz koju je prošao. Garo je krenuo u tom smjeru misleći kako je to nešto što treba naći i vratiti, ali je i on shvatio kako je boca otišla u nepovrat. Do nje se doista više nikako nije mogao.

² baranjski naziv za duboku provaliju

Unatoč odvažnom činu osjećao je kako, i to duša više nego tijelo, ipak traži svoju dozu, a kada se to dogodi, rijetko je kada mogao odoljeti porivu. Znao je da, ako ostane u kući, ima male mogućnosti izdržati izazov. Stoga je s Garom odlučio hodati sve dok ga glad za alkoholom ne prođe. Zaputio se iza kuće do prve lenije, a potom njome koliko ga bude volja. Hodao je gotovo sat vremena dok se nije smirio. Cijelo je to vrijeme ponavljao samo jednu jedinu rečenicu. – *Ja sam Zvonimir Dominović, zapovjednik Specijalne postrojbe MUP-a koji izvršava svaki zadatak.* Sjećao se savjeta da je svaku sugestiju najbolje pratiti nekim mislima koje su zorno prikazivale značenje onoga što si ponavljamo pa je tako i učinio – zamišljao se kao starog ratnika koji se bori s demonima. Sjekao ih je i probadao, šutao nogom s puta, ali bi oni i dalje napadali. A on je i dalje nemilosrdno mahao mačem i obezglavljuvao ih nepokolebljivo napredujući korak po korak. Na vrhu planine čekalo ga je svjetlo do kojeg je morao doći. Bilo je tu i mirnih razdoblja, ali samo zato da bi novi napadi došli kada se odmara ili kada bi bio na koljenima od iscrpljenosti. Ali Zvonimir Dominović, *zapovjednik Specijalne postrojbe MUP-a koji izvršava svaki zadatak*, nije prestajao. A snagu mu je davala spoznaja da ga negdje odozgor, skrivena, gleda princeza Laura. Najljepša princeza na svijetu, ona zbog koje će on, stari ratnik, svladati baš svaku životnu prepreku i zbog koje će, bude li trebalo, i poginuti u boju.

Formula je, čini se, bila uspješna. Jer je toga dana obavio svoj prvi važan zadatak – ostavio je alkohol.

Laura

Pucanj iz pištolja označio je početak utrke osnovnih škola Osječko-baranjske županije na 600 metara. Laura je osjećala kako će dobro trčati. S nastavnikom je prošla taktiku – mora se držati uz vodeću, nakon 300 metara dodati tempo, a nakon 400 ući u završnicu. Njezina najjača konkurentica, Marija, bila je djevojka nešto niža od nje, ali odlična trkačica, gotovo savršene tehnike.

U prvom se dijelu utrke sve odvijalo kako su nastavnik i ona predvidjeli – Marija je vodila, a Laura ju je uspješno slijedila. Tempo nije bio osobito jak; ako ostane tako, Laura je planirala i ranije ući u završnicu. I baš kada je na izlazu iz zavoja odlučila prijeći naprijed, djevojka iza nje jednostavnuju je pretrčala. I ne samo nju, nego i vodeću Mariju. Cijeli joj se plan srušio – na tu djevojku nisu uopće računali. Više se nije imalo što čekati, krenut će odmah u finiš pa kako bude. Laura je povećala ritam i produžila korak. Osjećala je kako brže diše, srce joj je počelo još jače udarati. I nastavnik i ona planirali su pobjedu, a čini se da od toga neće biti ništa. Čula je glas komentatora kako govori o promjenama u utrci i novoj nadarenoj djevojci koja će, čini se, pripremiti iznenadenje u ovoj skupini.

Tri su se vodeće djevojke odvojile od skupine. I Marija je ubrzala ne dozvoljavajući da se vodeća djevojka udalji. Marija i vodeća su se poravnale i onemogućile Lauri prolazak naprijed. Sve su tri bile u ravnom dijelu staze iza kojeg je slijedio zavoj i potom završnih stotinu metara. Ostane li Laura iza njih, u zavodu će ih biti gotovo nemoguće obići, a u posljednjih stotinu metara neće imati dovoljno vremena za izbijanje na prvo mjesto. Više se nije imalo što izgubiti. Suprotno planu i zdravoj logici, Laura je ušla u finiš gotovo stotinu metara ranije. Uspjela se pri kraju ravnog dijela staze poravnati s dvije vodeće trkačice, ostajući na desnoj strani, a potom ih je u zavodu, u najdaljoj stazi, ne samo uspješno slijedila nego i počela obilaziti! Publika nije vjerovala što se događa, komentator je vikao kako se ovo ne viđa svaki dan, kako će se ova trka pamtit. No Laura nije čula ništa osim svog srca i disanja. Ušavši u ravn dio staze, Laura je osjećala kako ima

još snage te je još ubrzala ritam. Bilo je to ipak previše za njezine suparnice – Laura se potom jednostavno odvojila od druge dvije trkačice i u trećoj stazi nezaustavljivo krenula k pobjedi. Razmak između nje i Marije koja je izbila na drugo mjesto sve se više povećavao. Laura je ušla u cilj s prednošću od desetak metara. Na semaforu se sat zaustavio na 1:48,57 – najboljem vremenu ikada postignutom na županijskim natjecanjima.

Po prolasku u cilj pogledala je publiku i vidjela mamu i tatu kako se grle i ljube. Teta Klara joj je mahala objema rukama. Bila je toliko sretna – zbog njih, zbog svog nastavnika, zbog sebe, zbog svoje škole. Skinula je i poljubila svoj sretni ružičasti rajf. Grlila je Mariju i djevojku koja je bila treća i koja joj je zadala toliko muke, ali i priuštila toliko sreće. Grlile su se i ljubile, roditelji su im mahali s tribina, prijateljice iz razreda čestitale...

Drugi Zvonimirov zadatak – razgovarati s ljudima, ali na ljubazan način, što je značilo biti pristojan, imati strpljenja, slušati sugovornike, uvažavati ono što govore – sada mu se, nakon odluke o apstinenciji od alkohola, činio lakše ostvariv. Kada se sjetio da postoje četiri čarobne riječi koje otvaraju svaka vrata i svačije srce, počeo se smijati. Sjetio se naime kako je prva jedinica koju je Laura dobila bila upravo iz čarobnih riječi. A zbog te je jedinice od Jasne dobio paprene jezikove juhe.

Zvonimir je mirno gledao reklame na TV-u čekajući utakmicu reprezentacije kada je Jasna ušla ljuta kao ris i sasula mu rafal riječi izravno u lice:

– Nemoj više nikada pomagati Lauri u zadaći! Jasno?!

Upitno ju je gledao ništa ne shvaćajući. Njezin je nastup govorio kako se neće dobro provesti. Jasna i on znali su se porječkatи, čak i posvađati, pa je već imao iskustva u tim stvarima. Znao je da u sukobu ima neke mogućnosti ako se Jasna svađa kao zaposlena žena ili kao zapostavljeni žena ili kao žena ljubavnica. Tu je raznim lukavstvima, kajanjem, laskanjem, duhovitošću, nježnošću i maženjem stvar nekako mogao izgladiti, čak i izadi kao pobjednik. No ako se Jasna svađala kao Laurina mama, prilike za izvući se ili opravdati jednostavno nije bilo. A Jasna je napala upravo iz tog, za njega najnepovoljnijeg smjera.

– Jesmo li se dogovorili? Zbog tebe je dobila jedinicu i ispala bezobrazna prema učiteljici!

Zvonimiru je trebalo malo vremena kako bi misli najprije prebacio s reklama o novom autu na Jasnu, a potom kako bi shvatio što želi reći.

– Ne razumijem.

– Ne razumiješ? Ne razumiješ da četiri čarobne riječi koje djeca uče u prvom razredu nisu *abrakadabra, ciribu-ciriba, hokus-pokus i tandara-mandara* nego su to *izvolite, hvala, molim i oprostite*?

– Pa kakve ja veze imam s tim? – i dalje zbumjen i s licem *ne znam ništa – tek sam stigao* upita Zvonimir.

– Kako misliš – kakve ti veze imaš s tim? Pa tko je rekao djetetu tu glupost? Ti si joj rekao. Prekućer sam, dok ste vi gledali utakmicu, usisavala spavaću sobu kada mi je Laura došla i rekla da za domaću zadaću mora napisati četiri čarobne riječi i prigode u kojima ih koristimo. Kako sam bila zauzeta spremanjem, rekla sam joj da ode k tebi, da ćeš joj ti reći, ne prepostavljajući da ćeš djetetu reći najveću moguću glupost.

Zvonimir je i dalje bio iznenaden sve do trenutka kada se prisjetio da je Laura stvarno došla neki dan dok su on, Mrki, Ledeni i Tihi gledali utakmicu i tražila da joj kaže četiri čarobne riječi. Kako je upravo bilo napeto na terenu, izgovorio joj je one koje je on znao. I sada se čini da to baš nije bio dobar odgovor. Nije bilo druge nego priznati propust, odslušati svoju porciju, utješiti Lauru koja je nezaustavljivo plakala jer je jedina dobila jedinicu iz domaće zadaće, izmiriti se s Jasnom te ih potom obje izvesti na kolače.

Zvonimiru je trebalo neko vrijeme kako bi se vratio u stvarnost. U stvarnost u kojoj više nema Laure, a gotovo da nema ni Jasne. Ali postoji zadatak koji treba obaviti. Tim više što sada zna četiri čarobne riječi pa će ih pametno koristiti. I sam je shvatio kako bi malo tko poželio komunicirati s nekulturnim i nabusitim nasilnikom i pri tome mu povjeravati podatke koje možda nije rekao ni policiji. Uza sve to je bio svjestan da će ljudi imati simpatije za njegovo istraživanje kćerina života vrlo kratko – možda jedan, najviše dva susreta. Nakon toga će ga početi izbjegavati i više neće biti prilike za ozbiljan razgovor. Stoga je važno ostaviti dobar dojam kako bi iz tog jednog, najviše dva kontakta izvukao što je više moguće. To bi za starog Zvonimira Dominovića, kojem je sve išlo na živce, pa čak i on sam sebi, bilo neostvarivo, ali će za novog to biti samo još jedan od desetine zadataka koje treba svladati.

A s četiri čarobne riječi to će biti prava sitnica.

– Dakle, Garo moj, od danas samo *izvolite, hvala, molim i oprostite*. Razumiješ?

Naravno, Garo je dobro razumio jer ih i je on stalno koristio. A svoju je suglasnost odmah potvrdio strastvenim lajanjem.

Unatoč tome što joj se činilo kako se neprestano vrti u istom krugu patnje, boli, ljubomore, optuživanja i osjećaja krivnje, Jasna se ipak pomicala. Skupljajući ostatke sebe i svog života, postupno je gradila novu Jasnu, Jasnu koja je izvana bila gotovo ista onoj staroj, jedino je iznutra bila drugačija. Praznina koja je nastala odlaskom Laure nije se mogla ni zakrpati, ni prekriti, ni zanemariti, ni zatvoriti natezanjem okolnih rubova. Jasna je prihvatile činjenicu kako će ta praznina ostati zauvijek. I s tim je počela živjeti.

– Jeste li se malo vratili u normalu? – upitao ju je mladi doktor koji očito nikada nije doživio gubitak voljene osobe. Jer da jest, znao bi da za roditelja koji izgubi dijete više nema normale. Ili, točnije rečeno, za njih je normala živjeti stalno, svaki sat, svaki dan kao izmjenjene osobe, kao roditelji svoje pokojne djece. To je jedina normala za koju je ona znala. U toj je normali bilo normalno razgovarati o njezinoj Lauri. Jasna je voljela čuti njezino ime, slušati kako netko pita za nju, kako ju netko spominje, kako je još živa u sjećanju drugih. Bilo joj je bolno kada su ljudi izbjegavali temu o Lauri. Jer za nju nije bilo veće sreće nego razgovarati o kćeri.

U toj je normali bilo normalno proslaviti Laurin rođendan, u toj je normali bilo normalno svaki se dan sjećati Laurinih prvih riječi, prvog osmijeha, prvih koraka, u toj je normali bilo normalno hodati ulicom i nasmijati se sjetivši se kako se Laura rasplakala kada je dobila prvu jedinicu zbog četiri čarobne riječi, u toj je normali bilo normalno sve ono što proživljavaju roditelji koji su ostali bez djece.

– Ali to će Vam činiti dobro – bio je uporan psihijatar nudeći joj antidepresive.

No nijedan roditelj koji izgubi dijete svoje stanje ne smatra bolešću. Voljeti svoje dijete i tugovati za njim nije bolest. Ne samo što nije bolest nego je to posebno stanje, stanje koje je Jasna bacalo u najdublje ponore očaja i boli, ali i dovodilo do vrhunaca roditeljske ljubavi. Naime Jasna je i dalje voljela svoju Lauru. Voljela ju je više, snažnije i dublje nego ikad prije. Njezina ljubav nije nestala Laurinim odlaskom. Jer ljubav prema djetetu ne može nestati odlaskom djeteta.

Iako joj je ponekad bilo teško, iako bi ju dežurstva tijekom kojih nije mogla biti s Nevenom uništavala, iako su joj odbojkašice uzrokovale bol od koje je povremeno mislila umrijeti, dakle unatoč svemu tome Klara je željela ostati vječno zaljubljena. To stanje ushita, sreće i blaženstva nosilo ju je preko svih prepreka, davalо joj snage za bilo koji pothvat, činilo ju hrabrom prihvati bilo koji izazov. No evolucija, namjerno ili pogreškom, nije predviđela tu mogućnost, nego je zamislila kako će se sustav hormona koji stvaraju zaljubljenost s vremenom iscrpiti i smanjiti, prestati dalje poticati središta u mozgu namijenjena doživljaju ugode i prestati ometati dijelove mozga namijenjene razumnom, trezvenom razmišljanju. I tako nas iz nebeskih visina zaljubljenosti spustiti na zemlju. Dijelovi mozga zaduženi za razumno promišljanje konačno će nam moći iznijeti svoje mišljenje, ukazati na loše strane našeg *sunca, smisla života, savršene ljubavi, najljepše, najpametnije, najduhovitije* i uopće sve *naj osobe na svijetu*.

No nije evolucija bila toliko okrutna najprije nas uzdići najviše što se može, a potom baciti u okrutno stanje spoznaje u koga smo se to zaljubili. Nije to ona učinila iz pukog zla; evolucija je predviđela kako će nakon silne zaljubljenosti biti i nekih darova te ljubavi, kako će mali i nemični potomci uskoro doći na svijet u kojem se ipak treba znati snalaziti: treba znati naći hranu, treba planirati smještaj, zaštitu od zvijeri ili drugih ljudi, treba planirati što će se ili što se može desiti sutra, preksutra ili sljedeći mjesec, možda čak i sljedeću godinu. A ništa od toga ne bismo bili u stanju kada bismo bili trajno zaljubljeni. Pa se evolucija pobrinula i našu slijepu i nerazumnu zaljubljenost nakon godinu, godinu i po, pretvoriti u ljubav, slaganje, razumijevanje, privrženost. Dopaminski hormonalni sustav zadužen za nerazumnu zaljubljenost koja graniči s ludilom (a često i prelazi preko te granice) sada zamjenjuje oksitocin, hormon zadužen za stvaranje privrženosti i međusobne povezanosti. Zbog oksitocina majka daje život za svoje dijete, a muž za njih oboje. Oksitocin će nadalje biti hormon o kojem će ovisiti snaga naše veze. Bude li ga dovoljno, a bit će ga uslijed dovoljno nježnosti, maženja, grljenja, dodirivanja i tjelesne povezanosti, veza će biti čvrsta i stabilna. U suprotnom ćemo biti u problemima.

A Klara je nakon godinu i nešto, dakle nekoliko mjeseci nakon udaje, upravo zbog nedostatka oksitocina ili, jednostavnije rečeno, zbog nedostatka nježnosti, maženja, grljenja, dodirivanja i tjelesne povezanosti bila u priličnim problemima. Kada je razina dopamina konačno pala i dio mozga zadužen za razumno i trezveno razmišljanje dobio pravo glasa, rekao je Klari dosta toga neugodnog. Sada je i sama Klara počela uviđati kako je Neven prilično sebičan, kako je usmjeren samo na sebe, kako i on sam (a ne samo ona) misli da je on najljepši, najpametniji i najduhovitiji muškarac na svijetu, kako nije sklon dogovoru i traženju rješenja koje bi i nju zadovoljilo, kako otvoreno očijuka s drugim ženama, čak i u njezinu prisustvu. Morala si je priznati (samo sebi i nikom drugom) kako je njezin otac, nažalost, ponovno bio u pravu – da je Neven samoljubivi skorojević koji sebe smatra središtem svijeta. Čak i kada im je otac kupio terenca za vjenčani poklon, a Nevenu namjestio direktorsko mjesto u osnovnoj školi i postavio ga za potpredsjednika stranke, Neven mu nije zahvalio ni jednom jedinom riječi, nego se ponašao kao da je to potpuno normalno, kao da mu to pripada.

Sada se nakon vjenčanja pokazalo i kako je lagao cijelo vrijeme o tome kako ga ona izljuđuje svojom ljepotom, kako ga seksualno privlači toliko da misli poludjeti i kako jedva čeka vjenčanje i prvu bračnu noć i kako će kao muž i žena oboje uživati sve tjelesne užitke koje im je predragi Bog omogućio. Jer on već sada zna kako će joj priuštiti najluđe noći na svijetu, kako neće spavati cijelu noć od njegovih milovanja i užitaka koje će joj pružiti. I to ne samo prvu, nego i drugu, treću, četvrtu i svaku sljedeću noć i tako do kraja života.

Klara se nadala svemu obećanom. Osobito onom dijelu o drugoj, trećoj, četvrtoj i svakoj sljedećoj bračnoj noći do kraja života. Jer je prva bračna noć bila katastrofa. Prvo uopće nije mogao postići erekciju, a potom je to obavio najbrže što je mogao, ustao se, otišao u kupatilo, vratio se u krevet i u sljedeće dvije minute – ni više ni manje nego – zahrkao. Klara je ostala budna, razočarana, povrijeđena i bolna da bolnija nije mogla biti. No Klara je bila liječnica, znala je o muškim problemima, znala je kako su svatovi ipak velik stres pa ga je razumjela.

– Sljedeći će put biti bolje. Muškarci često imaju problema kada ženu previše želete – tješila se Klara očekujući sljedeću bračnu noć.

I ta se sljedeća bračna noć pokazala kao i prošla. Pa i ona iza nje. Četvrta je noć bila drugačija. Ali ne onako kako je Klara priželjkivala – te je noći naime Neven ostao do kasno vani, došao je tek oko dva ujutro te se, misleći da ona spava, uvukao u krevet i zaspao kao top. Klara nije ništa rekla, bilo ju je strah otvarati tu temu bojeći se što bi sve mogla naći. Ponovno su spavalii tek nakon desetak dana, ali na opet isti način – Neven bi nešto prtljao po njoj, zadovoljio se, okrenuo na drugu stranu i gotovo istog trena zaspao.

– Je li to taj medeni mjesec? – samoinično se pitala Klara dugo gledajući u strop i slušajući njegovo hrkanje.

Klara se ujutro budila neispavana od plača i boli koje je osjećala. U bolnici nije ništa odgovarala starijim kolegicama koje su je zadirkivale vidjevši ju tako neispavanu.

– Da, da, naporan je taj medeni mjesec. Trebalо bi uzeti bolovanje – ne može žena raditi dvije smjene zaredom, i noću i danju. Uostalom, tako kaže i Zakon o radu.

Nisu bile svjesne koliko im je Klara zahvalna, koliko ih voli što stvaraju sliku o njoj kao ženi koju muž voli po cijelu noć i koju, kako je rekla jedna kolegica, *seksualno iskorištava na sve moguće načine*, čineći ju umornom i pospanom tijekom dana.

– Nesreća nikada ne dolazi sama – često je pomisljala tada. Ne samo da više nije bila na dopaminu i nije više osjećala onu euforiju, lakoću življenga i opijenost koju je osjećala prije braka nego je osjećala izrazitu neugodu. Neven je postao hladniji, sve je češće izlazio i dugo ostajao vani, a s njom bivao sve rjede. Seksualni se život pokazao pravom katastrofom. Klara je probala sve što je bilo u njezinoj moći: bila je strpljiva, mazna, neizravno mu govorila što voli u krevetu, kupovala i oblačila crno, crveno i ružičasto donje rublje, pokušala ga odbijati, praviti ljubomornim, pokušala ga privući na bilo koji način. Sve se pokazalo uzaludnim. Neven je i u krevetu, u onim rijetkim trenutcima kada su uopće bili zajedno, mislio jedino i samo na sebe.

– Dopamina više nema, a oksitocin se još nije pojavio. Ali će uskoro – razmišljala je Klara.

No oksitocin se nije pojavio ni nakon prve bračne noći, ali ni nakon druge, treće, četvrte. Nije se pojavio ni nakon medenog mjeseca. Nije se pojavio nikada. Jer Neven s Klарom nije uspio prijeći iz stadija zaljubljenosti u stadij ljubavi.

Iz jednostavnog razloga što on u Klaru nikada nije ni bio zaljubljen.

Zvonimir je odlučio najprije otici na neboder s kojeg se Laura bacila. Bila je to najviša građevina na Sjenjaku, neboder s kojeg se pružao prekrasan pogled na Osijek.

Zvonimir je dugo čekao lift i već je odlučio poći pješke kada su šum i kratko klepetanje njavili skori dolazak.

Iz lifta izade mladić s bradom i ruksakom noseći u jednoj ruci fotoaparat. Pogleda kratko Zvonimira i bez riječi ode niz stubište.

– Dobar dan – reče naglašeno Zvonimir, dijelom kao pozdrav, a više kao prijekor. Poželi još nešto reći mladiću, ali se zaustavi.

– Da sam mu sada zavalio šamarčinu, sigurno bi zapamlio da se mora pozdravljati. No 'ko ga jebe, bezobrazni balavac.

Otišao je liftom do posljednjeg kata, a potom još pola kata pješke. Vrata koja su vodila na terasu bila su zaključana i još je na njih bio postavljen novi lokot. Očito je nakon Laure sve promjenjeno. Spustio se polukat niže i pozvonio na prva vrata. Otvorila mu je niska, sijeda i mršava starica.

– Oprostite što smetam, ja sam otac djevojčice koja se bacila s nebodera. Mogu li izaći na terasu?

Starica ga je dugo gledala i rekla:

– Jeste li Vi iz policije?

– Ne, ja sam Laurin otac. One djevojčice što je skočila s nebodera.

– I što trebate?

– Mogu li izaći na terasu?

– To Vam je zaključano, a ključevi su Vam kod nadstojnika zgrade, Krivića, on Vam je u prizemlju.

Zvonimir se spustio do prizemlja, pronašao stan *Krivić* i pozvonio. Vrata otvori nasmijana plava žena srednjih godina.

– Izvolite?

– Oprostite što smetam. Ja sam Zvonimir Dominović, otac djevojčice koja se bacila s Vašeg nebodera. Htio sam Vas zamoliti mogu li otići na terasu?

– Oh, oprostite – naglo se uozbilji supruga nadstojnika – moja sućut. Muž mi nije kod kuće, ali ja ču Vas odvesti. Samo dok uzmem ključeve.

Žena nestane iza vrata i za nekoliko se trenutaka vrati ogrnuta jaknom.

– Gore Vam stalno puše, treba se dobro obući.

Na terasi je doista bilo vjetrovito. Između samog ruba terase i zida prostorije iz koje se ulazilo u terasu bila je razapeta užad za sušenje rublja. Nekoliko starih stolaca koje je kiša već potpuno uništila i jedan zahrdali tanjur od stare satelitske antene bili su jedine stvari na ravnoj površini. Ograda je bila visoka oko metar i sedamdeset i s gornje strane prekrivena limom. Trebalo je imati prilične vještine za popeti se na njezin rub.

– Tamo – pokaže žena na južni dio terase.

Zvonimir priđe, pogleda zid i lim što je pažljivije mogao. Nije uočio ništa neobično, nikakvu ogrebotinu, oštećenje lima ili žbuke koje bi govorilo o mogućoj borbi. Popeti se mogla koristeći stare stolice.

– Ranije su tu bile drvene stepenice koje su donijeli fotograf da bi lakše slikali, ali smo ih nakon toga uklonili – kao da pogoda njegove misli progovori nadstojnikova žena.

– Dakle mogla se popeti po tim stepenicama. No mogao ju je netko gurnuti ili čak baciti. U slučaju borbe vjerojatno bi pod noktima bilo nekih tragova. Možda su je i drogirali, a potom bacili. Trebalo bi znati gdje je točno pala. Ako je bačena, vjerojatno je pala dalje nego ako je samo skočila – razmišlja je Zvonimir.

– Ne znate je li bila sama ili ih je bilo više?

– Ne zna se. Problem je što su ta vrata ranije bila otvorena. U prvo se vrijeme zaključavalo i samo smo mi imali ključ, ali kako su fotografii svako malo dolazili, suprug više nije imao živaca stalno im otključavati, nego im je dao ključ. Od tada su ta vrata bila stalno otvorena.

Zvonimir je još neko vrijeme promatrao južni zid, potom zahvalio nadstojnikovoj supruzi i otišao s terase. Nadstojnikova supruga nije odmah pošla s njim pretvarajući se da ima nekog posla. Tijekom vožnje liftom Zvonimir je ponovio tri pitanja koja mora razriješiti: ima li pod noktima tragova borbe, koliko je daleko pala od ruba nebodera i je li u krvi bilo nekakvih lijekova.

Laura

– Da, hvala Vam lijepa, doći ćemo – odgovori Jasna spuštajući slušalicu telefona.

– Laura, Laura, dođi, imam prekrasne vijesti... Slušaj me, zlato moje. Upravo me zvao glavni trener iz atletskog kluba. Kaže da te gledao na krosu, da si bila jako dobra, smatra kako si vrlo nadarena i zove te trenirati atletiku u klubu. Što kažeš na to? Tamo je i čika Neven, muž tete Klare.

– ...

– On je iznimski trener, bio je državni reprezentativac, nastupio je na svjetskom prvenstvu, sigurno je najbolji u državi. Ako budeš vrijedna, možda dođeš i kod njega u skupinu. Nije li to prekrasno? Bi li voljela kod njega vježbati? To je velika čast biti kod njega u skupini. On radi samo s najboljima, kod njega se ne može samo tako doći.

– Da.

– Ma daj da te mama poljubi... Ti si mamino zlato. Jako te volim.

– ...

– Slušaj, večeras idemo u atletski klub na trening. Ako te prihvate, moraš biti ozbiljna i marljiva, tada nema zafrkancije. Dobro? Moraš davati sve od sebe i uvijek slušati svog trenera. Jesmo li se dogovorili, anđele moj?

Laurina je razrednica bila lijepa četrdesetogodišnjakinja, vrlo ljubazna i susretljiva. Iskreno mu je izrazila sućut i bez riječi ometanja pozorno pratila što joj želi reći. Imao je dojam kako mu je naklonjena, kako će mu pomoći koliko god bude mogla.

Objasnio joj je da je došao saznati nešto više o svojoj kćeri jer ju je, iako mu je to bolno priznati, zapravo slabo poznavao. Zanimalo ga je kakva je bila kao učenica, je li imala nekih poteškoća, je li pravila neke ekscese u školi, jesu li ju djeca voljela, s kim je sjedila, je li u koga bila zaljubljena...

– Gospodine Dominoviću, iskreno ste me dirnuli. Malo je očeva koji bi tako hrabro postupili. O Lauri Vam mogu reći sve najljepše. Ne stoga što su sada takve okolnosti, nego što je Laura doista bila divno dijete. S njom nikada nije bilo nikakvih problema što ne znači da ona nije imala probleme.

– Oprostite, ne razumijem – iskreno zbumen odgovori Zvonimir.

Razrednica skrene pogled u stranu, malo sačeka pa ponovno pogleda u Zvonimira. I dalje je šutjela i, čini se, očekivala njegovu reakciju. Zvonimir nije naučio na takve profinjene igre u ritmu razgovora pa učini upravo ono što je razrednica i željela – nastavi govoriti.

– Molim Vas, budite iskreni sa mnom bez obzira na to koliko bilo bolno. Mislim da će mi biti lakše tako nego da živim sa stalnim pretpostavkama najgoreg – unatoč neugodnosti koju je osjećao iskreno zamoli Zvonimir.

– Pa, kako bih Vam rekla – s dozom nelagode počela je razrednica – Laura je bila dijete koje je bilo povučeno, ali povučeno na način koji je bio čudan. Kao da ju je nešto mučilo, kao da je imala problema koji su bili za nju toliko veliki da ih je nemoguće riješiti, a takve vrste koji se ne mogu ni s kim ni podijeliti. Vi ćete vjerojatno znati o čemu je riječ.

Zvonimiru je bilo neugodno. Razrednica je očito ciljala na to da je Laura imala poteškoće kod kuće. Možda je, odnosno najvjerojatnije je mislila da je on uzrok njezinih poteškoća jer je cijela situacija ukazivala upravo na to: otac u vojnoj mirovini, nezadovoljan svojim statusom, vjerojatno i alkoholičar, ništa ne radi, nikamo ne pripada i sve svoje nezadovoljstvo iskaljuje na supruzi i djeci. Iako se nije nikad iskaljivao na Jasni i Lauri, mišljenje razrednice ipak je bilo djelomično točno, a koliko točno, to nije mogao procijeniti. Kako je Lauri bilo odrastati uz njega takvog, kako joj je bilo bez oca koji bi dane i dane provodio u vikendici, što je tada osjećala, kako je djevojčici u pubertetu bilo imati oca koji gleda samo sebe, koji se povremeno opija i zanemaruje obitelj, to Zvonimir nije mogao znati. Jedino je sa sigurnošću znao da nije bio dobar otac i da je razrednica djelomično u pravu.

– Gospođo razrednice, ja sam bio loš otac. Ali nisam bio loš na način na koji se to obično misli. Laura je znala koliko ju volim. Nikada nisam vikao na nju, nikada ju nisam udario, nikada nisam ni suprugu udario. Može se reći da Lauri nisam davao ljubavi koliko joj je trebalo, ali nisam bio nasilnik, nisam joj ništa branio, samo ju nisam volio koliko sam... – i tu Zvonimir zastane. Glas ga je sramotno izdao pa spusti glavu i ušuti.

– Oprostite – jedva prozbori Zvonimir i rukama prekrije lice.

– Samo polako. Razumijem Vas.

– Je li Laura imala najbolju prijateljicu? – Zvonimir nastavi nakon duže stanke.

– Nije. Bila je dosta povučena i slabo se družila s ostalom djecom iz razreda. Možda je bila najbolja s djevojčicom s kojom je sjedila.

– Mogu li dobiti njezino ime?

– Možete, ali Vas molim da s njom ne razgovarate bez roditelja. Možete zvati njezine roditelje pa se onda zajedno naći. Drugačije ne bi bilo primjereno.

– Naravno. Hvala Vam. Recite mi je li Laura imala kakvu simpatiju?

– Mislim da nije. Iako je to teško znati, djeca to uspješno skrivaju. Ali po onom što mi razrednici možemo zaključiti iz pogleda, poruka, zadirkivanja i njihovih dječjih tračeva, čini se da Laura nije imala simpatiju.

– Je li ju netko mrzio?

– Lauru? To je bilo jednostavno nemoguće. Ona je bila ljubazna i gotovo nevidljiva. Nije nikad ni s kim bila u sukobu. Ako bi došlo do kakve napetosti, ona bi popuštala.

Zvonimir je dugo šutio sređujući prve dojmove. Razrednica je bila dovoljno iskusna pa je šutjela s njim ostavljajući mu vremena da se možda sjeti još kojeg pitanja.

– Hvala Vam najljepša. Mnogo ste mi pomogli. Oprostite što sam Vam smetao – ustajući se konačno progovori prilično uzdrmani Zvonimir.

Odlazeći iz škole, Zvonimir shvati kako je čudno slušati od drugih o vlastitoj kćeri. Od drugih koji su je poznavali znatno bolje nego on – njezin otac. Zvonimir postane ljubomoran na sve one koji su imali mogućnost biti s Laurom, slušati ju, gledati ju i razgovarati s njom. Jer su svi tu mogućnost koristili, svi osim njega.

Kako je vrijeme prolazilo, Jasna je primijetila da je postala drugačija. Nije bila riječ o tome da je promijenila svoje svjetonazole (i dalje je vjerovala u poštenje i pravdu), da je postala pobožna (i dalje je bila ateistica), da ju više ne zanimaju stvari u kojima je, kao i mnoge žene, ranije uživala (odlazak na frizuru i masažu), nego joj se činilo kao da je obukla novi kostim, kostim koji nikad ranije nije nosila. Kostim satkan od iskustva koje samo rijetki imaju, iskustva koje ju je trajno premjestilo iz skupine običnih roditelja u skupinu roditelja koji su izgubili svoje dijete. Taj je kostim drugima bio teško vidljiv, ali je onima koji su ga i sami nosili bio uočljiv već na prvi pogled.

Tako je Jasna uskoro počela prepoznavati ljudi s kostimom. Druženje s njima bilo je kao sretanje davno izguljene sestre blizanke – isti osjećaji, ista patnja, razumijevanje bez govora. Jasna je uživala u tim susretima; sve je tu bilo nekako intenzivnije, jače, snažnije. U tim je susretima pričala o svemu što je osjećala bez ikakvog razmišljanja, bez ikakvih ograda ili promišljanja što će ta druga osoba misliti o njoj. U tim su razgovorima riječi tekle spontano i bez zastajkivanja jer je osjećala kako i njezine riječi i njezini osjećaji u svijest i srce druge osobe ulaze glatko, bez prepreka, kako su željene i prepoznate.

Jasna je već znala desetak roditelja s kostimom kada joj je jedan tata predložio osnivanje udruge.

– Bit će i nama lakše, a olakšat ćemo patnje i onima koji budu pristigli – govorio je otac mladića koji se predozirao.

– Mislite li da bi to imalo smisla?

– Kako da ne. Pogledajte što su napravili roditelji Luke Ritza. Luka je sigurno ponosan na njih. Volio bih kada bi i moj Miroslav mogao biti ponosan na mene. Vjerujem da bi i Laura voljela da joj mama napravi nešto tako značajno.

– Ne znam, nisam sigurna... – Jasna si je ostavljala prostor za odstupanje.

– Mislim da će naši životi dobiti puni smisao ako pomognemo svojoj zajednici da postane bolja, humanija, takva u kojoj djeca neće morati odlaziti iz nje. Mislite li da bi moj Miroslav ili Vaša Laura napuštali ovu zajednicu da su se u njoj dobro osjećali, da ih ta zajednica nije nečim duboko povrijedila? Roditelji Luke Ritza prave zajednicu boljom, osvješćuju problem nasilja, oni utječu, poboljšavaju ovo naše društvo. Njihov Luka nije uzalud umro.

Iako Jasna nikad nije saznala zašto je Laura otišla, kao što ni Miroslavov otac nije znao zašto je otišao njegov sin, bilo je razumno pretpostaviti da su oboje bili nečim povrijedjeni, toliko povrijedjeni da su odlučili otići.

Jasna je o svemu promišljala nekoliko dana. Prijedlog joj se učinio dobrim. Gubitak djeteta često nije samo gubitak najvoljenijeg bića, to je često i gubitak mnogo poznanika, društvenih

veza, prijateljstava, druženja. To je put u hladnoću usamljenosti koju znaju samo oni koji su tim putem hodali. Više je puta pitala Lauru što misli o tome i Laura je uvijek odgovarala potvrđno. I tako je, uz Laurin blagoslov, Jasna s ostalima roditeljima utemeljila Udrugu za pomoć osobama s kostimom.

Članstvo je u Udrudi bilo šaroliko – bili su tu roditelji djece koja su stradala u prometnim nezgodama, koja su se predozirala, ginula u padu s visine, utopila se u Dravi, koja su ubijena ili koja su, kao Laura, sama sebi oduzela život. Djeca su bila različite dobi – od osam pa do trideset i sedam godina. A unatoč svoj toj šarolikosti, unatoč razlici u dobi njihove djece, razlici u zanimanjima, starosti, primanjima, nacionalnosti, vjeri, bogatstvu, unatoč svim tim razlikama, među njima nije bilo razlika. Svi su bili isti u svojoj boli, isti u čežnji za svojim najmilijima.

– Svatko bi dao sav novac ovog svijeta da ne mora biti član ove Udruge – šalio se jedan roditelj. I upravo se tako osjećao svatko od njih.

Snaga povezanosti članova Udruge bila je nepojmljiva drugim osobama. Čak bi i novi članovi postali *stari* u svega nekoliko sekundi. Bio je dovoljan jedan pogled kako bi se prepoznala muka i bol novoprdošlog roditelja.

Među članovima je bilo i onih vičnih računalima pa su već na prvom sastanku odlučili sastaviti svojevrsni vodič, kako za roditelje, tako i za ostale, o tome što prolaze roditelji koji ostanu bez svoje djece. Svi su dobili zadatku ispisati svoje iskustvo i sve ono što su prošli ostajući bez svojih najvoljenijih. Iako su svi bili slabo pričljivi, Jasna je ostala zapanjena obiljem i intenzivnošću unutarnjeg života svakog od članova. Iskustva su bila različita – svatko je proživljavao smrt svog djeteta na drugačiji način. Ipak su, međusobno si čitajući svoje uratke, uočili nekoliko zajedničkih iskustava koja su odlučili postaviti na internet. Jasna se potrudila sve složiti, objediniti i pretvoriti u čitljiv tekst, a profesorica hrvatskog – čiji je sin nestao u Dravi i koji je pronađen tek nakon dva dana kod Aljmaša – preuzeila je na sebe lekturu.

Uskoro je na internetu osvanula stranica za pomoć roditeljima koji su izgubili svoje dijete. Stranica je počinjala jednom pričom:

Neki je novopečeni bogataš došao kod mudraca tražeći da mu ovaj napiše sretni moto za njegovu obitelj. Mudrac uzme kist i smješta napiše: *Otac umire, sin umire, unuk umire.*

– Tražio sam moto za sreću svoje obitelji, a ne za nesreću! – poviše uvrijeđeni novopečeni bogataš.

– Ako bi tvoj sin umro prije tebe, bio bi to velik udarac za tvog unuka, ali doživotna patnja za tebe. A ako bi unuk umro i prije tebe i prije tvog sina, obojica biste uvenuli od tuge. No budete li umirali na prirodan način, prvo ti, pa tvoj sin, a potom unuk, to će biti bolan, ali podnošljiv i prirodan tijek događaja. A ja takav prirodan tijek događaja nazivam istinskom srećom – mirno odgovori mudrac.

Imao je broj roditelja curice s kojom je Laura sjedila. Mora sačekati bar deset sati kako bi zvao bilo koga. Još je imao vremena. Uzeo je Garu i otisao u dulju šetnju. Oko deset je Zvonimir uzeo bilježnicu i olovku, otisao ispod oraha – samo je tamo imao dobru internetsku vezu, ostalo područje oko vikendice bilo je bez signala ili s vrlo slabim prijemom – i počeo pažljivo birati dobiveni broj.

Nakon uporne zvonjave javi se ugordan ženski glas.

– Poštovanje, gospođo Ivanović. Ja sam Zvonimir Dominović, Laurin tata.

– Poštovanje. I iskrena sućut. Izvolite? – odgovori glas s prilično opreza.

– Želio sam Vas zamoliti da pričate sa svojom kćeri o Lauri. Nakon svega sam shvatio kako o svojoj kćeri znam vrlo malo. Bilo bi mi drago ako bih mogao sazнати kakva je Laura bila u školi, je li imala prijateljicu, je li imala dečka, s kim se družila, je li ju tko možda maltretirao ili je ona možda bila prema kome neugodna. Ukratko, sve ono što dobre majke i očevi znaju o svojoj djeci, a ja sam, nažalost, propustio. Nadam se da me razumijete – s priličnom neugodom ispriča Zvonimir.

Na vezi nastane duga pauza. Zvonimir pogleda je li možda nestalo signala, no sve je bilo u redu.

– Halo? Čujemo li se? – upita na kraju.

– Sve je u redu. Čujemo se. Jako ste me iznenadili. Naravno da će pitati Sanju o svemu što ste me tražili. Kada nešto saznam, javit ću Vam na ovoj broj. To je Vaš broj?

– Da, da. Molim Vas. Učinit ćete mi veliku uslugu. Ispričavam se što sam Vam smetao.

– Niste smetali. Žao mi je zbog Laure. Već ću danas razgovarati sa Sanjom pa ću Vam se sutra javiti. Srdačan pozdrav.

Zvonimir začuje znak prekinute veze. Duboko udahne. Osjetio je kako se sav preznojio. Dlanovi su mu bili vlažni, a znoj mu je kapao ispod pazuha. Nije pretpostavljaо da jedan običan razgovor može biti toliko stresan.

Žena mu se činila iskrena. Nadao se da će održati svoje obećanje. On nije mogao ništa drugo nego čekati. Čak i ako Sanjina mama ne nazove, on mora i dalje čekati. Bio je svjestan da bi bilo kakvo navaljivanje uzrokovalo upravo suprotan učinak.

Sada bi valjalo naći nekoga iz kluba. To će biti malo teže. Godinama nije dolazio u klub pa je već pozaboravljaо roditelje koje je znao. No sjećao se kako su na internetu uvijek bili postavljeni rezultati svake utrke na kojoj je Laura sudjelovala. Pogledat će prezimena djevojaka, naći one iz kluba, a potom treba naći njihove roditelje. Malo je komplikirano, ali nema drugog puta.

Zvonimir ode po laptop i deku, odmota produžni kabel, razvuče ga do oraha, uključi laptop i počne tražiti rezultate utrka. Brzo je našao tri djevojke koje su osvojile medalju na prvenstvu Hrvatske u kategoriji kadetkinja i juniorki, a bile su iz kluba. Zvonimir zapiše njihova imena i počne istraživati po telefonskim imenicima. Kada je izdvojio vjerojatna imena, odluči nazvati. No nije imao snage. Već mu je bilo vrlo stresno razgovarati sa Sanjinom mamom. Previše mu se podataka i nejasnoća motalo po glavi. Bio je svjestan da tijekom razgovora s roditeljima mora biti smiren i dobro slušati sugovornika. A to sada nije bio u stanju. – Ipak je bolje sutra – Zvonimir zaključi istragu za taj dan i vrati sve u vikendicu. Potom se s Garom zaputi iza kuće, dolje niz lenije.³

Laura

– Mlađe kadetkinje na tri tisuće metara na startni položaj, mlađe kadetkinje tri tisuće metara na startni položaj – zatreštao je iz razglosa.

Popravivši svoj ružičasti rajf, Laura je prišla početnoj liniji. Osjećala je jače lupanje srca pa je počela dublje disati; nije si smjela dopustiti da trema prijede u razinu koja bi ju kočila.

³ poljski put utrt zaprežnim vozilima ili traktorima

Naviknula je već na ta stanja uzbudenosti prije početka utrke – mišići su treperili, dlanovi su se znojili, bila je nervozna i morala se stalno kretati. No shvaćala je da je to dobro za trku – bilo bi loše kada bi bila potpuno mirna. Trener joj je objasnio da to znači da nije dovoljno pobuđena, da nije potaknula tjelesne mehanizme pomoću kojih će dati sve od sebe. Iako je bilo neugodno, naučila je poštivati to stanje, gotovo uživati u njemu. Tada se osjećala istinski živom, sve je bilo snažnije, jarče, dojmljivije; život je imao novu vrijednost koja se nije mogla doživjeti tijekom ubičajenog života.

Trenutno je bila u dobroj formi. Sa svojim je trenerom Nevenom, kao što je to činila i na svakom natjecanju, prošla svu prethodnu pripremu – dobro se zagrijala i istegnula, prošla je u glavi cijelu trku, razradila tri moguća scenarija odvijanja utrke i na Nevenov upit – *Što ćeš im učiniti?* – spremno odgovorila: – Zgazit ću ih!

– Pozor... Bang!

Publika je vikala, komentator je najavljivao natjecatelje za bacanje kugle u kategoriji juniora, ali Laurin se svijet suzio samo na jedno mjesto – na stazu i na jedno vrijeme – sada. Čula je disanje drugih djevojaka, pratila njihove korake, uočavala kretanja njihovih tijela i ruku, gledala stazu ispred sebe.

– Svakih deset-petnaest godina pojavi se netko koga Bog stvoril za neku disciplinu. Grada tijela, srce, pluća, biokemija, sastav mišića, ligamenti, volja, sve se to složi tako da je ta osoba nepobjediva. Tada je svejedno tko joj je trener i kako trenira – ovako ili onako – ona će biti najbolja. Tako je bilo s Blankom, tako s Janicom, tako i sa Sandrom. Dajem se kladiti da će tako biti i s Laurom – rekao je jedan stari trener kada je prvi put gledao Lauru na treningu.

Gledajući utrku, sada su i ostali mogli razumjeti o čemu je stari trener govorio. Laura je jednostavno bila rođena za trčanje. Njezin korak, kretanje ruku, rad stopala, iako slični kao i kod drugih trkačica, ipak su bili nekako drugačiji – lakši, prirodniji, bez napora, kao da se odvijaju sami od sebe. Laura je grabila takvom lakoćom da je nakon šestog kruga već toliko odmaknula od ostalih da je njezina pobjeda bila neupitna.

U sedmom je krugu već sustizala posljednju iz skupine i ta je posljednja natjecateljica, žečeći se ukloniti Lauri i pustiti ju da prođe, skrenula udesno, točno tamo gdje se našla i Laura. Laura se spotaknula o njezinu nogu, djevojka se saglela, udarila Lauru laktom, Laura se zanjela i udarila desnom nogom svoju lijevu, uhvatila se za djevojku te su obje pale. Laura se brzo ustala i htjela nastaviti, a tada je primijetila kako djevojka i dalje leži i drži se za desnu natkoljenicu. Laura se vratila, pomogla djevojci da ustane i postavi se na noge. No bolovi su bili prejaki i djevojka više nije mogla trčati. Djevojka je odgurnula Lauru govoreći joj neka trči, neka ju ostavi, neka ide dalje, ali Laura nije odustajala – uhvatila ju je za ruku i pomogla joj pa su obje, jedna trčkarajući i gubeći ne samo već osvojeno prvo mjesto nego i plasman među prvih deset, što bi joj donijelo bodove, i druga, šepajući i naslanjajući se na Lauru, prvo prošle kroz cilj, a potom nastavile još jedan krug kako bi i ta djevojka završila utrku.

I taj su krug otrčale zagrljene, šepajući i plačući.

– To više nikada nemoj napraviti. Što se blesiraš, izigravaš Majku Terezu? Radim s tobom cijelu godinu, konačno nešto napravim i ti onda sve zasereš svojim prenemaganjem. Tu smo da bismo pobijedili, je li to jasno? Sada je pitanje hoćeš li imati dovoljno bodova za ulazak u reprezentaciju. Glupačo jedna blesava.

Klara je te noći bila dežurna i mogla je na miru razmisliti o problemu koji im je zadavao novi pacijent. Klinička mu slika nije bila tipična pa ih je sve zbumjivao.

– *Repetitio est mater studiorum* – prizna Klara nužnost ponavljanja gradiva te posegne za debelom crvenom knjigom iz interne medicine koja se sama otvori na mjestu na kojem su bili uloženi listovi iskinuti iz nekog časopisa. Klara pogleda bolje, prepozna test koji je nekada ispunjavala i srce joj preplavi tuga. Test je bio o tome kako utvrditi vara li vas suprug ili ljubavnik, a sjeća se kako ga je ispunila u ljutnji nakon što joj je jedna kolegica rekla nešto dvostruko o Nevenovoj vjernosti pa je gotovo eksplodirala od ljubomore. Taj je dan isto bila dežurna, čitala taj ženski časopis, naišla na test i odmah ga riješila. U testu je trebalo uz svaku tvrdnju upisati DA ili NE.

1. *Suprug počinje posvećivati povećanu pozornost svom izgledu.*

NE. U Nevenovu slučaju to nije bilo točno. On je uvijek pridavao veliku pozornost svojem izgledu, dakle ništa od nevjere. Bar za sada.

2. *Suprug se upisuje na fitness i uzima preparate za rast mišića.*

NE. Ni to nije bilo točno. Neven je uvijek bio u formi i redovito je bio u teretani dva do tri puta tjedno. Ni to se ne uklapa.

3. *Suprug pokazuje promjene u seksualnom ponašanju.*

NE. E, sad, Neven je bio uporan da želi u brak uči čist i to nije mijenjao do samog vjenčanja. Nakon toga je njihov seksualni život bio prilično skroman. Ovako ili onako, odgovor je NE; ni u ovom se pitanju Neven nije uklapao u osobu koja vara svoju suprugu.

4. *Suprug postaje nervozniji i lakše plane.*

NE. Pa nije baš primjetila. Neven je uvijek bio malo nervozniji i temperamentniji – nikakve tu promjene nije uočila. Dakle i tu nula bodova za prijevaru.

5. *Suprugovi se bliski prijatelji počinju ponašati neobično.*

NE. Neven nije imao mnogo prijatelja u Osijeku, a one koje je znala ponašali su se prema njoj cijelo vrijeme isto. Eto, ni tu nema traga varanja.

Nakon što je zbrojila sve bodove, bilo joj je jasno kako ju Neven ne vara. Znala je ona to i sama, ali ta ljubomore čini ženu slijepom i osjetljivom na svaku pa i najmanju sitnicu. Ne smije ni sebe ni njega više opterećivati takvim glupostima samo si dodajući sol na ranu. A onoj kučki koja je rekla nešto dvostruko o Nevenu to neće zaboraviti cijeli život.

Gospođa Jovanović i njezina Ema

– Oprostite, mogu li Vas pitati o Emi? Ema je bila vršnjakinja moje Laure, u istoj su dobi stradale – reče Jasna krhkoi i tankoj gospodri Mariji Jovanović.

– Kako da ne. Pa tu smo u Udrudi svi svoji. Samo recite.

– Kako se to dogodilo?

– To Vam je ružna priča, ali zapravo slična Vašoj. Bila je nedjelja, Ema je i inače dulje spavala pa nisam ništa primijetila. No oko podne sam već pomislila da je ipak previše pa sam se popela do njezine sobe. Čim sam otvorila vrata, osjetila sam da nešto nije u redu. Popila je sve tablete koje je našla u očevoj ladici.

– Jeste li otkrili razlog?

– Razlog je strašan. Ema je bila jako lijepa, kao i Vaša Laura – doduše, sva su djeca svojim roditeljima jako lijepa, ali to Vam kažem zbog nečeg drugog. Otac joj je crvenokos, Ema je bila na njega – imala je lijepu crvenu kosu i lice prošarano pjegicama. Ona je strašno patila zbog tih pjegica, znate kakve su djevojke u tim godinama – pate zbog stvari koje su nama neshvatljive, a zapravo su joj te pjegice jako lijepo stajale.

– Sve su iste – Laura je patila jer je mislila da ima pretanke noge. Kada bi izlazila, oblačila bi ispod hlača još i dva para tajica ne bi li se činilo kako su joj noge ipak malo deblje.

– Eto, sada znate kakvih sam problema imala s njom zbog tih pjegica. Uglavnom, dečki iz razreda su na nekom forumu ili kako se to već zove organizirali izbor za *Miss razreda*. Glupava dječja posla. Djevojke iz razreda nisu ni znale. I dogodilo se to da su dečki izabrali nju za *Miss razreda*.

– Pa to je lijepo. Valjda ju je to malo ohrabrilo.

– Hm, bilo je upravo obratno. Zapravo tu počinje cijela tragedija. O svemu tome, o dečkima i njihovu izboru za *Miss*, nisam ni znala sve dok mi policija nije pokazala ispis s njezina mobitela i s tog njihova foruma. Nedugo nakon tog izbora Emi su na mobitel počele stizati uvredljive poruke, odvratne fotomontaže s pornografskim prikazima, oglasi s njezinim brojem mobitela u kojima ona nudi seks, bilo je tu i pravih poziva jer su neki povjerovali u to, poruke neka se ubije... i tako... Strašno.

– Doista strašno.

– Onda je bilo poruka da je četnička kurva, neka se ubije jer je četnikuša... A njezin se otac izjasnio kao Hrvat, bio je dragovoljac, ja sam Hrvatica. Otac joj je izgubio nogu u Oluji i sada nosi protezu.

– Je li u mirovini?

– Ne, oboje još radimo. Mi smo arhitekti, imamo svoj ured. Otac joj je jako častan. Kada je dobio dionice kao dragovoljac i invalid, napisao je pismo Ministarstvu da ih ne može primiti jer bi se osjećao kako plaćenik, da mu je bila čast braniti svoju domovinu. Takav Vam je on. A kćeri govore da je četnička kurva... Oprostite, neću Vas time zamarati...

– Razumijem Vas u potpunosti. Vaš je suprug sličan mojem Zvonimiru... Niste ništa primijetili na Emi? Nije Vam ništa govorila?

– Ema nije nikada ni riječi rekla o tome. Nakon nekoliko mjeseci popustila je u školi pa sam se ja, ne znajući o čemu je riječ, naljutila, izgrdila ju i zaprijetila joj kaznama... Nakon nekoliko dana uzela je tablete.

– Ne možete si predbacivati – pa tko bi to prepostavio. U naše vrijeme toga nije bilo.

– Da, slali su joj poruke s više mobitela, u bilo koje doba dana i noći. Najčešće upravo noću.

– Jesu li ih našli?

– Jesu, sve su ih našli. Radilo se o skupini djevojaka iz njezina razreda. Neke sam i poznavala, Ema mi je o njima govorila kao o svojim prijateljicama, neke su nam čak i dolazile u kuću. Sve su bile mlađe od četrnaest godina pa im se nije moglo suditi. Upućene su na razgovore sa socijalnom službom i ne znam što je bilo kasnije. I ne zanima me. Neke još srećem povremeno, okrenem glavu kada ih vidim.

– Kako se suprug ponašao? Moj to jako teško podnosi, izgubili smo kontakt nakon toga.

– Suprug je završio na Psihijatriji. Sada je ponovno na liječenju u Zagrebu. Razmišljam otići odavde. Ali opet, i da odemo nekamo dalje, opet Emu nosimo sa sobom; čini mi se da mi je potpuno svejedno gdje smo. I sami znate da se od toga ne može pobjeći.

Još nije stigao ispis iz Laurina mobitela i laptopa. Što ako se i njoj dogodilo isto? Bolje da na to i ne mislim.

Zvonimir i tata iz kluba

Sutradan je Zvonimir skupio dovoljno snage za još jedan telefonski razgovor. Pročistio je grlo, obrisao dlanove, izabrao jedan od brojeva i čekao. Taj je put na liniji bio otac jedne od Laurinih klupske kolegice – juniorske pobjednice na 3000 metara. Zvonimir se ponovno predstavio, rekao zbog čega zove i zamolio sugovornika za pomoć.

– Razumijem Vas. Moja sućut. Razgovarat ću s Mirelom pa ću Vam se javiti.

– Hvala Vam najljepša. Jako ste ljubazni.

I sada je ponovno trebalo čekati. Što mu je uvijek bilo najteže. Ratovati – to je bilo dobro, lako, jednostavno. Tada se osjećao živim i ispunjenim. Ali čekanje – to ga je ubijalo. To je bilo čisto mučenje. Nije tako bilo samo njemu. Sjećao se razdoblja u Nuštru i čekanja na odlučujući probaj prema Vukovaru. Svi su bili živčani i napeti, a zapovijedi ni od korova. I kada je konačno stigla i oni krenuli, ubrzo začuju naredbu o povlačenju. U Vukovaru se ginulo i krvarilo, a oni čekaju. Onda ponovno čekanje, onda najava probaja, onda ponovno odgađanje zbog konvoja,⁴ pa ponovno i ponovno. Sve dok Vukovar nije pao. Sjeća se da se gadio sam sebi. Osjećao se kao izdajnik. Danima nije ni s kim razgovarao.

I sada je ponovno u sličnoj situaciji. Ne može ništa drugo nego čekati. Ranije bi se u takvima prigodama napisao kao zvijer, ali to više nije dolazilo u obzir. Srećom, želja za alkoholom bila je sve manja. Previše je bio zaokupljen poslom da bi mislio na alkohol. Imaju pravo ti psihijatri i njihova radna terapija – nema druge nego raditi i raditi. Samo se tako čovjek može izvući iz krize.

Negdje oko podne začuje poziv na mobitelu. Bila je to gospođa Ivanović, mama djevojčice s kojom je Laura sjedila u razredu. Strčao se što je brže mogao pod orah i javio.

– Dobar dan, gospodine Dominoviću, Sanjina mama ovdje.

– Hvala Vam što ste nazvali. Bojao sam se da se nećete javiti – mirno, koliko je god to bilo moguće, odgovori Zvonimir.

– Ma to su stanja u kojima roditelj razumije roditelja, svatko bi Vam pomogao. Evo, ja ću Vam ukratko reći što mi je Sanja ispričala. Po njezinom je Laura bila jako povučena i zatvorena. Nije imala prijateljicu u razredu – znate kako ono djevojčice imaju najbolju prijateljicu – to Laura nije imala. Sanja misli da je s njom zapravo bila najbliža, ali one nisu bile najbolje prijateljice. Sanja joj se nekoliko puta pokušala približiti, ali bi Laura ostajala zatvorena. Po Sanjinim je riječima Laura imala jednu simpatiju u razredu, Andreja, ali se nije usudila s njim razgovarati i nitko ih nikada nije video zajedno. Sad, je li što bilo među njima, teško je reći. Ukratko, Laura je bila krasno, tiho, povučeno dijete, voljno svima pomoći, ali sama nikada nije ni od koga tražila pomoć.

Zvonimir je pozorno slušao tražeći što bi još mogao dodatno pitati.

⁴ humanitarni konvoj koji je trebao prevesti ranjenike iz Vukovara.

– Nije se nikome zamjerila? Je li ju netko možda maltretirao u školi?

– Ne, ne. Nije ona bila taj tip djevojčice. Koliko Sanja zna, nikada joj u školi nitko nije uradio bilo što neugodno tako da s te strane možete isključiti školu kao mogući uzrok nesreće.

Zvonimir je šutio ne mogavši se sjetiti što bi još pitao.

– Hvala Vam najljepša. Ovaj mi razgovor mnogo znači. Pozdravite Sanju i svako Vam dobro želim.

– Hvala, i Vama. Unatoč svemu, Sanja je jako voljela Lauru. Budem li još mogla pomoći, Vi samo nazovite. Srdačan pozdrav.

Isti je dan, samo navečer, nazvao i otac iz kluba. Odgovor je bio sličan: Laura je bila dobra sportašica, povučena, nije se pravila važna, imala je poseban tretman zbog svoje nadarenosti što je izazivalo malu ljubomoru među ostalim djevojkama.

– Jedino što mi je Mirela na pitanje je li Lauru netko maltretirao u klubu rekla zagonetno – *Kako se uzme*. Pokušao sam nešto više saznati, ali nije o tome htjela govoriti. Ne znam što to znači i što bih Vam još mogao reći. Možda bi bilo dobro razgovarati s trenerom – poručio je Mirelin otac.

– Hvala Vam na ovome. Pomogli biste mi ako bi Mirela pojasnila tu svoju dvosmislenu rečenicu. Svakako će razgovarati i s trenerom. Bili ste jako ljubazni. Hvala Vam na susretljivosti i razumijevanju.

– Ništa. Žao mi je zbog Laure. Slobodno se javite ako bude trebalo.

...

Što to znači – *Kako se uzme*?

Laura

Povišeni se mamin glas čuo čim je Laura izašla iz lifta. Bilo ju je strah ući pa je samo zastala pred vratima stana.

– Je li ti do ičega stalo? Pa vidiš li ti išta što se oko tebe zbiva? Primjećuješ li da imaš ženu i dijete? Primjećuješ li da su one osobe koje imaju srce i dušu?

– ...

– Zanima li te to uopće? Zanima li te što osjećam? Zanima li te je li mi teško, jesam li depresivna, imam li kakvih problema? Volim li te još, gledam li druge muškarce, imam li ljubavnika? Maštam li o drugom muškarцу, nekom koji bi me uvažavao, s kojim bih mogla razgovarati, koji bi primijetio imam li novu frizuru, jesam li se obojala, imam li novi lak na noktima, želim li malo nježnosti, želim li da me netko zagrli, da bude uz mene, da me uvažava kao osobu?

– Hm...

– To te ne zanima? Dobro, ako ti nije stalo do mene, ali zanima li te tvoja vlastita kći? Znaš, to je ona plava djevojčica koja ovdje stanuje, ovdje jede, spava, uči, ide u školu? Poznaš li ju? Odaziva se na ime Laura. Možeš ju ponekad dozvati, ona će doći. Smiješ ju pitati kako je, što radi, čime se bavi, želi li štogod? Možda bi željela imati oca koji ju primjećuje, koji zna da ona uopće postoji.

– ...

– Jesi li primijetio da se Laura povukla u sebe? Vidiš li kako se dijete mijenja? Jesmo li ju previše opteretili tom atletikom? Svaki je dan na treningu, ponekad dolazi toliko umorna da odmah ode u sobu, čak ne večera. Ali tebi je to svejedno. I za mene i za Lauru. Važna je politika, važna je država, važno je što debili od političara govore, važna je korupcija i lažni branitelji, sve je važnije od tvoje obitelji.

– ...

– Nemaš baš ništa za reći?

– ...

– Možda je tebi neugodno kada se svađamo, ali to ljudi rade. Iznose svoje mišljenje, slušaju tude, uvažavaju različitosti i traže rješenje. Ljudi se tako razvijaju i rastu. Ali ja to s tobom ne mogu – ti se uvučeš u sebe kao kornjača. Kako ne razumiješ da se želim svađati kako bih konačno čula i tvoje mišljenje, kako bih čula je li ti teško, zašto ti je teško, kako bismo mogli lakše prebroditi i tvoje i moje krize. Pa ne želim se ja svađati zato što te mrzim, nego zato što mi je još uvijek stalo do tebe, zato što želim održati brak, želim da ostanemo zajedno. Da mi nije stalo do tebe, odavno se više ne bismo svađali.

– ...

– Kamo ćeš sada? Opet bježiš? Zvonimire! Pa stani, razgovarajmo.

Laura se u posljednji trenutak popela nekoliko stepenica naviše. Otac je izašao iz stana, zaplijpio vratima i prošao pješke niz stubište. Nije ju ni primijetio.

Vračara

– Imam odličnu vijest. Našla sam jednu strašnu враčaru – kažu kolegice da je ludilo. Ana, ona sestra s odjela, bila je kod nje sinoć i kaže da joj je rekla sve do u dlaku – mitraljeskom je brzinom započela Klara.

– Što ti je sada odjednom? Zašto? – upita Jasna.

– Ma nešto me pati, ne mogu izdržati, moram pitati.

– Dobro, gdje je?

– U Dardi je, imam adresu. Ana mi je objasnila kako ćemo doći do nje.

– Hvala ti, ali znaš da mi nije ni do čega.

– Znam, zato te i zovem. Ipak sam ja tvoja kuma, moram ti pomoći. Nemoj mi reći da te ne zanima što bi to враčara mogla reći? Raspitat ću se kada ima vremena pa možemo obje do nje.

– Dobro, samo zbog tebe.

– Velika teškoća, veliki gubitak, zlato moje, mnogo patiš.... mmm... mmm... i dalje ćeš da patiš – mirno je govorila stara Romkinja gledajući u talog Jasnine kave.

Starica se stalno srdačno smiješila gledajući Jasnu, ali bi sve što je vidjela u talogu prenosila izravno, čak i ako bi to bilo neugodno.

– Ali ćeš da patiš manje... ćeš da budeš bolje... imaš i problem s visoki muškarac... on kao da je gluv... ti vičeš, ali on ne može da čuje... on ti je leđima okrenut... teško je nešto s njim, on nešto traži...

– Ali ima neki plavi muškarac, gleda te, ali potajno, onako ispod oka... mu se svidaš, ali okleva... nije siguran...

– Ne znam šta je ovo... ćeš da budeš gola i da te miluje jedan zgodan muškarac... ali tebi neće biti fino... će da ti bude muka... ćeš da ga prekineš... on neće znati zašto... nećeš da mu kažeš, ali... nećeš da te više miluje...

– Ima još neka borba... Taj visoki gluvi muškarac će da se bori sa... kako da ti kažem... kao s neka zmija... bit će mu teško jer zmija mu se omota oko vrata... ali će da pobedi...

– Sve je dobro, zlato moje, ćeš na kraju da budeš srećna, sve će da bude dobro.

Stara je Romkinja pogladila Jasnu po ruci i od srca joj se nasmijala. Jasna se gotovo rastopila od ugode – tog je trenutka pomislila kako joj je to, izuzevši Klarinu nježnost, najtoplje ohrabrenje koje je dobila od kada je Laura otišla. Prvi je put čula od nekoga kako misli da ona još može biti sretna. Sve da враčara i nije ništa pogodila, a po svemu sudeći nije, dodir njezinih starih ruku i izravan pogled koji je prenosio poruku o mogućoj sreći u dalnjem životu bili su sasvim dovoljna nagrada za putovanje u Dardu.

– A ti, zlato moje... – reče враčara gledajući Klarinu šalicu – i ti imaš neka patnja. Svi dolaze samo s patnja. Tako mlade i lepe, a samo pate, e, šta ti je život.

– Češ da nađeš velika zmija u nekoj kutiji... kao televizor, ali nekako drugačije... zmija će da se odmota, da se pokaže... Uh, uh... zmija će da te ugrize za srce... će da te jako zaboli, ali ćeš da je se rešiš... ne vidim kako... kao da će neko drugi da je se reši... ali onda tebe više neće da pati... ne znam kako... čudno k'o da zmija sama sebe ugrize...

– Češ da se zauvek rešiš ta zmija... Da baciš veliki teret sa srca... I neko ćeš korenje da sečeš s veliki mač... sve ćeš da posečeš... ništa nećeš da ostaviš...

– Onda imaš neki daleki put, sigurno ćeš da putuješ... daleko s avion... će da ti bude teško... ali nemoj da brineš... kasnije će da ti bude lepo... i tamo neki plavi muškarac nosi te na ruke... mnogo ćeš da budeš srećna... I nećeš da se vratиш više... Eto.

– Jesi li ti išta razumjela? – upita Jasna Klaru.

– Paaa, pogodila je kako imaš duševnu patnju..... i ovo sa Zvonimirom je sto posto pogodila. Nije li? A ništa mi ne pričaš o tom plavokosom.

– Kakvom plavokosom?

– Zar onaj otac iz Udruge nije plavokos?

– Je, ali... ma bez veze...

– Ipak mi prešućeš neke lijepе stvari.

– Ma daj, molim te, kakav plavokosi... ovo s patnjom je pogodila, ali ovo neko me mazi, meni je muka... Stara trabunja bez veze.

– Da, malo je nejasno. Ali možda je ta zmija Zvonimirova duševna patnja pa će se on izboriti i na kraju će biti dobro. Možda je ovo s maženjem nešto simbolično, možda se ti i Zvonimir ponovno nađete... Vidiš i sama kako kaže da će sve biti dobro.

– Da, sve će biti dobro – ponovi Jasna – kako može biti nego dobro? Naravno da će biti dobro, na ovaj ili onaj način. To je kao onaj vic kada dođe mladić k vračari i žali se kako strašno pati jer je siromašan pa neka mu vidi dokle će biti tako. A ona kaže:

– *Da, mnogo patiš, ali će da se reši. Sa trideset više nećeš da patiš.*

A on sav sretan pita:

– *Hoću li se onda obogatiti?*

– *Ma jok. Češ da se naviknes.*

– Hajde, nemoj gnjaviti. Kao da te strah da stvari mogu krenuti nabolje.

– Dobro, a što kažeš za svoju vračku? – upita Jasna.

– Ne znam, ovo sa zmijom je moja šefica, sto posto. Ne znam kako će je se riješiti, ali bi to bilo izvrsno. Muči me mjesecima. Svaki put dobijem tahikardiju od nje. Prokleta babuskara, mogla bi već u mirovinu, ali je tražila produženje radnog odnosa do 65 i dobila.

– A ovo s putem i plavim muškarcem?

– Neven mi je obećao da će me povesti na Svjetsko prvenstvo koje će biti u Helsinkiju. Čudo je kako je to pogodila i k tome avion. Stvarno ima moći.

– A plavi muškarac?

– E, to ne znam... Hm, nemam pojma, ali odlično zvuči. Samo da ne bude da polomim nogu pa da me nosi plavi bolničar u hitnu.

Nakon posjeta враčari Jasni je još danima odzvanjala u glavi rečenica *Češ na kraju da budeš srećna.*

Jasna se pitala može li roditelj koji izgubi dijete još ikada biti sretan. Ona je mislila da je to nemoguće; sada bi se osjećala krivom kad god bi se nasmijala gledajući neki film ili kada bi sanjala neki lijep san. Ipak, neki su se roditelji iz Udruge znali srdačno i iz svega srca smijati. Teško je da su manje voljeli svoje dijete, vjerojatno su nešto shvatili što njoj izmiče. Kada je jednom zgodom razgovarala o tome s ocem kćeri koja je poginula u prometnoj nezgodi, on joj je odgovorio da misli kako ga njegova Karolina stalno gleda i da ga vjerojatno ne bi voljela vidjeti stalno tužnog.

– Kada biste Vi umrli i mogli gledati Lauru nakon svoje smrti, bi li Vam bilo draže vidjeti ju sretnu ili tužnu do kraja života?

– Da, u pravu ste.

– Biste li voljeli da Laura bude sretna djevojka, ima dečka, zaljubljuje se, udaje se... – potom je otac prestao govoriti jer su Jasni zasuzile oči.

– Oprostite, nisam htio...

– Ma sve je u redu, hvala Vam što se trudite i zorno to pokazujete. Potpuno ste u pravu. Više no išta voljela bih vidjeti Lauru u svemu što ste naveli.

– Eto, tako se i ja trudim biti sretan koliko je to moguće. Mislim kako će time usrećiti Karolinu, kako će i ona zbog toga biti sretnija. To Vam je sva moja filozofija. Naravno, nije to ona sreća kakvu sam doživljavao kada je Karolina bila sa mnom, ali sam s vremenom naučio biti sretan kao otac koji je izgubio svoju kćer. Znate što Vam želim reći?

– Da. To ste lijepo rekli: *Sretan kao otac koji je izgubio svoju kćer.*

- I, koliko je? – upita Neven.
- 135/85 – odgovori Klara.
- Vidiš da je sve dobro. Nepotrebno me gnjaviš.

– Dobro je zato što redovito uzimaš lijekove i zato što ja stalno brinem. Da je po tebi, već bi odavno bio šlagiran ili dobio infarkt.

Bio je to, uz manje varijacije, gotovo redoviti razgovor u ona jutra kada bi doručkovali zajedno. Nakon što ga je jednom srce žestoko stisnulo pa je završio u bolnici, Klara je preuzela potpunu brigu o Nevenovu liječenju. Tijekom liječenja je utvrđeno da Neven boluje od hipertenzije i ima povišene masnoće u krvi, no – srećom – koronarografija nije pokazala značajnija suženja srčanih krvnih žila.

– Za sada je to bila samo opomena. Previše stresa, loše prehrambene navike. Uostalom, kolege, sve znate. Pazite na supruga, mladi ste oboje – savjetovao je kolega s kardiologije.

Nakon toga je Klara uspostavila strogi nadzor uzimanja lijekova; u kuhinji su stajale dvije posude, u jednoj su bili lijekovi za tlak, a u drugoj za masnoću. Klara je odlazila njegovom liječniku, a potom u ljekarnu i brinula da u posudama uvijek bude lijekova. Neven se samo trebao sjetiti uzeti ih svaki dan, a i to bi često zaboravio. Klara je mislila i na to – ako bi propustio ujutro, ona bi ga podsjetila tijekom ručka. Lijekove za anginu imao je uz sebe i uzimao ih je kada bi ga stiskalo u grudima, na to nije mogla ni trebala paziti.

– I opet jedeš šunku? Pa jesmo li već…

– Prvo, to nije šunka nego pršut, a to ti je velika razlika. Vi Slavonci mislite da je sve od svinje šunka. Drugo, prošli sam mjesec vadio krv i masnoće su u redu…

– Nisu u redu, nego su blago povišene. I to zato što te tjeram da uzimaš lijekove za masnoće. Da ih ne uzimaš, onda bi video da nema razlike između šunke i pršuta.

– Masnoće su u redu. I sama si rekla kako farmaceutska industrija namjerno smanjuje vrijednosti masnoća samo kako bi mogli što više ljudi proglašiti bolesnima i tako im prodavati lijekove.

– To ne znači da trebaš nezdravo jesti i koristiti lijekove umjesto promjene načina prehrane.

Potom bi se doručak uglavnom odvijao u tišini: Neven bio čitao *Sportske*, a Klara bi razmisljala o dnevnim potrebama: namirnicama koje nedostaju, tušu u kupatilu koji šprica na sve strane jer se napunio kamencem koji je nemoguće odstraniti pa ga treba u cijelosti zamijeniti, novoj ekološkoj žarulji koja je sve više treperila iako je reklamirana s preko 100000 paljenja (srećom, sačuvala je račun pa će ju ići zamijeniti – banda jedna lažljiva kapitalistička), razdoblju rasprodaje i u što bi se valjalo ponoviti…

No danas su joj se misli vrtjele oko sasvim drugih stvari, još uvijek za nju bolnih i neugodnih, ali vrlo važnih, toliko važnih da je o njima morala pričati s Nevenom.

– Slušaj, Nevene, trebamo razgovarati. Jučer sam dobila nalaze od ginekologa. Možda trebamo razmisliti o umjetnoj oplodnji.

– ...

Klara nije ni očekivala trenutni odgovor. Znala je da je to tema koju će Neven izbjegavati svim silama. Učinilo joj se kako se on još više nagnuo prema *Sportskim*.

– Ne možeš stalno odgađati razgovor o tome. Sve smo stariji, trebamo se dogоворити što ćemo...

Neven ustane, u jednom potezu presavije *Sportske*, stavi ih pod ruku i krene u predoblje.

– Skoro sam zaboravio, moram na trening. Može, dogovorit ćemo se. Ja se sa svime slazem... Vidimo se.

Klara je ostala sjediti zagledana u tlakomjer.

Gdje je njezin život pošao krivo? U početku je sve bilo prekrasno, bili su zaljubljeni, ludo su se voljeli, imali su prekrasno vjenčanje, a onda, malo-pomalo, sve se rasplinjavalo, bljedilo, nestajalo. Ne samo da više nije bilo ni zaljubljenosti ni ljubavi nego je među njima sve više rasla neka hladnoća, udaljenost; postali su gotovo potpuni stranci.

– Kada bih bar zatrudnjela, bilo bi lakše – razmišljala je. Koliko je znala, ne bi bila ni prva ni posljednja koja bi bila u braku jedino zbog djece. Pa i Jasna, nije li i ona bila u braku samo zbog Laure? Pitanje je koliko će njezin brak sad opstati kada je Laura otišla.

Ono što ju je počelo boljeti u posljednje vrijeme jest spoznaja kako ju sve rjeđe pitaju ona glupa pitanja poput *Kada će prinova? Što se čeka? Koliko ste ih planirali?* – što je značilo kako su svi prihvatali da će ona biti bez djece.

Klara je znala rezultate svojih pretraga: s njom je bilo sve u redu i vjerojatno je riječ o nedovoljnem učestalom seksu. A možda je doista riječ o Nevenu što nije moguće utvrditi jer on izbjegava bilo kakav razgovor, a kamoli pretrage. Usto je bila gotovo sigurna kako je Neven uvjeren da je ona kriva; kako bi on, muškarac, ma ne muškarac – muškarčina, mogao biti kriv? Ako mu je do toga uopće stalo. Možda mu je i stalo, ali ne s njom? Sjetila se zlobne primjedbe njegove majke koja je rekla kako je Neven zaslužio neku *ljepoticu, a ne tuberavu⁵ doktorčicu*. Traži li on takvu da bi imao s njom djecu? A ako ju nađe, znači li to da je s njihovim brakom gotovo? Jer, iskreno, što bi ga tada držalo u braku? Djece nemaju, odavno se više ne vole (a pitanje je je li ju Neven ikada stvarno i volio), Neven se dobro snašao, ušao je u politiku, ima novaca, u desetak je nadzornih odbora, postao je utjecajan. I ne bi, razmišljala je Klara, bila ni prva ni posljednja koju je muž ostavio zbog neke mlađe i s njom onda izradio djecu.

A kada bi imala to malo djetešće koje bi voljela, koje bi ljubila, mazila, kojem bi stalno pričala, pjevala uspavanke, učila slogove, riječi, slovo R, to bi joj bilo sasvim dovoljno. Nevena više ne bi ni trebala – neka ide kamo hoće, neka ostaje na sastancima, neka se kurva, neka se i razvedu, neka si nađe i drugu, neka i oženi tu drugu, njoj je svejedno – mogla bi im biti i kuma što se nje tiče.

Jer kada bi imala to malo djetešće, voljela bi i bila voljena; ukratko – imala bi razloga živjeti.

Istražitelj Ritter

– Ritteru, kako ide s onom malom?

– S Dominovićkom? Slabo. U krvi nije imala ni alkohola ni psihоaktivnih tvari. Mokraću nisu mogli uzeti jer se mjeđur raspao. Ostalo je sve kako je i bilo. Mala je bila povučena i tiha, nije imala najbolju prijateljicu i nije se ni s kim osobito družila. Razrednica ništa ne zna. I dalje ostaje ta rupa od sat i dvadeset. Obišao sam i njezina liječnika, u zdravstvenom kartonu nema ništa, bila je svega nekoliko puta zbog glavobolje i bolova u stomaku, nije uzimala nikakve lijekove. Još čekamo ispis iz mobitela i obradu računala. Ne znam što im treba toliko vremena.

– Ima li motiva za samoubojstvo?

– Ne znam za sada ništa. Jedino ako nešto nađemo u mobitelu...

⁵ tuberkulozna, ona koja boluje od tuberkuloze; slaba, krhka, neishranjena

- Što se tebi čini?
- Prema izjavi liječnika mala je bila perfekcionistica, bila je odlična učenica i vrhunska sporštašica. Možda je majka bila ambiciozna pa ju je tiskala, mala više nije mogla izdržati i pukla je. Ako je bila slaba na treningu taj dan, možda je to bio okidač.
- Obiteljsko nasilje?
- To je teško reći. Vi biste to trebali bolje znati, Vi joj znate oca. Navodno je prijeke naravi, čini se da je brak prilično loš, roditelji jedva razgovaraju. Je li bio nasilan prema maloj, to je teško saznati, roditelji to uvijek taje. No liječnik nije ništa zapazio, razrednica kaže da je mala bila pretiha, ali nije imala nikakvih dokaza za obiteljsko nasilje. Ali ni to nije pouzdan dokaz da nasilja nije bilo.
- Gdje si rekao da je otac bio u to vrijeme?
- U vikendici, u Dražu.
- Je li to netko potvrdio?
- Bio je, sigurno. Kada se mala bacila, žena ga nije mogla dobiti na mobitel jer je tamo loš signal pa je zvala naše u Batini da odu do njega. Našli su ga u vikendici, sve skupa manje od sat vremena nakon što je mala skočila. Teško da je za to vrijeme mogao stići iz Osijeka.
- Ali ne i nemoguće.
- ...
- Znam oca iz rata. Legenda. Ali je nakon rata izgubio kompas. Čuo sam da je nasilan, ali nisam siguran da bi bio nasilan prema vlastitoj kćeri. No tko zna?
- Dobro, ako treba, i to ćemo ispitati.
- Nesretna ljubav?
- Ne znamo je li uopće imala dečka. Ni mama ni razrednica ne znaju. No danas djeca imaju veze, odnosno „dečke“ i preko interneta koje doživljavaju jednako vrijednima kao i prave. Možda ju je taj virtualni ostavio...
- Nasilje ili mobing u školi?
- Izravno ništa, ali danas se mobing provodi uglavnom preko interneta. Tu su nasilnici skriveni pa su time i hrabriji. Moramo čekati ispise. Ne znam što im toliko treba. Navodno je taj što to radi na bolovanju pa ne stignu. Možda je kao i kod one male Jovanovićke. To je ona curica koja se ubila jer su je zlostavljele djevojke iz razreda. Možda i kod Dominovićke nađemo nešto u mobitelu, a možda će završiti kao i većina samoubojstava – motiv nepoznat.
- Zapravo je najbolje tako. Znatno je gore kada nađeš razloge – nekada ti srce pukne jer se djeca ubijaju zbog loše ocjene ili pogrešno protumačene rečenice dečka, a nekada ti se želudac okrene jer naletiš na incest.

Glas Slavonije

SPORT

Laura Dominović dominira atletikom

Najbolja osječka atletičarka uvjerljivom pobjedom na Državnom prvenstvu izborila mjesto u reprezentaciji

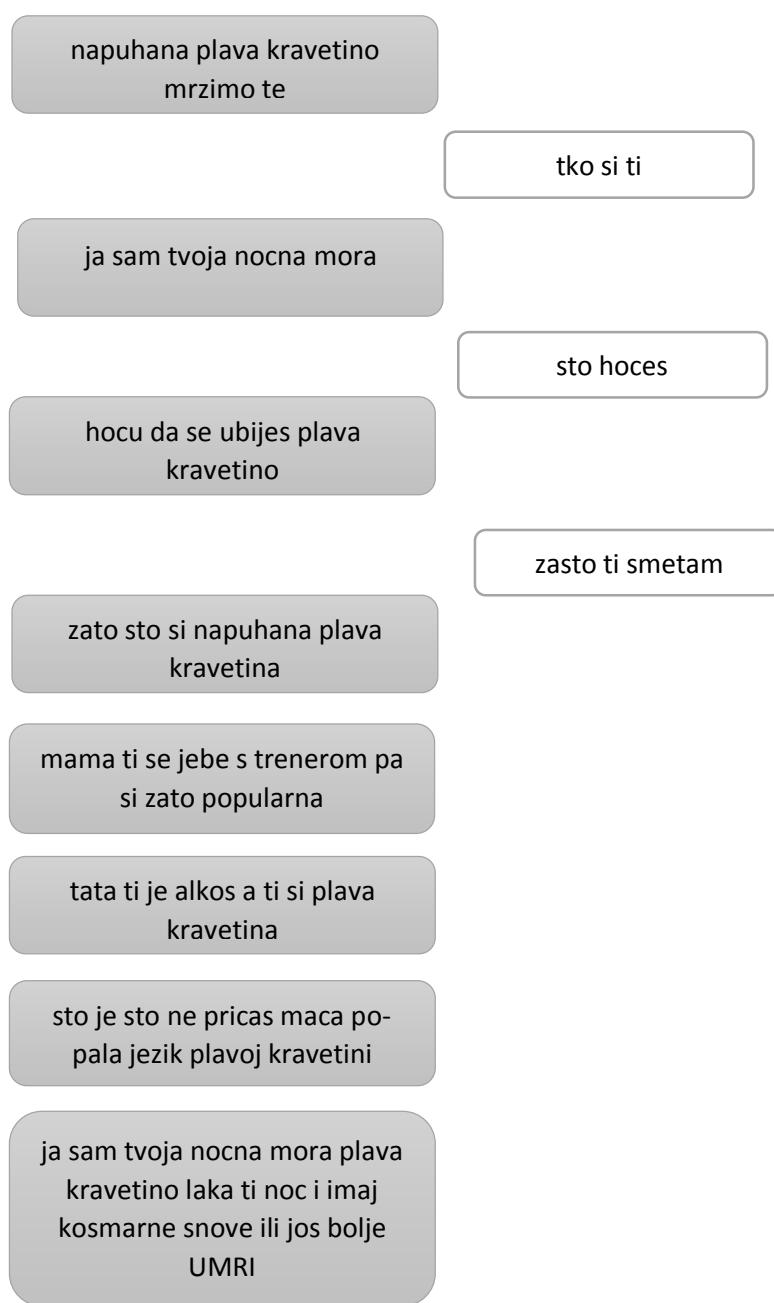
Mlada nado osječke atletike Laura Dominović na upravo održanom prvenstvu Republike Hrvatske za mlađe kadete uvjerljivo je bila najbolja na 3000 metara dokazavši tako da joj trenutno nema ravne. Ovom je pobjedom Laura skupila dovoljno bodova i tako osigurala mjesto u reprezentaciji za nastup na predstojećem Europskom prvenstvu koje će se održati za dva mjeseca.

Njezin trener, prof. Neven Suša, kratko je komentirao:

Ova pobjeda samo potvrđuje ono što sam i ranije rekao – Laura je dragulj čije vrijeme tek dolazi. Nikad Hrvatska nije imala tako darovitu atletičarku kao što je Laura. Pred nama su veliki izazovi, ali smo za njih potpuno spremni. Slijede nam dva mjeseca intenzivnih priprema tijekom kojih se nadamo postići optimalnu formu čiji vrh tempiramo upravo za nastup na Europskom prvenstvu...

Jasna je taj članak, kao i sve ostale, marljivo izrezivala, označavala datum i slagala u posebnu mapu.

A upravo je te noći Laura prvi put dobila ružne SMS-ove.

Ujutro je Zvonimir stajao na zapadnom ulazu policijske uprave i strpljivo čekao istražitelja Rittera. Ponašao se poput običnog građanina – nije želio potezati stare veze niti objašnjavati tko je bio prije. Jer to *bio prije* sada više nije važno, sada je važno da Laurin otac sazna sve o odlasku svoje kćeri.

Ritter je, kao što je i obećao, odmah sišao. Čim ga je ugledao onako snažnog i nabijenog, Zvonimir je znao kako je riječ o čovjeku kojeg neće lako pridobiti na osjećaje ili ljubaznost. Ritter će mu reći samo ono što bude htio i ni riječi više. Uostalom, istraga je još u tijeku pa mu ne bi smio ništa ni govoriti.

– Poštovanje, gospodine Ritteru. Ja sam Zvonimir Dominović, Laurin otac.

– Drago mi je. Mnogo sam slušao o Vama. Žao mi je što se srećemo u ovakvim okolnostima – susretljivo i znatno toplije no što je Zvonimir prepostavljao odgovori Ritter.

– Bit će mi dragو pomoći Vam koliko god mogu.

Ritter ga je gledao izravno u oči. O tom je čovjeku čuo mnoge herojske priče. Ali i one druge – o njegovoj naglosti i lošoj naravi. Ipak, ono što je vidio ispred sebe odudaralo je i od jednog i od drugog – ispred njega je stajao miran, potpuno trijezan, pristojan, nemetljiv čovjek zainteresiran za svoju pokojnu kćer. Ritteru se to svidjelo – taj je čovjek zasigurno bio heroj, možda i heroj prijeke naravi, ali heroj koji se sada sav pretvorio u oca pogodenog smrću svoje kćeri; malo bi ljudi bilo sposobno za takvu preobrazbu.

– Jesu li možda stigli ispisi razgovora?

– Nisu, gospodine Dominoviću. Čim budu, odmah ćemo Vas obavijestiti. Moram priznati da ne znam što im toliko treba. Već sam zvao dva puta, kažu da im je tehničar na bolovanju, da imaju mnogo posla i da će nastojati što prije. Znam da Vam je teško, ali vjerujte da radimo što možemo.

– Ima li što novo u istrazi?

– Znate da o tome ne možemo razgovarati. No s obzirom na to da je riječ o Vama, mogu Vam reći da nema. Gotovo je sigurno da je riječ o samoubojstvu, a o motivima možemo samo nagadati. Kod djece motivi obično ostanu nepoznati. Možda je i ovdje tako.

– Dobro, a što je s onih sat i nešto za koje nemate podataka?

– Ne znamo. Kako ste i sami rekli, nemamo podataka o tome. Nitko ju nije video pa ne znamo je li bila s nekim u društvu ili nije.

– Znači, ostat će nerazjašnjeno.

– Najvjerojatnije... Znam da je to teško, ali... možda trebate zatvoriti to poglavlje i okrenuti novi list.

– To se poglavlje ne može zatvoriti... A u mojoj knjizi više nema novih listova.

Obojica su šutjeli neko vrijeme.

– Čujem da Vas je Neven Suša tužio?

– Rekao je da sam ga tijekom razgovora gurao i vrijedao zbog starih razmirica. No on je političar, možda se uvrijedio što sam uopće razgovarao s njim. Znate kakve su oni veličine.

Zvonimir zašuti. Znao je da mu Ritter ne govori potpunu istinu. No i time je mnogo rekao. Naravno, bilo bi mu lakše da je Ritter s njim podijelio sve što je znao, ali je Zvonimir bio svjestan da je njegov sugovornik bio odlučan i očito neće promijeniti svoju odluku bez obzira na to što Zvonimir kaže.

– Gospodine Ritteru, hvala Vam na pomoći. Vaše mi mišljenje mnogo znači – nakon kraće šutnje progovori Zvonimir. Pružio je ruku Ritteru i obojica muškaraca čvrsto stisnu ruku jedan drugom.

Iako mu to nije bila linija istrage, Zvonimira je zanimalo zbog čega mu je Ritter prešutio neke stvari i zbog čega ga je Neven tužio. O tome će biti najbolje pitati Ledenog. Ledeni je, kao i on, bio u mirovini, ali je znao sve o svima. Ledeni je jedno vrijeme bio u jedinici, kasnije otišao za SIS u Zagreb pa se ponovno vratio u Osijek. Bio je živa enciklopedija tajni i tračeva.

- Onaj iz politike? – upita Ledeni.
- Da, Neven Suša, direktor osnovne škole i trener.
- Politički uvlakač, liže oltare i jebe kog stigne – u svom je sažetom stilu odgovorio Ledeni.
- O njemu ti Ritter više zna – s njim je trenirao u mladosti. I najebo ko žuti.
- ?
- To ti je odlična priča. Ritter je imao curu, košarkašica, ljepotica, pola glave viša od njega, on zaljubljen k'o tetrijeb. Sve lijepo, krasno dok se te jeseni u klubu nije pojavio Neven. Cura se zatreskala u njega i ostavila Rittera. A Neven to shvatio kao razbibrigu, bio s njom nekoliko mjeseci i otkantao ju. Ona pala u bed i prestala čak i trenirati. A Neven i Ritter se i dalje sretali nekoliko puta tjedno na zajedničkim treninzima. Ritter ludio, ali nije ništa mogao. Imam dojam da bi ga Ritter zgromio, samo kad bi mogao.
- Ali pitam o Nevenu, ne o Ritteru.
- Ma to ti je klasika. U braku je s nekom opičenom doktoricom koja mu sve tolerira, on jebe što uhvati, jak je politički pa ga se nitko ne usudi dirati. Navodno je silovao tajnicu u Regionalnom savezu, ali ga nije prijavila, petkom ti je u *Hotelu za gospodu*, ima svoju stalnu sobu.
- Možeš mi saznati broj sobe?
- Naravno, ništa lakše. Je li ti hitno?
- Ne, kada ti bude usput.
- Dobro, moj zapovjedniče.

Jasna je vrtjela programe na televiziji naišavši tako na Slavonskoj televiziji prilog koji je govorio nešto o karateu, nadarenoj djeci i njihovoј zaštiti. Uskoro shvati kako je riječ o donošenju *Etičkog kodeksa u sportu* čija je svrha bila, među ostalim, zaštiti djecu od nasilja u sportu. Bio je već kraj priloga, ali je svejedno čula neke uznemirujuće izjave. Je li nešto od toga i Laura doživjela? Je li ju netko maltretirao ili bio grub prema njoj? Bilo joj je žao što je čula samo kraj emisije pa uključi laptop i upiše ključne riječi: *etički kodeks karate*.

I doista ubrzano pronađe traženi dokument. Počne ga listati i već na samom početku ostane bez riječi: na drugoj je stranici *Kodeksa* bila crno-bijela fotografija lijepo plavokose djevojčice nešto mlađe od Laure ispod koje je pisalo: *Adriana Giurca (1982. – 1993.), rumunjska gimnastičarka koju je trener zbog nemogućnosti izvedbe jednog elementa pretukao do smrti. Imala je 11 godina.*

Jasna je dugo gledala tog malog anđela. Djevojčica je doista nalikovala Lauri kada je bila te dobi. *Pretukao do smrti*. Pa kakav je to svijet? Nije li sport utemeljen na onoj *U zdravom tijelu zdrav duh i Važno je sudjelovati, a ne pobijediti?*

Jasna osjeti navalu straha. Osjeti da se nalazi na početku mračnog tunela koji će ju odvesti u zabranjenu i opasnu zemlju o kojoj nije ništa znala, a koja sadrži tajne koje je možda bolje i ne

znati. Jedno je vrijeme dvojila o tome želi li nastaviti ili ne. Možda je bolje neka sve u vezi Laure i njezina sporta ostane onako kako je; nije bila spremna prljati taj dio sjećanja na Lauru. Klikne mišem na strjelicu za povratak na početnu stranicu i potom isključi računalo.

Jasna se okrene prema prozoru i zagleda se u susjednu zgradu. Ponovno se počela optuživati kako nije bila dobra majka. Toliko toga o Lauri nije znala iako joj je Laura stalno bila pred očima. Laura je, doduše, bila zatvorena, ali dobri roditelji već nađu načina kako to riješiti i približiti se djjetetu. Iako su je svi upozoravali kako treba čekati pubertet i navalu hormona pa će tek onda vidjeti što je to odgoj djeteta, kod Laure se dogodilo upravo suprotno. Laura je bila znatno življja, veselija i nestasnija kao mlađa nego kada je ušla u pubertet. Razrednica joj je jednom skrenula pozornost na to kako je Laura postala odveć mirna i povučena, ali nekako čudno povučena – i Jasni se to tada činilo – i izdaleka je isipipavala ima li u kući obiteljskog nasilja. Razuvjerila je razrednicu kako je kod kuće sve u redu, kako suprug ima povremenih teškoća zbog trauma iz rata, ali da nije nikada bilo nasilja ni prema njoj, Jasni, ni prema Lauri. Razrednica se odmah povukla obrazlažući svoje zanimanje za njihov obiteljski život svojom obvezom kao Laurine razrednice. Jasna se tog trenutna malo uvrijedila, ali joj je kasnije bilo drago što je razrednica bila znatiželjna – to je znatno bolje nego da ju uopće nije briga za djecu koju odgaja.

Jasna je čula kako je perilica za rublje prestala raditi. Otišla je u kupatilo, htjela izvaditi rublje i staviti ga sušiti, ali je odustala. U mislima su joj neprestano odjekivale rečenice iz televizijske emisije.

– Što su mislili pod tim – spolno uznemiravanje u sportu? – postane Jasna znatiželjna.

Rečenice su se uporno ponavljale stvarajući nove i nove, a sve su zajedno bile duboko uzne-mirujuće. Jasna uskoro shvati kako će se morati riješiti još jedne more vezano za Lauru te ponovo uključi računalo, pronađe traženi spis i počne ga čitati. Njezin se strah pokazao potpuno ne-utemeljen. U *Kodeksu* je bilo lijepih dijelova i sport bi doista bio krasan kada bi se ljudi ponašali prema napisanom. Već se potpuno opustila uživajući u lijepim zamislima kada je došla do poglavljja od kojeg se naježila.

Spolno uznemiravanje / napastovanje

38. članak

1. Spolno uznemiravanje / napastovanje jedan je od najčešćih oblika spolnog nasilja. Obuhvaća neželjena spolna ponašanja koja nužno ne uključuju fizički dodir, ali sportaša dovode u neugodan i ponižavajući položaj te izazivaju osjećaj srama. U tom obliku spolnog nasilja ključna je razlika u moći – redovito ga provodi osoba koja ima moć nad osobom koja je manje moćna ili bespomoćna (trener ili član uprave kluba nad sportašem), a javlja se kroz:
 - a. Psihološko i emocionalno stvaranje privlačnosti, odnosno namjerno stvaranje osjećaja o postojanju romantične povezanosti i/ili zaljubljenosti između trenera i sportaša.
 - b. Vizualno ponašanje koje podrazumijeva znakovito zurenje ili cerekanje, stvaranje seksualnih gesta, prikazivanje spolno sugestivnih predmeta, slika, poruka, crtica ili plakata, ekshibicionizam, snimanje pornografskih fotografija ili traženje da ih dijete samo snimi.
 - c. Verbalno ponašanje koje obuhvaća stvaranje ili upotrebu pogrdnih komentara, epiteta, slutnji i šala seksualne prirode, komentari o tijelu pojedinca, spolno ponižavajuće riječi koje se koriste za opisivanje pojedinca, nagovještaji, dvosmislene izjave ili pojmovi, pridobivanja djeteta u izravni razgovor o seksu.

- d. Fizičko ponašanje koje uključuje čestu preveliku i napadnu tjelesnu blizinu, neprimjereno dodirivanje, telefonsko uznenemiravanje, slanje poruka i fotografija neprimjerenog sadržaja, nenajavljen ulazak u svlačionicu, traženje fizičkog dodira, neprimjerenu spolnu bliskost tijekom čestitanja ili ispoljavanje neprimjerene nježnosti tijekom pružanja utjehe u teškim trenutcima, stalno dodirivanje vlastitih intimnih dijelova, nošenje prijenjene odjeće koja ocrtava spolni organ.
- e. Davanje prednosti onim sportašima koji odgovaraju na seksualne ponude i zapostavljanje onih koji ih ne prihvataju.
- f. Stvaranje ili prijetnja odmazdom nakon odbijanja skrivene ili otvorene seksualne ponude.
- g. Ostale oblike spolnog uznenemiravanja.

Hm, *trener ili član uprave kluba*. Neven? Malo vjerojatno. Član uprave kluba? Tko su uopće bili članovi uprave kluba? Jasna nije znala nijednog. Možda netko drugi? Onaj zgodni fizioterapeut? Da, on je povremeno masirao djevojke nakon ozljeda ili bi ih zagrijavao prije natjecanja, ali se to nije činilo ništa neobično. Hm...

Spolno zlostavljanje / prisilne spolne radnje

39. članak

1. Spolno zlostavljanje / prisilne spolne radnje vrlo je široka skupina radnji koja uključuje oblike spolnog nasilja koji su teži od spolnog uznenemiravanja, a još ne ulaze u kategoriju silovanja.
2. Spolno zlostavljanje obuhvaća neželjena spolna ponašanja koja uključuju fizički dodir s silnikom.
3. Spolno zlostavljanje najčešće se ostvaruje neželjenim / prisilnim dodirima tijela, dodirivanjem intimnih dijelova tijela, raznim seksualnim radnjama te prisiljavanjem na masturbaciju.
4.

Tu se Jasna preznojila. Morala se ustati i prohodati. *Kodeks* su napisali sami sportaši, dakle ljudi koji znaju o čemu pričaju. Nije nikada čula ništa slično. Naravno, *Kodeks* je govorio upravo o tome kako tako važne teme skrivamo pod tepih i o njima ne razgovaramo stvarajući tako savršene uvjete za ova grozna djela.

– Ne, vjerojatno je sve prenapuhano da bi dobilo na važnosti. Tko bi trebao biti silovatelj – Neven? Smiješno. Pa upravo je Neven zaslužan za sve njezine uspjehe, upravo ju je on stavio pod svoje i napravio ju zvijezdom – razmišljala je Jasna. – Fizioterapeut? On je vrlo zgodan, njemu se žene nabacuju, taj ne treba nikoga silovati. Možda netko iz uprave?...

– Ma, najobičnija hrpa gluposti.

– Ja mislim da, lega, ne treba pretjerivat s tim. Pa 'ko još sam sebi stavlja štrik oko vrata? Ako nas ni'ko ne tiska, onda nemojmo sami pred rudo.

– Kome treba *Kodeks*, nek' si napravi. Ja glasam protiv.

– Ja nisam stig’o pročitat, ali vidim da nije dobar. Ne možemo samo tako odjednom – tuf – *Kodeks*. Pa to se, lega, treba raditi godinama, polako, članak po članak. Mislim da ovo ništa ne valja.

Neven je slušao raspravu vezanu uz donošenje *Kodeksa ponašanja sportskih djelatnika* za cijelu regiju. Članovi skupštine kojima je naredio da moraju minirati prijedlog dobro su počeli. Bili su to priprosti ljudi koje je on kupovao s nekoliko tisuća kuna godišnje. Naravno, novcem Regionalne zajednice sportova, ne svojim – dao bi im malo za neko natjecanje ili za nešto opreme i oni bi glasali za što godi bi on odredio. Ili bi bili protiv, kao što je sada trebalo biti.

Kodeks je bio dobar, zapravo previše dobar, i Nevenu nije palo na pamet dozvoliti njegovo donošenje. *Kodeks* je predviđao obvezu moralnog ponašanja sportskih djelatnika ne samo u dvorani nego i izvan nje, posebnu skrb i brigu o djeci, priječio je svaki oblik zlostavljanja, obvezivao upoznavanje roditelja s mogućim neželjenim ponašanjem trenera i još niz drugih stvari. A sve mu je to moglo komplikirati život. Morao je spriječiti donošenje takvog spisa ne stoga što bi ga netko mogao pozvati na odgovornost, jer je on po svom položaju i političkim vezama bio nedodirljiv, nego što bi to moglo biti jezgra nečeg mnogo goreg i ozbiljnijeg. Zato je najbolje svaku takvu inicijativu ugušiti u samom začetku.

– Molim vas – započeo je predlagatelj, karataš, stari pravnik iz finansijske policije. Bio je ljubazan i smiren, ali neugodan za bilo koju vlast – vrlo stručan, moralan i, što je bilo najgore, finansijski neovisan. Neven ga je koristio kad god bi trebalo nešto stvarno pametno napraviti ili naći rješenje za neki složeni problem, a u ostalim bi ga slučajevima izbjegavao – previše je idealizirao, govorio neke besmislice o odgovornosti za nove naraštaje, potrebi za visokom moralnosti i slične gluposti koje su Nevenu išle na živce.

– Molim vas, imajte na umu kako imamo odgovornost i prema djeci i prema roditeljima, ali i prema zajednici koja to sve plaća. Prijetnja smrću koju smo imali na natjecanju, tuča trenera, šamaranje djece na treningu te mobing nad članovima jednog kluba – nabrojat će samo neke od incidenata koji su se dogodili – pokazuju kako nekima od nas nije jasna njihova uloga u sportu. Ta se uloga ne iscrpljuje samo u vođenju treninga, nego se proteže i na moralno ponašanje i odgoj djece, kao i na djelovanje izvan dvorane...

– Ajde, ne drvi stalno isto, oš’ već jednom reć šta ‘oćeš? ’Oćeš da se usvoji *Kodeks* i da budeš slavan, da ti svi plješćemo i da budeš u novinama. Jer si ti kao jedini moralan i pošten. Tako nam, lega, reci da te svi razumijemo.

– Mir, molim vas, nemojte prekidati, malo discipline – uskočio je Neven. Naravno, bilo mu je dragو što njegovi ljudi rade svoj posao i stalno živciraju predlagatelja, ali je ipak morao igrati ulogu predsjednika.

– Dakle imali ste vremena tri tjedna za čitanje *Kodeksa* i dostavljanje primjedbi i danas trebamo raspraviti o primjedbama te donijeti čistopis *Kodeksa*. Kako vidim, nitko nije pročitao...

– Ja sam pročito dvije strane, i nije loše, al’ ostalo je živo smeće.

– Ja sam pročito skoro sve, ali se ne slažem ni s čim.

– Mir, mir.

– Dakle nitko nije pročitao ili, ako je, nitko nije dostavio primjedbe što znači da se slažemo...

– To ne znači da slažemo, lega, samo da nismo poslali primjedbe. Nemoj izmišljat.

– Dobro, gospodo, nemojmo gubiti vrijeme, nećemo ovdje biti do ponoći. Idemo glasovati – požurivao je Neven.

– Pa o čemu ćemo glasovati kada nitko nije pročitao *Kodeks*? – upita Idealist.

– Nemoj sad i ti komplikirati. Tko je htio, pročitao je. Ljudi znaju treba li im *Kodeks* ili ne treba. Idemo glasovati pa da to završimo – prekine ga Neven.

– Treba prvo donijeti odluku hoće li glasovanje biti tajno ili javno – reče Idealist.

Neven se počeo živcirati, ali je morao ostaviti dojam smirenosti.

– Dobro, tko je za to da glasujemo tajno?

Svi digoše ruke.

– Pa dobro, je l' vi mene slušate? Pitao sam hoćemo li glasovati tajno, dakle da se ne zna tko kako glasa? Ovakve stvari obično izglasavamo javno. Idemo ponovno glasovati – reče Neven.

– Pa javno, naravno. Neka se vidi 'ko kako glasa – je l' ovo demokracija ili nije? Jel' smo se zato borili?

– Javno, javno, svoji smo.

– Samo javno, nikako drugačije.

– Dakle idemo ponovno. Tko je za to da glasujemo javno? – reče Neven.

Podigne se sedamnaest ruku.

– Dobro. Neka u zapisnik uđe da smo donijeli odluku o javnom glasovanju. Tko je za donošenje *Kodeksa*?

Troje predstavnika klubova digoše ruke.

– Tko je protiv?

Ostalih sedamnaest digoše ruke.

– Šta je lega? Ošo ti *Kodeks* pišat, a? He he he.

– Gospodo, molim vas mir. Ima li suzdržanih?

Neven sam podigne ruku.

– Dobro, to smo riješili. Idemo dalje. Sljedeća je točka Dnevnog reda...

Klara i Laura u Opatiji

– Dakle definitivno ne možeš?

– Ne mogu, stvarno. Znaš da je veljača ludilo od završnih računa i obračuna godišnjih poslovanja. Taj vikend nosim posao i kući. Hvala ti, kumo, ali stvarno ne mogu.

Nadam se da sam dosta uvjerljiva.

Jasna je igrala igru. Bilo joj je jasno kako Klara sve ovo radi s krajnjim ciljem da pozove Lauru; poziv Jasni bio je samo reda radi. No nije joj zamjerala – vjerojatno je teško željeti a ne moći imati djecu. Bila je sretna što nema takvih iskustava.

– Pusti onda Lauru. Daj joj ispričnicu za petak, u Osijek se vraćamo u nedjelju navečer. Laura vjerojatno nema neopravdanih, dobra je učenica, nadoknadit će.

– Joj, tjeraš me na zlo. Jesi li sigurna da Neven neće ići?

– Ma sigurna sto posto. Ima trenerski seminar u Zagrebu, mora tamo biti. Molim te, pusti Lauru, ja neću biti sama, a njoj će se sigurno sviđati u Opatiji.

Neven sigurno nema pojma da ima trenerski seminar u Zagrebu – a osobito ne zna da tamo mora biti ovaj vikend.

- Koliko joj treba novaca?
 - Ne treba joj ništa. Sve je plaćeno. Farmaceutska kuća je sve već uplatila i za mene i Nevena, *all-inclusive*.
 - Ali što će Laura raditi dok si ti na predavanjima?
 - Ma kakva predavanja, znaš da su ti kongresi samo forme radi. Bit ćemo stalno zajedno, šetat ćemo se, lungomare, ići ćemo u *wellness*, ima i zatvoreni bazen ako se bude htjela kupati. Ići ćemo na kolače, ima jedna prekrasna slastičarnica, gledat ćemo momke... Ma, uostalom, znaš već što u takvim prilikama rade tinejdžerice i njihove kume.
 - No dobro... Pokvarit ćeš mi dijete, samo ju učiš luksuzu. Prošle si ju godine vodila u Dubrovnik, sada u Opatiju... Normalno je da te obožava. Postajem ljubomorna.
- Ja sam ljubomorna na tebe što imaš tako prekrasnu kćer kakvu ja vjerojatno neću nikada imati* – pomisli Klara.
- Mislit ćemo na tebe, ne brini se. Javljam agenciji da umjesto Nevena upišu Lauru. Srce si.
 - Ti si srce, kumo moja. Najveće srce koje znam.

– Jee, jee jee... – čula su se u refrenu dva ženska glasa koja su nadjačavala samu pjesmu što je na autoputu treštala u malom Peugeotu. Laura je konačno imala s kim pjevati i to slobodno koliko ju srce nosi. A teta Klara je imala prekrasan glas i s lakoćom je pratila i najviše tonove pojedinih pjesama.

- Može sada jednu moju?
- Ako znam.

A teta Klara je znala većinu pjesama jer se potrudila preslušati rang-liste i s lakoćom je pamtila prilično jednostavne pjesmice. Laura je bila očarana – kako netko od starijih (svi koji su imali više od dvadeset) ne samo da zna što su trenutni hitovi nego ih čak zna i pjevati. I to kako pjevati. Mama je, doduše, rekla da je teta Klara glazbeno nadarena, čak je bila upisala i Glazbenu akademiju, ali je Laura bila uvjerenja da to samo znači kako ta osoba zna svirati glasovir. A teta Klara je osim glasovira imala savršen sluh i tako lijepo pjevala da je Laura bila sigurna da je bez po muke mogla postati MTV-zvijezda.

Tijekom puta su tri puta stale, isključivo zbog kolača.

- Teta Klara, može još ovaj s jabukama?
- Naravno. I nemoj me više zvati *teta Klara*, sada si velika, sada može samo – *Klara*.
- Dobro, teta Klara.

Čim su stigle u hotel i raspakirale se, Laura je predložila šetnju, a Klara se, iako umorna od vožnje, odmah složila. Jer, kako se kaže u onoj reklami, vidjeti Laurine oči i osjetiti njezino uzbuđenje dok hodaju buticima i ona isprobava patike ili tajice ili neku kul majicu, a potom doživjeti njezin zagrljaj i obasipanje poljupcima kad joj teta Klara kupi sve što joj se sviđa – to nema cijene.

- Teta Klara, mama mi je rekla da ne smijem pristati da mi išta kupuješ.

– Reći ćeš mami da si se očajnički borila, ali sam te ucijenila da će te ostaviti u Opatiji ako ne prihvatiš.

Opatija nudi mnogo toga za ugodan provod, a Lauri se činilo kako su probale baš sve što postoji: kupale su se u zatvorenom bazenu s grijanom morskom vodom, bile na aroma-sol masaži i masaži toplim vulkanskim kamenjem, bile u sauni, uživale u *jacuzziju* s ugodnim mirisima eteričnih ulja i s pogledom na morsku pučinu, a nisu zaboravile ni na njegu stopala i noktiju, detoxifikaciju u vodenom krevetu s ljekovitim morskim blatom, šetnju duž lungomare skroz do Lovrana i pijenje kave i *cappuccina* u preskupim kafićima. Sve su to one probale jer je Laura uživala u svakoj sekundi, a Klara nije mogla prestati uživati u Laurinom uživanju.

I dok su ti dnevni užitci bilo ugodni na jedan način, Klari su njihovi noćni povjerljivi razgovori prije spavanja, razgovori koje je obasjavao samo mladi opatijski mjesec, bili ugodni na sasvim drugi način. Tada bi, držeći se za ruke u velikom bračnom krevetu, Laura i Klara razgovarale o svemu upravo onako kako bi Klara razgovarala, bila je sigurna u to, i sa svojom kćer. Laura je, skrivena mrakom, pričala o svemu onome što nikada nije mogla s mamom, a Klara bi samo slušala bojeći se da Laura ne prestane i pitala tek toliko da ju uvjери kako ju pozorno prati. Doduše, ponkad bi ju Laura iznenadila i pitanjima dirnula na najranjivija mjesta, ali sve je to od Laure bilo čarobno, nevino, iskreno i dirljivo, toliko dirljivo da je Klara često bila sretna što su u mraku i što joj Laura ne može vidjeti prečesto vlažne oči.

Primjerice:

– A zašto ti isto nemaš djece? Ti si toliko dobra i tvoja bi kći bila najsretnija na svijetu.

Ili:

– Je l' ti mene voliš? Ja tebe volim najviše na svijetu.

Ili:

– Kada bi se mojoj mami nešto dogodilo, je l' bi ti bila moja mama?

Kako bi se mjesec premještao u drugi kut prozora, Laura bi rjeđe pričala sve dok Klara ne bi začula ravnomjerno disanje tog predivnog stvorenja koje joj je donosilo toliko sreće i toliko patnje u isto vrijeme.

Klara bi potom još dugo gledala strop razmišljajući o svom životu, kakav je i kakav bi trebao biti, sve dok mjesec ne bi skroz zamaknuo za prozor ostavljajući u mraku Lauru i tetu Klaru kako obje mirno dišu držeći se i dalje za ruke isprepletenih prstiju.

Jutra bi opet donosila nove užitke: za Lauru su to bili doručci s bezbrojnim izborom kolača i najfinijih slastica, a za Klaru česti komentari o ljepoti njezine kćeri.

– O, kako Vam je kći velika, prava ljepotica.

– Nisam ni znao da imate tako lijepu kćer, kolegice.

– Još malo pa će Vas Vaša rođena kći prerasti...

Klara bi ispravljala samo one koji bi to rekli u blizini Laure, ostale bi pustila da slobodno komentiraju o ljepoti, visini ili vitkosti njezine kćeri, uživajući pri tome u svakoj njihovo riječi i svakom izrazu lica. Jer je doista to osjetila cijelim bićem, nije ništa bilo ljepše nego biti mama, osobito takve lijepe djevojčice kao što je Laura.

Klara je bila u sedmom nebu s Laurom. To se toliko vidjelo da bi joj čak i kolegice (što se računa dvostruko) govorile: – Tako blistate kao da ste se ponovno zaljubili.

No postoji jedna okrutna poslovica koja kaže – *dao Bog da imao pa nemao*.

I to bi Klara iskusila svaki put kad bi se vratila s Laurom kući. Već bi tijekom vožnje prema Osijeku postajala sjetnija i neraspoloženija, tiše bi pjevala, često i zasuzila na neke pjesme čiji bi

tekst govorio o ljubavi i rastancima, a sutradan ujutro, kada bi shvatila da pored nje nije Laura nego Neven, pala u pravu depresiju.

Tada je više nego ikada shvaćala kako je to sve s Nevenom očito pogrešno, kako je nešto važno nestalo (ako je ikada i postojalo), kako su njih dvoje stranci koje formalno dijele kruh i postelju, ali su im srca i duše neizmjerno udaljene i ne dijele ama baš ništa.

No, nije imala snage prekinuti. Jer očito Neven nije bio čovjek za nju. A svaka bi ta misao redovito i baš uvijek iz sjećanja izvlačila trenutak kada je to konačno i bez trunke sumnje shvatila. Vraćali su se iz Zagreba, Nevenov je terenac bio na servisu pa su išli Klarinim automobilom. Ona je vozila, već su ušli u Osijek kada je u Divaltovoj pred auto istrečala mačka. Klara je naglo zakočila i oboje su poletjeli naprijed.

- Koji ti je kurac, glupačo jedna! Zašto si zakočila?
- Zar nisi vido mačku?
- Jebala te mačka. Što ju nisi zgazila? Tko normalan koči zbog mačke?

Da je bila pametna i odlučna, te ga je sekunde trebala izbaciti iz auta. Ne samo izbaciti nego i više nikada ne pogledati. Jer koja normalna žena živi s čovjekom koji ju vrijeda i ne koči zbog mačke?

Ali, eto, nije. Nego je i dalje ostala u tom mučenju koje se zvalo brak u kojem se, kako je to dobro rekla jedna starija sestra na odjelu, osjećala kao da živi sama s mužem.

Danas je bio na programu razgovor s Nevenom. Putujući iz vikendice u Osijek, Zvonimir se prisjeti njihova upoznavanja. Već je pri prvom susretu Zvonimiru Neven bio pomalo odbojan. Živcirala ga je njegova samodopadnost, stalni osmijeh na licu, razgovor s visine – kao da je on neko nadnaravno biće, a svi drugi bijedni crvi. Iako to Neven nijednom nije rekao – baš suprotno, ponašao se pristojno i nikoga nije ni vrijedao ni omalovažavao – ipak je cijela slika, njegov govor, držanje, izražavanje i odabir riječi, odavala takav nadmoćan stav. Neven je bio stalno i u svakoj prilici savršeno uređen, stalno namirisan, kao da je upravo izašao iz nekog modnog časopisa.

Bilo je još toga što ga je kod Nevena smetalo, ali ga je ipak najviše smetalo to što su i Klara (što je mogao razumjeti jer je bila zaljubljena u Nevena), ali i Jasna (što mu nije ulazilo u glavu) bile njime oduševljene.

Zvonimir im nije htio proturječiti, nije se htio petljati i ugrožavati sliku i autoritet trenera zbog same Laure pa je, uz tešku muku, ipak šutio. Inače bi rekao nešto što svatko s imalo časti i dostojanstva može primijetiti – kako bilo koji muškarac može na stadionu u Zagrebu skakati po spužvama dok ljudi oko njega ginu, dok četnici protjeruju, siluju, pljačkaju i pale? Je li to normalno? Kada je to jednom rekao Jasni, ona mu je objasnila kako se ne moraju svi boriti oružjem za Hrvatsku, da su u ratu svi doprinosili kako su i koliko mogli i kako je Neven bio u reprezentaciji i doprinosio Hrvatskoj na sportskom polju. Iako je kasnijeispalo da nije doprinio baš ništa jer uopće nije nastupio na SP-u. I ne samo što nije nastupio nego je otkrivenim dopingom samo osramotio Hrvatsku.

– Naravno kada ga je srpski lobi sprječio namjestivši mu aferu s dopingom – pojašnjavala mu je Jasna. – Znaš ti Srbe. Uostalom, što si se toliko okomio na Nevena, on je vrhunski stručnjak, imamo sreće što je uzeo Lauru pod svoje. Pa nisi valjda ljubomoran na njega?

On ljubomoran? Na tog površnog kicoša koji nije baruta omirisao tijekom cijelog rata? Šutio je Zvonimir i gutao sve što je morao, samo zbog Laure. Jer, istina je, kada je Laura prešla k

Nevenu u skupinu, znatno je brže napredovala. Najprije je i Laura bila oduševljena, a onda je to oduševljenje nestalo. Vjerojatno zbog napornih treninga, a često je morala ostajati i dulje od ostalih, ali takav je sport. Tu vrijedi samo ona: krv, znoj i suze, nema druge.

I, ruku na srce, Neven je uvijek bio ljubazan prema njemu, uvijek srdačan, uvijek pun hvale za Lauru, uvijek pun priznanja za njega i Jasnu kao roditelje. Doista, razmišljao je Zvonimir, nema razloga za neprijateljstvo prema njemu. Možda čovjek i nije loš? Ali kako zavoljeti muškarca koji za vrijeme rata ne ode u rat? Nego za to vrijeme na stadionu u Zagrebu u tajicama skače po spužvama?

Zvonimir je dobro poznavao Gradski stadion. Iako je on sam želio da Laura trenira karate (čak ju je i upisao u karate klub), ispalio je da se njoj više svidala atletika. Pa je morao popustiti i nakon godinu danu prebaciti ju s karatea na atletiku. Prije ju je, dok je bila mala i tek počela trenirati, dovozio svaki dan. Vodio je uobičajene razgovore s roditeljima, žalio se na loše uvjete i čekao kraj treninga. Naravno, bilo mu je draga kada je tadašnji trener isticao Laurinu nadarenost. No Zvonimir već dugo nije bio na stadionu. Dijelom zato što je Jasna preuzela brigu o vođenju na treninge, a dijelom što je atletiku počela trenirati i djevojčica iz susjedstva. Budući da su obje bile u istoj skupini, dogovorili su se kako će ih jedan tjedan voditi Jasna, a drugi tjedan djed te djevojčice. Usto je Laura uskoro prešla u stariju skupinu pa je na trening odlazila sama.

Sada mu se isti stadion učinio drugaćijim, pustijim. Nije bilo nikoga u koga bi gledao i koga bi bodrio.

Neven je na stadion došao malo kasnije. Bio je, kao i obično, u trenirci s obveznom štopericom oko vrata i šiltericom na glavi. Zvonimir je pričekao da Neven održi uvodni govor tijekom kojeg je podijelio zadatke svakoj od djevojaka i da djevojke krenu svojim poslom. Čim je Zvonimir zakoračio na stazu, Neven ga je odmah ugledao i srdačno mu pošao u susret šireći ruke u pozdrav.

– O, bok, Zvonimore. Drago mi je što te vidim. Otkud ti ovdje? – pozdravi ga Neven sa širokim osmijehom i držeći ga objema rukama tijekom rukovanja.

– Bok, bok. Pa, evo, došao sam malo do tebe. Moram te nešto pitati.

– Samo hajde. Idemo u restoran nešto popiti, tamo ćemo moći na miru razgovarati.

– Ma ne bih, nije toliko mnogo pitanja, a i ne želim te smetati. Došao sam te pitati znaš li je li Lauru možda netko maltretirao u klubu?

– Lauru? Pa tko bi ju maltretirao? Znaš da Laura nije bila svadljiva. Bilo je malo ljubomore drugih cura, ali sve u nekim prihvatljivim granicama.

– Mislim, je li možda netko od starijih momaka iz kluba bio neugodan prema njoj. Dečki su mlađi, znaš kako je, možda se nekome svidala...?

– Ma ne. Uostalom, kada bi? Imaju potpuno odvojene treninge i tek se povremeno sreću. Što se tiče kluba, možeš biti potpuno miran.

Zvonimir više nije imao što pitati. Neven je bio vrlo uvjerljiv i, stvarno, treninzi su im bili odvojeni pa je mogućnost nekog vrijedanja ili nasilnog ponašanja nekog od momaka bila zanemariva. A cure k'o cure, neke su bile ljubomorne, što je bilo razumljivo, ali kao što je i Neven rekao, sve je to bilo u okviru primjerenom za njihovu dob.

– Premda, kada bolje razmislim, mislim da je Laura možda imala problema s nekim dečkom iz škole. Više se ne sjećam koja mi je to djevojka rekla kako Lauru neki dečko vrijeđa u školi što

ne želi biti s njim i kako je prilično nasilan. Ali to je sve rekla-kazala. Mislim da Laura nije osoba koja bi s ikim bila u sukobu.

Zvonimir se zamisli. Razrednica nije znala za ovo. Čak mu je rekla kako Laura uopće nema dečka. Očito sve treba uzimati s mnogo rezerve.

- Dobro, hvala ti na svemu. Budi mi dobar i nemoj previše mučiti djecu.
- Budi mi i ti dobar. I drži se. Ako što treba – tu sam. Pozdravi Jasnu.
- Hoću, hvala. I ti Klaru.

Laura

- Budi tu oko pet sati, doći će nam Neven.
- Zašto? Laura je u školi – upita Zvonimir.
- Ne treba nju nego nas. Izradio je plan rada i raspored nastupa pa nam želi pokazati kako bismo s Laurom uskladili učenje i treninge.
- ...
- Trebali bismo biti sretni što si čovjek daje toliko truda. Da nema njega, pitanje je što bi bilo s Laurom.
- Hm, dobro.

– ...Eto, to je plan za ovu godinu. Kako ju ne bih previše opterećivao, izabrao sam samo ona natjecanja koja su joj važna za ulazak u reprezentaciju. S obzirom na plan koji predviđa više treninga, imamo dvije mogućnosti: dodati još jedan trening dva-tri puta tjedno ili malo produžiti postojeće treninge. Mislim da je bolje da Laura ostane malo duže tri puta tjedno nego da mora dolaziti posebno. Te je dane mogu i ja dovesti kući, nije problem.

– Nevene, hvala ti na svemu. Ne znam što bih ti drugo rekla. Ti si stvarno izuzetan i mi smo ti zahvalni što se toliko brineš o Lauri, to je danas stvarno iznimno rijetko – reče Jasna.

– Ma Laura je vrlo nadarena i meni je drago raditi s nekim tko voli atletiku. Pravo je mučenje raditi s djecom koju moram stalno tjerati na rad. S Laurom je to prava pjesma, toliko je savjesna i marljiva, stvarno pravi užitak.

– Mi ćemo napraviti sve kako si rekao. Slažem se da je bolje da Laura ostane duže nego da ide posebno na treninge jer bi joj to bilo i komplikirano zbog škole.

– Eh, kada smo kod škole, molim vas, moramo biti u stalnom kontaktu. Iako volim atletiku, još bih više volio da Laura ima i svoj fakultet. Možda će Laura dospjeti daleko, možda će biti i svjetska klasa, to je sada teško procijeniti, ali atletika će ipak proći. A što onda? Gdje će raditi? Tko će ju trebati kada svoje odsluži? Stoga Laura ne smije popustiti u školi. Ona je jako pametna i odgovorna i vi i ja moramo pokazati kako jednako vrednujemo i školu i sport. Samo ćemo ju tako održati dobrom i u školi.

- Naravno, mi joj uvijek i navodimo tebe kao primjer kakav treba biti sportaš.
- Ima li Laura puno ostalih obveza?
- Nema, ima samo školu i atletiku. Zaluđena je atletikom i više ju ništa drugo ne zanima.

– Dobro, moramo ju osloboditi svega suvišnog. Imam roditelje koji vode djecu na pet-šest aktivnosti i onda se čude što su djeca loša na treningu. Pa kakva će biti kada se ne stignu ni odmoriti od stalnih obveza? Djeca moraju imati dovoljno pravnog hoda kako bi se obnovila i pripremila za trening.

– S Laruom nema takvih problema.

– I moramo računati na to kako će ona uskoro biti i djevojka i imati dečka. I tu moramo biti prilagodljivi i ništa joj ne braniti. Ima roditelja koji su kruti pa postave uvjet ili-ili, a djeca se, osobito djevojke, često odluče za dečka i tako izgubimo sportaša.

– Nema Laura dečka, ili bar ja to ne znam. Nije ona još u toj fazi, trenutno ju zanima samo atletika. No ako dođe i taj dan, bit ćemo u kontaktu pa ću ti ja reći. Za sada ima samo jednu jedinu ljubav – atletiku.

– Nadam se da vas sluša kod kuće?

– Da, nikakvih problema nema. Nadamo se da tebe sluša na treningu. Ja joj uvijek govorim kako mora slušati, ali vidim da je to nepotrebno. Ona u tebe gleda kao u boga – za nju je ono što trener kaže prava svetinja.

– Ma da su mi sve kao Laura. No dobro, dugo sam vas zadržao. Molim vas, budimo u stalnom kontaktu jer samo suradnjom i dogovorom možemo prebroditi sve poteškoće. Uvijek vam stojim na raspolaganju. Moram sad ići, zakasnit ću na trening.

– Hvala ti još jednom. Uvijek kažem Zvonimiru kako smo sretni što je Laura kod tebe.

– Zvonimire, jesli li za malo nogometu subotom? Skupljam ekipu pa bismo mogli malo onako rekreacijski ako si za?

– Hvala ti, Nevene. Trenutno imam posla na vikendici, ali kad sredim, javit ću ti se. Moram te upozoriti da nisam baš neki talent...

– Ma nema veze, malo se gibamo i tako... Javi se svakako.

– Dobro, Zvonimire, zašto si takav?

– Kakav?

– S čovjekom nisi ni riječi progovorio. Da te nije pitao za nogomet, otišao bi a ti mu se ne bi ni obratio.

– Pa vas ste dvoje stalno pričali.

– Jako si nezahvalan. Neven je veliki stručnjak i dobar trener. Vidiš i sam koliko se Laura popravila otkako je kod njega. A ti ne možeš reći ni hvala. Stvarno si čudan.

Iako tjelesno krhka, Klara je duhom bila prilično snažna. Njezina je očaranost Nevenom trajala gotovo dvije godine. Prvu je godinu to bila slijepa očaranost, onakva kakvu doživimo u zaljubljenosti. Nakon toga je zaljubljenost prešla u očaranost uz male natruhe osvještenja, slijedilo je osvještenje uz i dalje čvrstu vjeru u promjenu koja će doći i pretvoriti Nevena u princa kojeg je voljela prvih dana. Potom je slijedilo potpuno osvještenje uz i dalje živu nadu da bi Neven ipak mogao jednog dana, ako bi, kada bi..., postati onaj za kojeg je ona znala da postoji, samo što se, eto, nekako još ne pokazuje.

A onda je, zna točno i kada (bilo je to jedne nedjelje), njezina nada, najotpornija od svih njezinih duhovnih prijateljica, doživjela snažan udarac. I to nizak – daleko ispod pojasa, toliko nizak da ne može biti niži.

Sve je počelo ručkom koji je Klara kuhala želeći ugoditi Nevenu: kiseli kupus sa svinjskim rebrima i pečenim krumpirom u ljusci.

– I, kakav je ručak?

– Hmm, nije loš. Al' da vidiš kako je to moja mama pravila. Mi bismo se gušili u tome, a poslije prste lizali. Ona je stvarno umjetnica, svako ti je njezino jelo bilo malo umjetničko djelo.

Klara je već naučila i prihvatile da nikada neće kuhati kao Nevenova mama pa je i to što ručak *nije bio loš* smatrala velikom pohvalom.

– Nego, reci mi – govorio je Neven ustima punim hrane – što su to nitrati?

– Kako misliš? Lijekovi nitrati?

– Da, da, lijekovi, za što se oni daju, jesu li opasni?

– To ti je uglavnom za stezanje u prsima, za anginu pektoris. To je zapravo nitroglycerin. Ono što i ti uzimaš. Zašto?

– Ništa, pita me moj kolega iz škole. Doktorica mu je propisala i ništa mu nije rekla pa me zamolio da te pitam. Znači nisu opasni?

– Svaki lijek može biti opasan, ali ako se pravilno uzima, sve će biti u redu.

– Znači to nisu lijekovi za visok tlak?

– Ne, to je baš za anginu pektoris.

Neven je nastavio jesti, a Klari se upalila lampica za znatiželju. Bilo joj je jasno da Neven laže i da pita zbog sebe. Što to znači? Zašto bi Nevena zanimali nitrati? Nije trebalo ni desetak milisekundi da Klara shvati kako Neven zapravo pita zbog lijekova za potenciju. Oni se naime ne smiju piti s nitratima jer postoji mogućnost srčanog udara.

Klara je, također u desetak milisekundi, spoznala kako će njezin brak sada konačno krenuti uzvodno. Očito je i sam Neven shvatio kako im je brak u krizi i kako ga valja popraviti. Kao i svi muškarci, držao je kako je seks najbolji lijek za baš svaku krizu u braku, ali mu to nije zamjerala. Nije važno kako on tumači njihovu krizu i kojim će načinom brak oživjeti, važno je da uočava problem i da ga je voljan nekako premostiti. Bila je sigurna da je Neven uzeo neki od lijekova za potenciju i da će se to ovih dana i pokazati.

No, prije svega, bilo je važno otkloniti strah od nitrata. Neven je naime uzimao povremeno nitroglycerin i u svojoj je neukosti mogao zaključiti kako ne smije uzimati lijekove za potenciju. A to bi značilo kako neće biti ništa od predstojećih noći ispunjenih seksom do ranih jutarnjih sati.

– Čuj, vjerojatno taj tvoj prijatelj pita zbog lijekova za potenciju. Trebaš ga upozoriti da ne smije zajedno uzeti jedne i druge. Tada može biti opasno. Kaži mu da ako je uzeo lijek za potenciju, tada ne smije uzeti i nitroglycerin ili obratno. Odnosno, najbolje mu reci da taj dan kada uzima lijekove za potenciju ne uzima i nitroglycerin. Ostale ga dane može normalno uzimati.

Valjda je shvatio. Budem li više pojašnjavala, može posumnjati.

Već je sutradan planirala okrenuti stan na glavu ne bi li pronašla gdje Neven drži tablete. Srećom, i to zahvaljujući ženskoj intuiciji, stan je ostao pošteđen – lijekove je pronašla vrlo brzo – bili su sakriveni u unutarnjem džepu njegova vjenčanog odjela.

– Kako romantično i logično. Njegovo vjenčano odijelo kao početak novog razdoblja u našem braku.

Predosjećala je kako će uskoro biti seksa i to oho-ho seksa. Potih se smijuckala sjećajući se vica koji je jedna sestra na odjelu ispričala, a u kojem se žena žali mužu s kojim se hrva u krevetu:

– Čekaj malo, stani. Vi muškarci bi samo seks. Vas ništa drugo ne zanima.

Muž nabere čelo, stisne čeljust, zažmiri i promisli najjače što može, čak nekoliko sekundi, ali ništa ne uspije domisliti.

– Dobro, a što bi to drugo bilo?

– Pa pažnja. Žene vole pažnju. To je ono što je važno u odnosu...

Muž podigne glavu i svečano objavi:

– Pažnja, pažnja, bit će seksa.

Klara je zamišljala kako će se to odvijati. Možda će biti u krevetu, a možda Neven neće moći izdržati pa će se to dogoditi i negdje dalje, možda u dnevnoj sobi, ili čak u kuhinji. Tko zna kakav je Neven kada ga uhvati muško ludilo.

Klara je tih dana ponovno bila u sedmom nebu. Odmah je obišla frizerku, pedikerku i maserku, kupila je novo donje rublje i otišla na depilaciju (čak i onog nezgodnog područja); ukratko, učinila je sve kako bi u tom trenutku mogla biti što ljepša i poželjnija. Prošlo je tjedan dana, ali se ništa nije događalo, potom još tri dana i ponovno ništa. Klara je odlučila provjeriti što se zbiva s njegovim lijekovima. Gurnula je ruku u sako, našla lijek i, kada ga je pogledala, ostala je bez zraka. Dvije su tablete već nedostajale.

Dakle nisu to tablete za nju, nego za neku drugu.

Klara je sjela na krevet i gledala u pakiranje s dva prazna mjesta.

Nije ništa mislila, nije ništa osjećala. Ponekad neki događaji budu toliko daleki od onoga što očekujemo da ih odbijamo prihvativi.

Kada su se misli i osjećaji počeli javljati, bili su daleko od bilo čega što ima veze s Nevenom. Nije ga ni optuživala ni mrzila, nije mu čak ništa ni zamjerala. Klara se pitala što nije u redu s njom? Što je to u njoj zbog čega ju on ne može voljeti? Čime ga to odbija? Zar je toliko ružna? U čemu neprestano grijesi? Kako ne može izazvati ni trunku njegove ljubavi? Zašto je nesposobna privući svog muža?

I – ključno pitanje – hoće li to ikada biti sposobna?

Predavanje o pedofiliji

– Idete li na predavanje? – upitao je otac dječaka stradalog u prometnoj nezgodi.

Jasna je znala tog ugodnog čovjeka iz Udruge; bio je iznimno pristojan i pažljiv. Od kada mu se to dogodilo sa sinom, otac je postao opsativno brižan prema drugom djetetu – kćeri Antoniji koja je bila dvije godine mlađa od Laure.

– Kakvo predavanje? – upita Jasna.

– Danas Vam je predavanje o zaštiti djece. To Županija organizira povodom obilježavanja 18. 11. – Međunarodnog dana dječjih prava i Europskog dana zaštite djece. Ja uvijek idem. Antonija mi upravo ulazi u pubertet pa sam sada na sto muka. Znam da me razumijete jer ste sigurno i Vi s Laurom imali istih briga; Antonija i Laura su vršnjakinje. Idete li? Morate malo izaći među ljudi, doći će nas više iz Udruge. Planiramo predavačicu zamoliti da nam dozvoli neke materijale staviti na našu stranicu pa bio red da ipak dođemo i na predavanja.

- Pa dobro. Nisam baš pri vremenu, ali ako će doći i ostali, onda moram.
- Baš mi je drag. Vidimo se na predavanju.

Pred velikim platnom na kojem je bila projekcija skupine nasmijane djece nalazila se mlada psihologinja odlučnih kretnji i strogog izgleda, uglavnom zbog naočala s velikim crnim okvirima.

– Do sada sam često čula primjedbe kako su pedofilija i spolno zlostavljanje djece nešto nebitno i rijetko te da time ne treba opterećivati javnost. Stoga za početak pogledajmo kakvo je stanje.

Na platnu se pokažu šareni stupci s postotcima na vrhovima.

– U SAD-u oko 20% djevočica i 5% dječaka doživi spolno nasilje. Prema sudskej praksi, u Hrvatskoj je procesuirano svega 1417 pedofilskih djela, a procjenjuje se da je ukupno pedofila oko 14000. Naravno, to je daleko manje od stvarnog broja jer je pedofilija u nas još uvijek tabu tema o kojoj se ne govori, a žrtve se potiče na šutnju.

– *Uvijek smo bili primitivni. Ali to je možda i razumljivo u takvoj sredini koja bi sigurno dodatno opterećivala žrtvu. Sjećam se Edite koju je silovao šef pa je to sve prijavila policiji; nije ni stigla kući, a šef joj je već poslao SMS i prijetio joj jer mu je netko iz policije sve dojavio. A tek kada je došla na saslušavanja, pa to sve ponovno i ponovno iznosila, šefov je odvjetnik neprestano navodio kako je ona izazivala i željela seks gotovo joj govoreći kako je kurva. I sad ti prijavi silovanje – razmišljala je Jasna.*

– Danas ćemo prikazati načine na koje pedofili razvijaju svoj odnos sa žrtvom. Seksualni zlostavljači žrtve pripremaju uglavnom kroz četiri koraka. Naravno, svaka je priprema osobita već prema osobinama žrtve i predatora, društvenih okolnosti u kojima se oni sreću, kao i prema nekim prostornim uvjetovanostima, ali se u svakoj pripremi ipak pronalaze ta četiri koraka.

– *Nevjerojatno. Uvijek sam mislila kako je silovanje čin koji je na mah, kad ono – planirano.*

– Prvi je korak izbor žrtve. Predatori prilično vješto odabiru buduću žrtvu uzimajući pri tome u obzir njezinu dostupnost, tjelesnu privlačnost, a osobito ranjivost. Ranjive su žrtve one koje dolaze iz obitelji s narušenim odnosima, obitelji u kojima postoji alkoholizam ili neki drugi oblik ovisnosti, obitelji sa samohranim roditeljem, obitelji u kojima postoji nasilje ili one obitelji koje ne vode dovoljnu brigu o djeci. Već i sami možete pretpostaviti kako su ta djeca s nižem stupnjem samopoštovanja, krhkja i osjetljiva.

Jasni nije bilo dragو čuti sve navedeno. Bila je svjesna da je obitelj koju je ona izgradila bila upravo u navedenoj skupini, bila je to obitelj s narušenim odnosima i prisutnosti povremenog alkoholizma. Ipak, ona je brinula o Lauri, izgradivala s njom odnos koliko je god više mogla; ne zna je li Laura doživljavala sebe kao zapostavljeno dijete. Nada se da nije. Najviše se nada kako Laura nikada nije doživjela neku neugodnost od starijih osoba. Bar joj o tome nikada nije rekla. A i kada bi? Bila je ili u školi, ili na treningu, ili kod kuće. Slabo je izlazila.

– Drugi je korak osigurati što veću dostupnost mogućoj žrtvi. Kada je riječ o obiteljskim zlostavljanjima, tada se predator trudi osigurati uvjete u kojima može biti nasamo sa žrtvom. Israživanja pokazuju kako se 41% incestuoznih napada događa u spavaćoj sobi žrtve. Kada govorimo o izvanobiteljskim napadima, vidljivo je kako predatori često postaju kućni prijatelji, glume očinske uloge i često se nalaze u ulogama učitelja, voditelja kampova, trenera, vozača školskih autobusa ili posluge u dječjim domovima.

– *Incest? To joj nikada nije palo na pamet. Ne, Zvonimir nije taj tip. Uostalom, taj je cijelo vrijeme na vikendici. Ili je možda došao kući, ali se nije javio, nego sačekao Lauru nakon treninga. Policija je više puta pitala za to vrijeme od sat i dvadeset. Ne, ne, to je besmisleno. Neven? Rastali su se poslije treninga, on je otišao na sastanak, a ona nekamo. Osim ako nije ostala na masaži s onim zgodnim maserom. No u to se vrijeme nije žalila ni na kakvu ozljedu. Možda se ozlijedila na treningu? Ili je nakon treninga nekog srela? Možda je imala sastanak na neboderu? Možda je... Ne, moram prestati misliti na gluposti. Policija je već sve obavila. Nisam trebala doći na ovo predavanje.*

– Treći, a ujedno središnji i najvažniji korak jest uvući žrtvu u emocionalni odnos, odnosno odnos suradnje i povjerenja. Nizom pažnji, malih poklona, pomoći, pokazivanja naklonosti i dijeljenja zajedničkih tajni, zlostavljači izgrađuju tzv. *poseban odnos* koji će se s vremenom sve više usmjeravati k seksualnom odnosu. Nakon što je stekao povjerenje djeteta, zlostavljač postupno povećava razinu tjelesnih dodira kako bi desenzibilizirao dijete i kako bi ono smatralo da je svaki tjelesni dodir primjeren, pa i onaj izričito seksualne prirode. To obično počinje sporadičnim dodirima, povremenim zagrljajima, hvatanjem oko struka, laganim dodirom po stražnjici, a potom raste do hrvanja, masaže, zajedničkog kupanja, brisanja nakon kupanja, igranja poker na svlačeњe pa sve do maženja i izravnog seksualnog akta.

– *Masaže?*

Na platnu se pokaže fotografija dječaka kojeg grli muškarac, očito otac.

– No s obzirom na to da smo mi ljudi vrsta koja unose toplinu u naše odnose, postavlja se ključno pitanje kako razlikovati normalnu ljubaznost i toplinu odnosa od onoga koji je usmjeren k zlostavljanju djeteta. I tu se nalazimo na vrlo kliskom terenu jer su dosadašnja istraživanja pokazala kako se ta dva načina ponašanja jednostavno ne mogu razlikovati. Možda vam je to čudno, ali je tako. Istraživanja provedena puštanjem kratkih video-uradaka na kojima je prikazano normalno i pedofilsko ponašanje u prvim fazama, pri čemu su ispitanici morali prosuditi je li riječ o pedofilskom ili o normalnom, toplom odnosu starijeg prema mlađem, pokazala su kako ispitanici nisu mogli razlikovati jedno od drugoga.

Drugim riječima, seksualni vam zlostavljač može biti pred nosom i cijeli svoj plan provoditi vama naočigled, a vi to nećete moći primijetiti.

– *Nevjerojatno. Da, to je stvarno užasno. Jadna takva djeca ijadni roditelji takve djece. Ne znam što bih radila da se Lauri tako što dogodilo.*

Na platnu se pokazalo lice neuglednog, neupadljivog čovjeka s naočalama; prava slika *čovjeka iz susjedstva*. Čovjek je bio u narančastom kombinezonu i s lisicama na rukama.

– Kako to izgleda u stvarnosti, pokazat ćemo na primjeru liječnika američke gimnastičke reprezentacije. Kao što vidite, riječ je o običnoj i neupadljivoj osobi. No ta je obična i neupadljiva osoba godinama silovala stotine i stotine maloljetnih američkih gimnastičarki svojom poznatom tehnikom *masaže zdjelice* koju je provodio kroz rodnice nesretnih djevojčica. Na sudu je svjedočilo 150 svjedokinja sve odreda iznoseći grozote kojima su bile podvrgnute tijekom njegova *liječenja*. Nakon što se sve čulo od žrtava, kazna od 175 godina zatvora činila se simboličnom.

– *Maser? Bože moj, pa nije se valjda i njoj nešto slično dogodilo? Izludjet ću.*

– Sve vam navedeno prikazujem ne kao primjer duševne bolesti nego kao primjer nemogućnosti razlikovanja ponašanja. Naime cijelo su to vrijeme roditelji bili oduševljeni njegovom brigom, predanošću poslu, nježnosti kojom je obasipao svoje male pacijentice kujući ga u zvijezde. Čak i kada su počele pljuštati optužbe, dobar dio roditelja stao je u njegovu obranu.

– *Čekaj – 175 godina? Pa kod nas nema šanse da se završi u zatvoru, a ne da se dobije 175 godina. Naše pravosuđe štiti pedofile – najviše ih osudi na godinu dana i onda to zamijeni radom*

za opće dobro. A ako su svećenici, onda slijedi premještaj u drugu župu gdje ga ne poznaju pa može sve ponoviti. Stvarno smo uređena država... Što sad s tim fizioterapeutom? Opet počinjati novi krug patnje? Fuj, bolje da nisam došla, samo se živciram.

Na platnu se ukaže smeđe ljubičasta naslovica nekog stručnog časopisa i krupni tekst: *Sexual Violence Against Children in Sports and Exercise: A Systematic Literature Review*

– Kada smo već sporta upoznat ču vas i s rezultatima istraživanja o spolnom nasilju u sportu. Sport je idealan za svako nasilje, a osobito za seksualno nasilje jer sport uživa posebno, gotovo sveto mjestu o našoj kulturi. Sport je izuzet od uobičajenih društvenih pravila pa je potpuno normalno da trener slobodno dodiruje djecu i pri tom uživa puno povjerenje roditelja. Jedno kanadsko istraživanje pokazuje kako je učestalost seksualnog nasilja u sporta između 2 – 8 % što je strašno mnogo; uzmite samo da je u Hrvatskoj registrirano oko 280 000 sportaša, od kojih su većina djeца pa sami izračunajte koliko njih budu žrtve seksualnog nasilja. Riječ je o tisućama djece koje za sada baš nitko ne štiti. I pri tome valja znati kako su i dječaci, iako nešto rjeđe od djevojčica, također žrtve spolnog nasilja. Sigurno ste čuli za veliku aferu u engleskom nogometu gdje je više stotina dječaka bilo žrtvom pedofilskog lanca koje je predvodio poznati omladinski trener Barry Bennell.

Na novom slajdu ukaže se fotografija malog nogometnika i veliki naslov: *Zastupljenost nasilja i nesportskog ponašanja u nogometu mladih na području grada Zagreba*

– Iako je kod nas spolno nasilje u sportu još uvijek tabu tema, istraživanja drugih oblika nasilja pokazuju porazne rezultate. Mladi nogometari navode da više od četvrtine njih ima često iskustvo fizičkog nasilja od svojih suigrača, 20 % ima iskustvo lakšeg, a čak 10 % težeg fizičkog nasilja i od strane trenera, dok su psovanje, vrijeđanje, omalovažavanje, vikanje i fizičko kažnjavanje elemen-tima treninga toliko učestali da ih možemo smatrati sastavnim dijelom sporta. No, ni djevojke nisu poštedene; gotovo 75 % sportašica navodi da je trener na njih vikao, 31% doživjelo je vrijeđanje, a 12 % navodi da im je trener prijetio.

– *Pa to je strašno. Što rade ta silna sportska tijela? Na koga oni paze? Štite li djecu ili trenere? Srećom da je Laura bila kod Nevena.*

– Sada sam tamo gdje sam bio. Jedni kažu jedno, drugi drugo. Učiteljica i djevojčica s kojom je Laura sjedila kažu da nije imala dečka, a Neven zna da je imala i da je čak bio nasilan prema njoj. Prema Nevenu – u klubu ju nije nitko maltretirao, a prema Mireli očito jest – promišljao je Zvonimir. – I što znači odgovor *kako se uzme* ako je pitanje je li Lauru netko maltretirao u klubu?

Činjenice su bile međusobno neuskladive i nisu davale nikakvog ozbiljnijeg traga u tajnu zašto je Laura to napravila. Zvonimir bi postavljaо pretpostavke, potom ih izlagao logičnoj provjeri, rušio, stvarao nove, ponovno izlagao, provjerio, rušio i tako unedogled. Vjerojatno bi tako i ostalo da to popodne nije dobio poruku s nepoznatog broja:

pitajte samantu zasto je prestala trenirati

Slijedio je plavi broj mobitela. Vjerojatno Samantin.

Tko je Samanta?

Nije znao tu djevojku, a činilo se neukusnim zvati ju bez znanja roditelja. Kako stupiti u kontakt s roditeljima kada ne zna ni kako se preziva. Pokušao je preko interneta sazнати čiji je broj mobitela dobio, ali bezuspješno. Možda je najbolje poslati poruku pa će dalje vidjeti. Ponovno se počeo znojiti od uzbudjenja. Pažljivo je sastavio poruku:

Draga Samanta, ja sam Laurin tata.
Pokušavam shvatiti zašto je Laura to napravila. Uputili su me na tebe da te pitam zašto si prestala trenirati. Hvala ti na pomoći.

Zvonimir je tri puta pročitao poruku zbog straha od pogreške. Potom je, nakon dužeg promišljana, stisnuo šalji.

Sada ponovno mora čekati. Orah je pravio dobru hladovinu pa se naslonio na deblo držeći mobitel pored sebe. Vrijeme je sporo prolazilo. Bilo je potpuno mirno i tiho; tišinu je jedino remetilo povremeno Garino hrkanje. Zvonimir bi svako malo pogledavao na zaslon, uključivao mobitel i provjeravao radi li. No ništa se nije dogodilo. Ni za deset minuta, ni za sat, ni za dva. Nakon tri sata Zvonimir je poslao istu poruku. Bez rezultata.

Možda je bio pogrešan broj. A možda Samanta nije htjela odgovoriti.

– Hajde, hajde, sve će biti u redu, pa nije to ništa strašno – jedna je medicinska sestra tješila drugu koja je neprestano plakala.

– Što je bilo? – upita Klara kopčajući mantil i ulazeći u zajedničku prostoriju na odjelu.

– Ma, zapravo ništa, Ana je uhvatila muža kako gleda porno filmove i sada misli da ju vara. Molim Vas, recite joj Vi kako je to kod muških drugačije i da nema veze s varanjem.

– Što je, sestro Ana? Pa je li stvarno to razlog?

– Pa, doktorice, je l' to Vama normalno? U braku smo pet godina, imamo i dijete i on krišom gleda porno filmove? Toliko me stid da ... – Ana prekine zbog navale plača.

– Dobro, smiri se. To stvarno nije razlog za plač. Muškarci to rade i to nema veze ni s varanjem ni s ljubavlju prema svojoj ženi. To je njima tako – razbibriga, kao gledanje nogometa. Malo se opustaju...

– No to bi ipak bio znak neke perverzije – ubaci se šefica koja je već odavno trebala biti u mirovini, ali je isposlovala produženje do šezdeset i pete.

– Kolegice, vremena se mijenjaju, ono što je bila perverzija u Vaše vrijeme danas je prihvaćeno kao normalno – odgovori Klara nadajući se da je ton bio dovoljno otrovan.

– Eto vidim kako je normalno. Sestra Ana plače već pola sata od normalnosti. Da je normalan, volio bi svoju ženu, a ne gledao druge kako vode ljubav – mirno odgovori šefica, svjesna kako će tako najviše iživcirati Klaru.

– Danas mnogi parovi zajedno gledaju porno filmove, nije to kao prije pedeset godina – nije se dala Klara.

– Pa, kolegice, sada samo potvrđujete što sam Vam rekla. Prije pedeset godina parovi su međusobno vodili ljubav, a nisu samo gledali filmove. A kada bi vodili ljubav, onda bi žene često i zatrudnjele – ponovno ju je šefica mirno poklopila, svjesna kako je udarila Klaru tamo gdje ju najviše bolje.

Klara je pocrvenjela od bijesa, nije više imala što reći pa se naglo okrenula i otišla u svoju sobu. Ta ju je stara vještica mogla izbaciti iz takta kad god je htjela. No ovo s trudnoćom bilo je ispod svake razine. Na to nije mogla baš ništa odgovoriti.

U svojoj se sobi Klara malo ispuhala od te babetine i koja je kao za inat često bila u pravu. Potom je pomislila na Nevena. Gleda li i on takve filmove? Doduše, nikada ga nije uhvatila, ali muško je, a to svi muškarci rade. Kakve bi filmove gledao Neven, kakav bi ga seks zanimaо? Bila je sramota što ona to zapravo ne zna iako mu je žena. Njihov je seksualni život bio prava katastrofa. Ili, bolje rečeno, nije bio katastrofa jer uopće nije postojao. Klara se kao djevojka i mlada žena nadala ne samo obilnom seksu nego i trudnoći, ali nije bilo ni prvog pa posljedično ni drugog.

No stvarno, kakav seks voli Neven? To mora sazнати.

– Kućepaziteljica je rekla da su se skupljali fotografij. Uostalom, i kada sam prvi put bio sreо sam jednog s fotoaparatom. Možda oni znaju više.

Zvonimir je našao podatke o foto-klubu i s nestrpljenjem čekao četvrtak, dan kada su se fotografij okupljali. Stajao je kratko ispred Doma tehnike u kojem su fotografij održavali svoje sastanke i gledao u crkvu Svetog Mihovila koja je bila odmah uz Dom. Razmišljaо je bi li mu bilo lakše da je vjernik. A baka ga je tako i odgajala – kada bi preko ljeta bio na selu, svake bi nedjelje išao u crkvu. Te su mu mise ostale u lijepom sjećanju – možda stoga što je bio mali pa mu je sve bilo čudesno, možda stoga što je jako volio baku, a možda i stoga što su tada u crkvu išli pravi vjernici. A onda mu se, nakon pada Vukovara, Bog opasno zamjerio – nije mu više mogao vjerovati. Ne samo da mu nije mogao vjerovati nego nije mogao vjerovati da uopće postoji. Može li itko tko je dobar i svemoguć dozvoliti takvu patnju svoje djece?

Predsjednik kluba bio je susretljiv i srdačan stariji gospodin.

– Ne, ne, nikada mi nismo imali organizirano okupljanje na neboderu. Možda su neki od naših članova i bili tamo, ali organiziranog boravka nije bilo. Ali pričekajmo još malo dok se svi skupe pa ćemo ih pitati.

Potom je predsjednik pričao malo s njim, malo se pozdravljaо s onima koji su dolazili, kad Zvonimir spazi mladića kojeg je sreо ulazeći u lift i koji ga nije pozdravio. Zvonimir ostavi predsjednika i priđe mladiću.

– Poštovanje, ja sam Zvonimir Dominović, sreli smo se prije dvadesetak dana u neboderu s kojeg ste fotografirali.

– Neboderu? Nisam bio ni na kakvom neboderu mjesecima.

Zvonimir se zbuni. Ti su mladići s bradom svi slični, možda je stvarno pogriješio.

– Niste bili na onom neboderu na Sjenjaku? Nosili ste kapuljaču i ruksak i fotoaparat u ruci. Mimošli smo se bez pozdrava.

Mladić napravi začuđeno lice.

– Ne. Posljednje što sam slikao bilo je sa željezničkog mosta.

Uto se umiješa i predsjednik kluba:

– Je li itko od vas bio na neboderu na Sjenjaku prošli mjesec?

Tišina.

– Možda je bio netko tko nije naš član. Nisu svi osječki fotografij istovremeno i članovi kluba – reče predsjednik.

Unatoč stavu i osjećaju koji je imao, Zvonimir prihvati objašnjenje.

– Da, možda. Hvala Vam na susretljivosti. Doviđenja.

Čim je sjeo u auto, Zvonimir počne pretraživati stranicu foto-kluba. Brzo nađe mladića s bradom i ode na njegovu stranicu. Stranica je bila podijeljena na nekoliko tema: pejzaži, portreti i razno. Zvonimir otvori svaku od ponuda. Na pejzažima su bile vrlo lijepo fotografije prirode, uglavnom okoline Osijeka, nešto fotografija mora, nekoliko podvodnih fotografija te desetak fotografija Osijeka snimljenih iz visine, i to upravo s neboderu u kojem su se sreli. Doduše, nije bilo datuma fotografiranja pa se nije mogao utvrditi datum nastanka. Ipak, njegovo potpuno nijekanje boravka na neboderu bilo je prenapadno. Zvonimir klikne i na portrete.

– Mogao je to i drugačije nazvati – pomisli Zvonimir gledajući fotografije sve odreda mladih djevojaka oskudno odjevenih, a nekih i potpuno golih. No ni na jednoj nije bilo ništa vulgarno i, koliko je Zvonimir mogao primijetiti, sve su to stvarno bile *umjetničke fotografije*.

U mapi *Razno* bilo je svega – nekih crno-bijelih fotografija, nešto iz svatova, nešto s vjenčanja, desetina fotografija crno-bijelog mačka...

– Zašto laže da nije bio na neboderu? Nije valjda on nešto učinio Lauri? Je li se Laura slikala kao i one djevojke? Nije ju valjda prisiljavao na nešto?

Zvonimir tek tada prvi put shvati kako mu nikada nije padalo na pamet da Laura raste i da postaje djevojka. Naravno, sve se djevojke vole fotografirati, osobito ako su lijepo, a Laura je nesumnjivo bila lijepa – ne samo što je njegova nego stvarno. Je li ovaj mladić fotografirao Lauru? Možda su bili na neboderu upravo iz tih razloga? To bi objasnilo tu razliku od sat i dvadeset. Pri pomisli kako Laura gola pozira na neboderu, Zvonimиру navre krv u glavu.

– Jebat ču mu majku, bolje da ga nema.

Kada se smirio, nastavio je trezvenije razmišljati. Prvo mora razgovarati s mladićem. Zvonimir se iskreno ponadao kako će mladić s bradom ponuditi razumno objašnjenje za svoje laganje. U protivnom će stvarno biti svega.

Nakon nekoliko sati rovanja po Fejsu, Instagramu i telefonskim imenicima te nakon pet dana čekanja pred njegovom zgradom, Zvonimir je spoznao životni ritam mladića s bradom.

Klara je čekala petak kako bi ostvarila svoj plan. Naime petkom bi Neven išao na sastanak u stranku, a potom i na večeru, to bi se odužilo nekada skroz do jutra pa je Klara računala kako će upravo petkom imati najviše mira i vremena za traženje mogućih porno sadržaja na Nevenovu računalu.

Neven nije bio maštovit; korisničko je ime ostalo zapamćeno, a zaporku je pogodila iz četvrtog pokušaja – bio je to datum njegova rođenja.

Klara je osjećala uzbuđenje kao da je lopov koji kreće u akciju. Nakon što je otvorila računalo, zaputila se na internet, a potom je pregledala povijest pretraživanja. Ni danas ni jučer nije bilo nikakvih naznaka traženja porno sadržaja. Cijeli prošli tjedan također ništa. Onda tek prije mjeseca dana dva traženja na jednoj poznatoj porno stranici. Oba su uratka bila s djevojkama obučenim u školske uniforme, bile su doista mlade iako su svojom glumom, ako se to tako može nazvati, htjele ostaviti dojam kako su još mlađe. Na jednom ih je stariji muškarac *uhvatio* u međusobnom maženju, ali im se na kraju pridružio, a u drugom su djevojke bile u razredu, dvije se potajno milovale u posljednjoj klupi pa ih je učitelj izbacio iz razreda, a potom došao za njima.

Klaru je oblilo rumenilo, uzbudila se kako već dugo nije. Napetost zbog provaljivanja u računalo, ulaska u tuđu intimu, gledanje privatnih sadržaja i na kraju zgodan učitelj koji *kažnjava* učenice zatitrali su u Klari uspavanu seksualnost.

– Imamo li još nešto? – prisilila se na prekidanje filma i traženja novih dokaza. Prelistala je povijest pretraživanja cijeli prošli i pretpričani mjesec i ništa. Priznala si je kako je pomalo razočarana. Svega nekoliko filmova u nekoliko mjeseci? Možda ih skida i spremi pa gleda samo probirane stvari?

Klara se vratila na početno sučelje i gledala u mape. Nekoliko je otvorila nasumično, no ništa posebno: planovi za natjecanja, zapisnici sa sastanka Regionalnog saveza, neki stranački materijali. Potom je kliknula na mapu OTP za koju je pretpostavila kako sadržava Opću tjelesnu pripremu. Stvarno, bilo je nekih spisa u Wordu, nekoliko u Excelu i desetine filmova. Otvorila je prvi očekujući snimke utrka ili treninga.

Na filmu je stariji goli muškarac uzdisao, a ženska je glava očito provodila oralni seks. Klara se zagleda u frizuru te žene kad se glava iznenada podigne. Klara ugleda uplakanu djevojčicu ne stariju od 8-9 godina. Odmah je zaustavila film. Trebala su joj tri pokušaja da pogodi križić kojim se zatvara program. Šake i stopala su joj se ohladili, ranijeg je ugodnog uzbudjenja nestalo, u stomaku joj se nešto okretalo i grčilo u isto vrijeme. Činilo joj se kao da ju je netko naglo probudio, kao da je cijeli prijašnji svijet nestao, a potom se ukazala stvarnost koja nije mogla biti odvratnija. Bila je svjesna kako se upravo tog trenutka nešto prekinulo u njezinu životu i da više nikada neće biti kao prije. Gotovo je u svojem tijelu osjetila kako doktorica Klara Suša-Kohlhofer umire, nestaje, zauvijek odlazi svakim svojim novim izdahom, svakim stiskanjem šaka, svakim grčem u stomaku.

Bez ikakvih je misli gledala u plavi ekran. Ponovno je otvorila istu mapu i nasumično otvarala filmove i nasumično birala scene: svi su bili s djevojčicama, neki su bili nasilni, neki su bili s više muškaraca, a svi su odreda bili neizmjerno gadljivi. U svim su filmovima stara, ružna, naborana i mlojava muška tijela prisiljavala curice, često uplakane, gotovo uvijek uplašene na – nešto. Seks? Ne, to nije seks. To je mučenje, iživljavanje na slabijem i nemoćnjem, okrutnost kojoj nema premca. Klara je, naravno, čula za spolno zlostavljanje djece, ali čuti i vidjeti to uživo nije isto. Jer ovo što je vidjela nije prepričljivo, ne može se samo tako opisati – to se mora vidjeti.

Nakon petog, šestog filma više nije mogla gledati. Klara sebe nikada nije mogla zamisliti u bilo kakvom nasilju, ona je i muhe u kući hvatala i puštala van. No u ovom bi trenutku mogla bez imalo krzmana ubiti sve te muškarce bez kajanja. Ne samo bez kajanja nego s užitkom, s čistim užitkom što lišava svijet smeća koje nije dostojno živjeti.

O Nevenu u tom trenutku nije stigla misliti.

A kada to bude ponovno učinila, sama će sebe iznenaditi načinom razmišljanja i snagom kojom će provoditi svoje odluke.

– Možemo li sada na miru razgovarati? Ja sam otac one djevojčice koja je skočila ili su je bacili s nebodera. Neću ti ništa, samo mi reci istinu. U suprotnom ćeš požaliti što si živ – reče Zvonimir mladiću s bradom uplašenom od snažnog stiska za nadlakticu. Šutke su hodali do prve klupe.

– Zašto si mi lagao za Lauru?

Mladić je šutio i uporno cvokotao zubima.

– Jeste li se slikali, je li ti ona pozirala? Što ste radili na neboderu?

– Nnništa od ttoggga.

– Nego što?

– Jjaa ju uopće ne pppoznam. Nisam ju nikkkada upoznao.

– Slušam.

Mladić počne plakati. Uskoro se sabere i počne govoriti.

– Ja sam bio na neboderu i čekao *plavi sat*, to Vam je ono kad je sumrak, a još se vidi. Bio sam na sjevernoj strani i namještao aparat kada sam čuo da je još netko došao. Okrenuo sam se i video plavu djevojčicu kako ide na drugi, južni kraj terase – prema mjestu s kojeg inače fotkamo. Nije me vidjela, a ja joj se nisam javio... Bila je nekako posebna, nije bila svjesna da sam i ja na terasi... napravio sam nekoliko fotki kako hoda prema ogradi... I onda je ona ostavila torbu i popela se na one stepenice i zakoračila na ogradu... a ja sam i dalje fotkao... I onda je ona stala na ogradu i bacila se... A ja nisam ništa učinio.

Mladić se pribrao i nekoliko puta duboko udahnuo.

– Eto, tako je bilo... Sve je bilo toliko brzo da se nisam snašao... I sada ju sanjam gotovo svaku noć... Ne mogu to izbiti iz glave, možda sam ju mogao spasiti, a nisam... Eto, tako je bilo... Ja sam kriv... Imam te fotke na kartici... Mogu Vam dati.

Zvonimir pusti mladićevu ruku. U glavi mu je zujalo kao od visokog tlaka. Ovaj čovjek do njega mogao je spasiti Lauru samo jednom jedinom riječju. A nije. Nego ju je fotografirao. Jer mu je izgledala *nekako posebno*.

Pustio je mladića – bojao se da će mu nešto napraviti. Bude li ga trebao, zna gdje ga može naći, ali o tome će misliti kasnije.

Zvonimir se osjećao prevarenim. Njegov je zadatak bio pronaći osobu koja je gurnula njegovu Lauru u smrt, a potom toj osobi, kao svaki dobar otac, presuditi. Bio je spremjan na sve, čak i na sukob s profesionalnim ubojicama, organiziranim kriminalom, plaćenicima.... No najmanje je bio spremjan na to što je saznao.

Sada je dakle neupitno to da je Laura sama otišla u smrt. Svojom voljom. Nema krivca, nema presude, nema ravnjanja računa.

Ima li za jednog ratnika većeg prokletstva nego izgubiti dijete i pri tome ga ne moći osvetiti?

...

Nakon nekoliko dana Zvonimir je počeo shvaćati zašto ga toliko muči činjenica da se Laura sama bacila. Naravno, jedan je razlog bio taj što se nije imao kome osvetiti. No ono što ga je više boljelo, jednakolik i strašilo, bila je činjenica što više nema na koga prebaciti krivicu. Osjećao je kako bi se ta krivica, poput podmukle zmije, mogla vijugavo dovući i do njega samog.

A za to još nije bio spremjan. Uostalom, iza svakog samoubojstva stoji neki motiv. Možda je netko Lauru toliko povrijedio da je jedini izlaz vidjela u odlasku.

– Da, mora da je bilo tako. A to će sigurno pokazati i ispis mobitela. A onda ćemo vidjeti.

Klara se osjećala ne samo prevareno nego i prljavo, zagadeno, sramotno; gadila se sama sebi. S kim ona to živi? Što se još krije u njemu? I dok je ranije smatrala kako su im odnosi loši zbog ovih ili onih razloga, nekada je čak i pomicala kako se Neven zadovolji vani, stoga više nema želje biti s njom, nikada joj nije palo na pamet da je to zadovoljavanje bilo ikako drugaćije nego s odraslim ženama. Uostalom, znala je za neke njegove izlete, nalazila je povremeno tragove parfema, ženske kose na sakou ili čak ruža na košulji, ali je pretpostavljala kako je riječ o odraslim

ženama. Uostalom, nije li najbolji dokaz ona sisata glupača iz stranke s kojom izmjenjuje SMS-ove vjerujući kako Klara za to ne zna.

Ipak, je li sigurna da je Neven pedofil. I, ako jest, pokazuje li tu svoju sklonost? Kao dobra studentica i štreberica od najranijih školskih dana, Klara je prvo odlučila sve temeljito istražiti, a tek potom donositi odluke.

O pedofiliji je znala ono što su učili na fakultetu, ali to je bilo prije desetak godina. Ima li kakvih novih spoznaja? Što se zapravo zna o tome?

Klara je potražila stručnu literaturu. Uskoro je pronašla dobar članak o neurobiologiji i psihologiji pedofila: *The neurobiology and psychology of pedophilia: recent advances and challenges*. Počela je žurno čitati, no uskoro je morala usporiti. Problem pedofilije bio je znatno složeniji nego što joj se činilo na prvi pogled, a mnoga su istraživanja pokazivala neobične rezultate. Primjerice, svega su polovica onih koji spolno zlostavljaju djecu pedofili; mnogi pedofili nikada ne zlostavljaju djecu, nego se zadržavaju na gledanju filmova ili drugih pedofilskih sadržaja.

– *Eto, tako sam i mislila. Možda je ipak samo prolazan hir, možda mu je to netko dao da pogleda. Mnogi muškarci gledaju porno filmove, ali to je za njih normalno, nema tu nikakve patologije.*

Druga polovica spolnih zlostavljača djece koji nisu pedofili čini to iako ih djeca zapravo ne privlače – njima nedostaju društvene vještine za ostvarivanje spolnih odnosa sa svojim vršnjakinjama i u djeci nalaze zamjenske partnere.

– *Neven tu očito ne pripada. Nažalost ili srećom, to što se Neven kurva pa po svoj prilici nije pedofil, mala je utjeha. No dobro, bolje i to nego da je pedofil pa da to sve čini s curicama.*

Pedofilija nije tako rijetka; američke studije procjenjuje da je pedofila među stanovništvom između 3-5%.

U posljednje je vrijeme otežano i samo određivanje što je pedofilija iako se još uvijek uglavnom koristi odrednica po kojoj je to stalna spolna privlačnost prema djeci koja nisu ušla u pubertet, ima prijedloga po kojima bi pedofilija bila tek jedno od spolnih usmjerenja jednakog, primjerice, usmjerenju na suprotni spol ili isti spol. Neki od pedofila koji spolno iskoristavaju djecu mogu osjećati žaljenje zbog svojih postupaka i tražiti pomoć dok drugi to ne osjećaju. Usto postoje razlike između onih koje spolno privlače isključivo djeca i onih koje jednako privlače i žene ili muškarci ili i jedni i drugi.

Klara je zastala. Njezina prepostavka kako su pedofili samo usmjereni na djecu pala je u vodu. Morala je malo prohodati. Misli su jurile glavom prestižući jedna drugu.

– *Drugim rijećima, netko može imati odnose i sa ženama svoje dobi i istovremeno biti pedofil.*

Klara je znala kako homoseksualci često imaju formalne brakove, često i djecu, a da ipak održavaju odnose s drugim muškarcima.

– *Očito je isti slučaj i s pedofilima. Dakle moguće je da Neven ne gleda filmove samo tako, nego da ima pedofilske sklonosti... Koliko još patnje moram proživjeti? Koliko sramote, neugodnosti, boli, užasa, razočaranja? Zar ovo do sada nije dovoljno?*

Korištenje dječje pornografije snažno je povezano s pedofilijom; od pedofila koji su počinili napad na djecu 37% koristi samo dječju pornografiju, 21% je i ranije imalo izravno spolno iskustva s djecom, a 42% i jedno i drugo.

Klarin je život nestao među slovima teksta. Ništa od onoga što je mislila da predstavlja njezin život zapravo ne postoji – ne postoji brak, ne postoji ljubav, ne postoji seks, ne postoji muž koji ju voli, ne postoje njezini planovi za budućnost. Sjetila se jednog filma u kojem je jedan dječak odgajan u studiju u uvjerenju da je u stvarnom životu.

– *Upravo tako – moj je cijeli život jedan privid.*

Mora prvo pročitati članak do kraja, a potom će razmišljati.

Prema istraživanjima, nije bilo dokaza da se pedofilija može izlječiti. Postoje mjere koje pedofilima pomažu suzdržati se od ostvarenja svojih želja, ali se sama sklonost ne može otkloniti.

– *Dakle jednom pedofil, uvijek pedofil.*

Klara završi s čitanjem. Kao za inat, kroz glavu joj prođe jedna ranija očeva primjedba o Nevenu: – *Sigurno je neki perverznjak, možda i homoseksualac koji se samo želi dobro udati.*

Ovo je bilo znatno gore.

Laura

Bila je gotovo ponoć kada je Laura dobila prvu slikovnu poruku. Na njoj je bila fotomontaža na kojoj su glave njezine mame i njezina trenera stavljene na porno sliku. Slijedila je još jedna montaža gdje i su i mama i ona bile u seksu s trenerom. Potom su počele stizati tekstualne poruke:

gdje si plava kravetino

tko si sto zelis

nije vazno mnogo nas je i
svi te mrzimo

zasto

jer si plava kravetina

svi znaju da se mama i ti
jebete s trenerom

jel to radite zajedno jedna
mu pusi a drugu jebe

reci nam zanima nas

opet maca popala jezik

i poruka za laku noc UMRI
plava kravetini ili bolje
PLAVA KURVETINO ☺

– Napravilo se što se napraviti moglo. Još samo preostaje ispis mobitela. Ako je Neven u pravu i ako je Laura imala dečka koji ju je maltretirao, to će se vidjeti na ispisu. U tom slučaju taj bolje da se nije ni rodio – razmišljao je Zvonimir.

Nikada nije pomicao da bi njegova Laura mogla imati dečka. A opet, djevojka je, normalno da će ga imati, ali opet to je njegova curica. Još mu je bila gora pomisao da bi Laura zbog nekog muškog klipana otišla od njih, svojih roditelja koji su je odgojili, pazili na nju i sve uložili u nju. A nakon svega se pojavi neki tupan i odvede ti dijete.

No polako, tek treba vidjeti ispis.

Doduše, moglo je ispasti i da ju je netko drugi maltretirao, ali imat će njihove mobitela, a onda su jebali mačku mater.

Kako je vrijeme odmicalo, Zvonimir je sa sve većim nestrpljenjem čekao taj ispis. Sve što je do sada napravio, nije dalo rezultata, a ono što je saznao na internetu o bulingu (misli da se to tako zvalo) ostavljalo ga je bez riječi. Naravno, i on se u svojoj mladosti sukobljavao s drugom djecom, nekada bi se i potukli, ali to je sve bilo ljudski – znao si tko te mrzi, mogao si ga istući (ako si bio jači) ili ga se kloniti (ako si bio slabiji) i to je to. Ako ga nisi htio ni gledati, odeš kući i gotovo.

A sada potpuno ludilo – netko te maltretira, a ti nemaš pojma ni tko je, ni odakle je, a često ne znaš ni zašto ti to radi. Pored toga, može te maltretirati kad god poželi: noću, danju, kad si u školi ili kad spavaš. I ne možeš mu baš ništa.

Najviše ga je potresla priča o jednoj djevojčici, tu iz Osijeka, bila je malo mlađa od Laure, koja je popila tablete jer su je cure iz razreda maltretirale bez prestanka. I na kraju nije bilo ništa jer su kao male pa ih se ne može kažnjavati. A nisu bile male otjerati curicu u smrt. Zvonimir je znao da će, pokaže li se nešto slično s Laurom, one, a možda i njihovi roditelji, primiti svoju porciju, neovisno o njihovim godinama.

I tako je Zvonimir planirao što će i kako će kada konačno dobije poziv od Rittera da on i Jasna dođu u policiju po Laurin mobitel i laptop.

Ispis je stigao.

Istražitelj Ritter

– Što je, Ritteru, kakav je problem? – upita načelnik.

– Danas trebaju doći Dominovići po mobitel i laptop svoje male. Ne znam što im je najbolje reći.

– Što ste našli?

– Ima nekoliko razdoblja učestalog vršnjačkog nasilja.

– Nešto ozbiljno?

– Ne znam. Nama možda nije, ali je upitno kako to djeluje na djevojčicu od trinaest godina. Zbog sličnog se ubila i ona mala Ema.

– Kada su krenuli s porukama?

– Počelo je dva mjeseca prije samoubojstva.

– Znate tko je slao?

– Znamo mobitele, ali je pitanje jesu li slali vlasnici ili netko drugi.

– ?

– Najviše ih je poslano subotom. Prepostavljam da je tijekom nekog okupljanja, možda tuluma, rođendana i slično. Klinci tada uzmu mobitel jedan od drugog i sadistički zlostavljaju svoju žrtvu. Često to rade i zajednički ili mijenjaju mobitele. Pri tome vlasnik mobitela to može, ali i ne mora znati.

– I što sad?

– Možemo klince ispitati, prikazati im posljedice toga što rade. Možda dati u medije kao opomenu drugima. No tako ćemo ponovno traumatizirati roditelje, a nije sigurno je li to uzrok samoubojstva. Teško je reći je li se ubila zbog toga ili je to bila kap koja je prelila čašu ili je nešto sasvim drugo bio uzrok, a vršnjačko nasilje samo podloga.

– Bojiš se reakcije roditelja?

– Da, o tome je riječ. Znate njezina oca, pitanje je kako bi to protumačio. Što ako shvati da je to razlog zašto se mala ubila pa krene u osvetnički pohod. Bit će krv do koljena.

Oba su muškarca zašutjela.

– Što predlažeš?

– Prešutimo sve skupa. Roditeljima ćemo vratiti mobitel jer u njemu i tako nema ničega – mala je sve izbrisala, a ispis nećemo spominjati, reći ćemo samo da u mobitelu nismo našli ništa sumnjivo, što je istina.

– A ti mali kreteni neće ni biti svjesni što su učinili?

– Neće.

– Hm... Ništa, uradi onda tako.

– ...Uglavnom, ispis mobitela nije pokazao ništa posebno – uobičajene poruke prijateljica, razmjena testova i pitanja iz škole. U računalu isto tako nije bilo nikakvih neobičnih mejlova, nikakvih ucjena ili prijetnji. U povijesti pretraživanja interneta nismo našli posjet bilo kakvim spornim stranicama... – govorio je Ritter.

– Dakle nije joj nitko prijetio ili ju vrijedao? Znate kako to djeca danas znaju raditi, vršnjačko zlostavljanje i to – reče Jasna.

– Ne, ništa takvo. Čini se da je bila neupadljiva i da se nikome nije zamjerala.

– Je li imala učestale kontakte s nekim dečkom? – upita Zvonimir.

– Nije. Bilo je više muških adresa s kojima se povremeno dopisivala ili ih zvala, ali je to bilo sve u vezi škole, nismo našli neke poruke ili razgovore koji bi upućivali na to da je s ikim od njih bila bliža, mislim, kao da su bili par.

Vraćajući se iz policije, sve do stana nisu progovorili ni riječi.

Jasna nije znala je li bolje ovako ili bi bilo bolje da je saznala nešto strašno. U tom bi slučaju imala razlog, ali i – osjećala je to svakom svojom stanicom – novi krug patnje. Kroz glavu joj je prolazio razgovor s majkom djevojke koju su djeca zlostavljala i koja se zbog toga ubila. Da se

to pokazalo s Laurom, što bi im ona radila? Ubila bi ih, pretukla, čupala im nokte? Pokazala bi im zorno na njihovoj koži kako je to kada te netko muči, kada se iživljava na tebi, kada uživa u tvojoj patnji, a ti si pri tome potpuno nemoćna? Bi li to imalo ikakvog smisla? Kako bi se ponašala kada bi ih srela u gradu? Možda je bolje ovako; ovako je Laura ipak otišla neukaljana, svojom voljom i samo njoj znanom odlukom.

Zvonimir se osjećao prazno. S jedne mu je strane bilo drago da se nije ništa našlo i da Lauru nije nitko povrijedio, a s druge je želio imati trag kojim će doći do krivca i osvetiti se. Ništa od bilo kakvog traga, bilo kakvog rješenja; sve i dalje ostaje crna rupa u kojoj nestaju sva pitanja, a ne izlazi nijedan odgovor. Ništa od pronalaženje krivca i osvete, te posljednje nade za iskupljenje, za očišćenje od svih zala koje je nanio svojoj kćeri. Sada ostaje nemoćan i neuspješan, bez mogućnosti da išta promijeni, sa strašnom spoznajom da je bio loš otac, ne samo loš nego takav da mu se i kći ubila.

U stanu je Jasna prekinula šutnju.

– Možda nećemo moći naći razlog, možda je jednostavno tako odlučila, možda je pala u depresiju, a nismo ni primijetili. Neven kaže da je bila rastrojena cijeli trening. Čak se s njom i porječkao zbog toga....

– Što Neven zna? On nema djece, kakve veze on ima s Laurom?

Jasna je znala za Zvonimirovu netrpeljivost prema Nevenu. Nije to trebala spominjati.

– Hoću reći, možda smo propustili...

– Koji mi? Pa ti si bila s njom cijelo vrijeme...

– A tko drugi? Tebe i tako nikada nije bilo.

– Kad god sam trebao, ja sam došao. Da si mi rekla da nešto ne štima, ja bih došao.

Jasna se više nije mogla suzdržavati.

– Ti bi došao? Zar ti sebe čuješ? Ti bi došao? Zar ti misliš da dijete treba oca samo kada se želi ubiti? Dijete treba oca da se ne bi ubilo, treba ga iz dana u dan, iz sata u sat. Kad si posljednji put razgovarao s njom? Znaš li koji dan ima koliko sati u školi, kada ostaje dulje na treningu, koji ju predmet muči?

– ?

– Naravno da nemaš pojma. Nisi nikada ni imao pojma. A sebe nazivaš ocem, možda čak misliš da si dobar otac.

– A ti si dobra majka? Kako ti kao dobra majka nisi prepoznala da je depresivna ili da ju je možda netko povrijedio ili da je preopterećena, da si joj stavila previše obveza?

– Kakvih obveza?

– Mora biti savršena učenica, savršena sportašica, najbolja u svemu. Stiskala si ju kako bi zadovoljila svoje ambicije. Jesi li uopće razmišljala o tome što ona želi, želi li ona ispunjavati majčine bolesne ambicije o savršenoj kćeri? Možda je željela nešto drugo? I sada ti koja si joj to sve napravila optužuješ mene da nisam dobar otac.

– Ti nemaš blage veze ni o čemu. Nisam ju ja stiskala i prisiljavala, nego sam joj pomagala razviti nadarenost. Ti si ju prisiljavao trenirati karate cijelu godinu dana iako je ona željela atletiku. Ti čak ne znaš kako je ona sama po sebi perfekcionist, kako sve mora biti savršeno i u sportu i u školi. To je njezin stav, a ne moj. Ali kako bi ti to znao kada je tvoja deviza *viđat ću dijete samo kada se želi ubiti?*

– ...

– Znaš li u koji je razred Laura išla? Evo, reci – dokaži da si bio dobar otac. To nije teško, sve susjede znaju u koji je razred Laura išla, zna moja mama, zna Klara, zna Neven, svi znaju. Zna li njezin otac?

Zvonimir ju je dugo gledao. Jasna je ušutjela jer je bila svjesna kako je pretjerala. Uostalom, čemu to vodi? Hoće li njihova svađa vratiti Lauru, hoće li im biti lakše nakon svađe? Ranije je vjerovala kako svađa unaprjeđuje i razvija odnos, a sada, sada se činilo kako je upravo obratno – oboje tonu sve dublje i dublje, sve se više i više udaljavaju. Nije trebala reći to za Nevena, zna da ga to posebno živcira. Izletjelo joj je. No sve se može popraviti.

– Dobro, slušaj...

Zvonimir se okrene i bez riječi izade iz stana. Tresak vrata značio je *sada se dugo nećemo vidjeti*.

Gas, gas, gas... zavoj... kočnica... gas...

Gume su civiljele u svakom zavoju. Lada Niva povremeno se opasno nagingala i krivudala, a potom ponovno zaurlala i jurnula naprijed. Kiša je lijevala, desni brisač nije radio, a lijevi je brisao samo polovično pa se cesta vidjela tek povremeno. Voziti takvom brzinom, i to po takvom vremenu i s takvim brisačima, mogu samo luđaci.

Ili samoubojice.

– *Tebe i tako nikada nije bilo.*

Gas, gas... zavoj, kočnica...

– *Zar ti misliš da dijete treba oca samo kada se želi ubiti?*

Zavoj, gas, gas, gas, kočnica...

– *Kad si posljednji put razgovarao s njom?*

Kočnica, gas, gas, kočnica...

– *A ti sebe nazivaš ocem, možda čak i misliš da si dobar otac.*

Kočnica, zavoj, gas, gas, gas...

– *Znaš li u koji je razred Laura išla? Evo reci – dokaži da si bio dobar otac.*

Zavoj, gas, gas, gas...

Zvonimir je već ranije primijetio kako mu opasna vožnja pruža istinski odmor – što opasnija, to bolja. Blizina smrti i svijest koja je u cijelosti ispunjena borbom s cestom nisu ostavljale prostora ni za jednu drugu misao. U tim bi trenutcima baš sve drugo nestajalo – nije bilo Laure, Jasne, države, političara, pravde i nepravde, prošlosti ili budućnosti; samo cesta, zavoj, kočnica, gas.

Unatoč sve bržoj i bržoj vožnji, taj se put nije mogao riješiti glasova.

– *Znaš li u koji je razred Laura išla? Evo reci – dokaži da si bio dobar otac.*

Cijena za pokušaj takvog načina opuštanja bila je velika. Prijetnja pogibije (čega se Zvonimir nije bojao) ili možda doživotne invalidnosti (o čemu nije ni razmišljao) jahala je na krovu automobila. Kada bi joj bilo dosadno na krovu, premjestila bi se malo na lijevi brisač, a potom na desni, kao da je procjenjivala odakle će biti zgodnije zgrabitи svoju žrtvu.

Gas, gas, gas... zavoj... kočnica... gas...

– *Znaš li u koji je razred Laura išla? Evo reci – dokaži da si bio dobar otac.*

Gas, gas, gas...

Nakon tri probdjevene noći u traženju rješenja Klara i dalje nije znala što bi trebalo učiniti. Usto joj noćasna oluja sa stalnom grmljavom nije dala zaspasti.

– *Prijaviti policiji bilo bi smiješno. Prvo, Neven ima previše veza, a drugo, uvijek se može izvući kako je samo gledao, što je možda i istina. Kada bi policija bila revnosa, mogla bi ga priupitati odakle mu takvi filmovi pa poći tim tragom dalje. No to se od naše policije ne može očekivati. A i da dođe do suđenja, mala je vjerljivost da će biti osuđen. Neki je dan čitala o sutkinji Visokog prekršajnog suda koja je u zastaru pustila oko 700 predmeta, većinom obiteljskog nasilja. U takvoj se zemlji pouzdati u pravosuđe jednako je maloumnosti. A čak i da bude osuđen, kazne su uglavnom simbolične: pedofilima se sudi po članku 158. Kaznenog zakona pri čemu kazne često budu godinu dana zatvora, što se mijenja radom za opće dobro.*

Što je više razmišljala, Klara je sve više shvaćala kako je to samo njezin osobni problem.

– *Živi li s pedofilom? Je li dosada već zlostavljao djecu? Kakva je njezina moralna odgovornost? Upozoriti na njegove sklonosti? Koga? I što bi se time dobilo? Bi li ga registrirali kao pedofila?*

Iskustva žena koje su živjele s pedofilima, a potom saznale istinu, bila su vrlo različita: neke su ih prijavljivale policiji, neke su se razvodile, a neke bi, unatoč svemu, ostajale s njima. Klara je imala razumijevanja za prve dvije skupine žena, ali joj je ponašanje ove treće skupine bilo posve nejasno.

– *Kako možeš biti svjesna da ti je muž trajno tjelesno i psihički unakazio drugu djecu, a i dalje ostati s takvim zločincem?*

U toj ulozi sebe nikako nije mogla zamisliti. Svjesna je ona svojeg poziva liječnice i što prirođenog, što naučenog razumijevanja za bolesnike bilo koje vrste, a aktivni su pedofili nesumnjivo bolesnici, ali nije imala ni trunke razumijevanja ni samilosti prema takvima. Sjetila se jednog intervjua s tužiteljicom Haškog suda u kojem ju je novinar prozvao zbog okrutnosti i nedostatka empatije prema optuženima za ratne zločine, prebacujući joj da ne vidi širu sliku. Ti su optuženi, po izjavi novinara, bili muževi i očevi; i njihove obitelji pate.

Tužiteljica se u potpunosti složila s novinarom, a onda mu rekla kako upravo on ne vidi širu sliku.

– Vidite, gospodine, kada uzmete u obzir i patnju žrtava od kojih su mnoge bile žene, starci i djeca od nekoliko mjeseci, kao i patnju njihovih obitelji, prijatelja i poznanika, odnosno patnju cijele zajednice kojoj je žrtva pripadala, tek tada možemo govoriti o razumijevanju *šire slike*. A prema onomu što ste maloprije rekli, Vi prema žrtvama i njihovim obiteljima uopće nemate ni najmanje empatije. U tom smislu Vi uopće ne zname što znači pojma *šira slika* – odgovorila mu je tužiteljica.

Klara je u potpunosti razumjela tužiteljicu; *šira slika* nije samo imati suošjećanja za gadove koji su ti pred očima, u sudnici ili u ambulanti; *šira slika* je imati suošjećanje za dječicu koja su uplakana, ustrašena, prisiljena na radnje koje ne razumiju i koje ih bole i psihički i fizički, radnje koje će ih obilježiti za cijeli život, koje će im uništiti samopoštovanje, suošjećanje za dječicu čiji će život teći sasvim drugim putem od normalne djece, koja će biti trajno obilježena, a neka će se zbog toga i ubiti. To je bila *šira slika*.

– Što učiniti? – razmišljala je Klara.

Praviti se da ništa ne zna, nije moguće. To uopće ne dolazi u obzir.

Razvod također nije dolazio u obzir – to bi značilo samo se povući i tako praktično osuditi buduće žrtve. Nikada si ne bi mogla oprostiti kada bi za se pet ili deset godina otkrila istinu i tragediju koju je Neven možda učinio, a ona je sve znala i mogla to spriječiti.

Da sve prijavi policiji, još je rano, nije imala dovoljno dokaza, a i da ih ima i da ga prijavi, Neven bi se sigurno izvukao. Sjetila se Ane koja je prijavila šefa za silovanje i kojem je, već nakon petnaestak minuta, netko iz policije sve odmah dojavio.

Sprječiti gada – to da. Osvetiti mu se za sva poniženja koja je doživjela – to da. Osvetiti mu se za to što ju je obmanuo, iskoristio njezinu čistu ljubav, napravio ju glupačom, učinio ju predmetom ismijavanja po frizerskim salonima – da, da. To bi bilo primjereno.

No kako to učiniti? O tome još mora razmisliti hladne glave. Jer, kako se i kaže, osveta se servira hladna.

– Gdje je, majku joj jebem? Tu sam ju negdje ostavio.

I onda je, konačno, našao jednu litru u kredencu iza tanjura. Nije se ni trenutka dvoumio. Sada i tako više nema razloga za bilo kakvu apstinenciju, za bilo kakvu promjenu, za ispunjenje bilo kakvog plana; više nema razloga ni za živjeti, a kamoli za nešto drugo.

...

– Koji... kkkurac... me... jjube? ... Jjebo je... razred... Da mmogu ... pogoditi... razred... igro bi lotto... a ne bbbi.... pogđo... razred... Je l' ttako... Garo mojj... garavi?

...

– Je l'... znnnaš... ti... Garo moj... da ... su se... ssssamuraji... ubijallli... ako ne... bbbi... obavili zzzadatak? E, jja... ti... nnisam... obavio... zzzadatak... za... sssvoju... kkci... i... rrred... je... kkkoknuti... se... Kkad... sam... nnni... za... kkkurac.

Evvo... sssamo... ddda... sssse... popišam... i ooonda... čććemo... kkok... i gggotovo... Nnneću... da... ssse... Laurrrra... stidi... ssssvog... oca... Nekkk... vidi... ddda... joj... je... otac... bio... čččastan.

Zvonimir je izašao iz vikendice, otkopčao je šlic, ali je loza bila prejaka, Zemlja se nekako prebrzo vrtjela, blato je bilo previše klizavo, a gravitacija previše snažna.

...

Garo je jedno vrijeme vrijedno lajao pokušavajući probuditi Zvonimira, ali je onda odustao. Snuždeno je legao kraj svojeg gazde birajući gdje je manje blata i gdje toliko ne smrdi po povraćanju i mokraći.

...

Jutarnje je sunce grijalo priliku u blatu.

– Kažu da je blato ljekovito, a ja se sav ukočio – teškom se mukom Zvonimir budio iz mamluka. U glavi mu je i dalje bubnjalo i odzvanjalo, a jedan je glas iz daljine uporno dozivao: – *Zvonimire, Zvonimire!*

– Ova loza je smrt, Garo moj, jesmo malo potegnuli, a?

– *Zvonimire, Zvonimire!*

Zvonimir je uspio sjesti, ali ga je glas i dalje proganjao. Dolazio je iz daljine, ali je zvučao kao da je stvaran.

– Što je? – drekne Zvonimir na bi li utišao glas koji mu je bubnjaо u glavi.

– Jesi li živ? – vikne poštar.

– Živ, živ, k'o vrabac – poviče Zvonimir.

- Dođi do kapije i drži Garu, znaš da nas dvojica nismo u ljubavi.
Zvonimir teturavo ode iza kuće pa do ograde.
- Uh, ne izgledaš baš dobro – reče poštar.
- Ni ti nisi baš neki ljepotan pa ti ja to ne kažem. Ne moramo se vrijeđati.
- Šalim se, Jasna je zvala...
- 'Oćeš na jednu ljutu?
- Neću, moram još puno razdijeliti, ako krenem odmah ujutro udarati po lozi, prerano ću se zapiti. Kažem da te Jasna zvala, nije te mogla dobiti pa me zamolila da provjerim je li sve u redu. Sinoć je bila ta oluja...
- Vidiš da sam odlično, neka se ne brine.
- Hmm, neću ništa reći, javi joj se kad stigneš.

- Bila je subota prijepodne, dakle vrijeme za kavu u Hotelu *Osijek*.
- Jesam li ti rekla da sam prošli tjedan bila s Udrugom na predavanju povodom Dana zaštite djece? – reče Jasna.
- Dobili smo poziv na odjelu, ali sam bila dežurna. Kako je bilo? – reče Klara skrećući pogled na čamce u Zimskoj luci koji su već svi bili prekriveni plavim zaštitnim ceradama.
- Bilo je strašno. Jedna je psihologinja pričala o pedofiliji. Mislim, predavanje je bilo odlično, ali jezovito.
- *Koliko zna? Ili samo sumnja. Je li ovo test? Klara se zagleda Jasni u oči, ali ništa nije mogla nazrijeti.*
- Nisam ni znala čega sve ima. Ali sam se još više iznenadila kada smo raspravljali o tome u Udrudi.
- Zašto?
- Postavilo se pitanje što bi svatko od nas napravio kada bi saznao da mu je muž, ili žena, svejedno – pedofil.
- *Pipa me. Sigurno je saznala. Sada samo ispituje koliko sam u stanju dugo lagati. Je li ovo kraj našeg prijateljstva? Hoće li to tako izgledati? Trebam li priznati ili se praviti i dalje kako ništa ne znam?*
- Ja bih ga ubila – Klara mirno odgovori.
- Jasna na trenutak zastane, a onda prasne u smijeh.
- Klara je već primijetila kako ju ljudi smatraju duhovitom kada kaže ono što misli. Nije znala u čemu je trik; Nevena stvarno misli ubiti.
- Što je smiješno?
- Ti bi ga ubila? Pa ti i pauka hvataš u kutiju i bacaš živog iz stana...
- *Dobro, jedno je sigurno, ona ništa ne zna. I ovo nije isipavanje nego normalna kavica subotom ujutro, mogu se opustiti.*
- Pauk je drugo... Ma šalim se. To je teško pitanje. Što bi ti napravila?
- Mislim da bih ga prijavila policiji. Neki su u Udrudi rekli da bi ostali s njim i pomogli u liječenju.

– Nema tu liječenja, to nije izlječivo. Može se jedino utjecati na povećanje kontrole, ali želja i dalje ostaje.

– Uh, to je strašno. A zamisli tek te žene koje ostaju s njima iako znaju što rade. Nisu li one sudionici u tom svemu?

– *Ipak me ispipava? Toplo-hladno? Što bi to inače trebalo značiti? Nije li ovo otvoreno predbacivanje što sam i dalje s njim?*

– Naravno, ako znaju i ništa ne poduzimaju.

– *Hoće li shvatiti što govorim? Hoće li znati da činim koliko mogu?*

– *Nemoj se – ne boj se.*

Klara je često u šali navodila Nevenovu preporuku za kontracepciju čija je puna verzija glasila *Nemoj se seksati i ne boj se trudnoće* – ne sluteći kako će upravo takvo načelo biti temelj njezine osvete. Iako je znala povremeno maštati o nekom drugom vremenu i prostoru u kojem bi i ona, kao što je Klitemnestra učinila Agamemnonu, kaznila Nevena dvosjeklom sjekirom, ipak nije bila taj tip. Uostalom, Klitemnestra je bila kći spartanskog kralja, a znamo kakvi su Spartanci. A opet, i ona je kći starog Kohlhofera, kirurga, a znamo što kirurzi rade.

Unatoč jednostavnim spartanskim rješenjima, Klara se odlučila za mnogo profinjeniji pristup; ipak smo u dvadeset i prvom stoljeću.

Neven je uzimao tri vrste lijekova: redovito za visoki tlak i za masnoću te povremeno za anginu pektoris. Lijekovi za tlak i masnoću stajali su u dvije posude u kuhinji za čiju se popunjenošć brinula Klara. Neven bi svako jutro uzeo po jednu tabletu iz jedne i jednu iz druge posude, a nitroglicerin bi uvijek imao uz sebe i uzimao ga po potrebi.

– *Nemoj se – ne boj se.*

Neven je, već je to Klara uočila, bio neizmjerno tašt. Vjerljivo je to bio glavni razlog zbog čega je uzimao pilule za erekciju. Krišom, naravno, jer kako bi on, takva muškarčina, imao poteškoće s potencijom. Svaka je izvedba morala biti savršena, svaka je njegova kurveštara morala reći kako joj je to najbolja večer u životu, a kako je on najbolju ljubavnik koji postoji. Mogla ga je zamisliti kako se potom samo lagano smješka u stilu: *Ma nije to ništa, mala, takav sam, što ću?*

Klara je znala za pilule, znala je gdje ih drži, koliko ih ima i kada ih uzima. Po broju potrošenih pilula lako je mogla izračunati koliko joj je puta Neven bio nevjeran.

Pilule za potenciju imale su jednu nezgodnu nuspojavu: snižavale su krvni tlak. Bilo je to iz jednostavnog razloga što bi krv otišla *tamo dolje* (za onu *donju glavu* kojom muškarci najčešće misle – rekla bi njezina šefica) pa za gore nije bilo. Doduše, za onu *gornju glavu* u tim trenutcima krvi nije previše ni trebalo jer je u to vrijeme *gornja glava* i tako bila manje-više izvan funkcije, ali za srce je trebalo. Tim više ako je uzbudjenje bilo veće pa bi srce, ostavši bez dovoljno krvi, moglo doživjeti infarkt.

S obzirom na to da je sada Neven znao da ne smije uzimati nitrate, vjerljivo to neće činiti danima kada uzima i lijekove za potenciju. Zamijene li se lijekovi za masnoću nitratima, Neven će istovremeno uzimati i nitrate i lijekove za potenciju te se izložiti priličnom riziku.

– Dogodi li mu se infarkt tijekom seksa, bit će to posljedica uzimanja lijeka za potenciju, a bilo koja kurva koja bude s njima bit će obilježena cijeli život – mislila je Klara.

Osveta je bila spremna; dovoljno se ohladila. Bilo je vrijeme za njezino serviranje.

Tako je Neven, i ne znajući, umjesto lijekova za masnoću počeo redovito uzimao nitrate.
– *Nemoj se – ne boj se.*

Spremajući komodu ispod televizora, Jasna počne preslagivati videokazete. U oči joj je upala jedna na čijoj je poledini krupnim slovima pisalo VJENČANJE. Izvadila ju je i dugo promatrala. Pregledala ju je više puta i znala je gotovo svaku sekundu koja je na toj kazeti. Već je stotinu puta rekla kako kazetu mora presnimiti na DVD jer će inače propasti, ali je to stalno zaboravljala. Sada više nema odgađanja – sutra će otići u videoteku i to učiniti.

Preslagujući ostale kazete, naiđe na nekoliko sa snimkama Laure. Prvenstvo Hrvatske, Otvoreno prvenstvo Zagreba, Uskršnji miting u Splitu, Miting Agram... sve je to bilo složeno po godinama. Jasna stavi prvu u slijedu u videorekorder.

Snimak je bio slabije kvalitete – snimano je iz publike, a uz to su kamere iz tog vremena bile skromnih mogućnosti. Ukaže se drhtava slika splitskog stadiona i Laura kako стоји s Nevenom koji joj nešto objašnjava. Laura sluša i klima glavom, Neven pokazuje rukama krugove, živo gestikulira. Potom Neven Lauri nešto kaže, Laura klimne glavom i oboje si daju pet. Lura je krenula na start.

Slijedila je snimka utrke. Jasna je gledala svaki Laurin korak, strepila dok je bila druga, uzbudila se na svaki pokušaj odmicanja prve i navijala za Lauru kao da gleda trku uživo, kao da se sada događa, kao da ju nije vidjela veće desetine puta i kao da nije znala konačan rezultat. Bila je sva presretna kada je Laura konačno pobijedila i tek je tada primjetila kako je cijelo vrijeme imala zgrčene šake držeći palčeve unutar šaka.

Poglädila je ekran kada je Laura stupila na prvo mjesto i zaustavila kazetu. Morala ju je poljubiti.

Kazeta je dalje pokazivala utrku u Zagrebu. Ponovno je kamera snimala cijeli stadion, a potom se usmjerila na travnjak gdje je Neven razgovarao s Laurom. Laura je sjedila na travi i klimala glavom, a Neven je opet živo mahao rukama. Potom je Neven ustao i otišao, a Lauri je prišao fizioterapeut. Masirao joj je potkoljenice, a nakon toga i natkoljenice, sve više i više do same zdjelice. Laura je okrenula glavu, a fizioterapeut joj je i dalje masirao područje uz samu zdjelicu. Jasna je zaustavila traku. Na snimci se jasno vidjelo kako se njegove ruke zavlače ispod Laurina šorca!

Jasna nije mogla vjerovati onom što vidi. Pa tu je kazetu vidjela bar desetak puta i nijednom nije vidjela tu scenu. Pustila je snimku dalje – fizioterapeut je hitro izvukao ruke, pogladio Lauru po glavi, ustao i pomogao njoj ustati. Potom je ponovno govorio, Laura je klimala glavom, dali su si pet i Laura je krenula na cilj.

Jasna se premišljala što učiniti. Pokazati Klari? Pokazati Nevenu? Je li to bilo slučajno? Je li to bio samo dio nečeg većeg od masiranja i možda slučajnog dolaženja u područje koje nije primjereno za djevojčicu od 12 godina? Zašto je Laura okrenula glavu? Je li joj bilo neugodno? Možda su je boljele prepone? Možda je bila ozlijedena ili je možda sama rekla da ju bole prepone pa ju je fizioterapeut izmasirao?

Jasna je izvadila sve kazete s Laurom. Ubacivala je u video jednu po jednu i pregledavala svaku scenu gdje se pojavljivao i fizioterapeut. Na još je dva snimka očito masirao Lauri noge i ona je, kao i na prvoj snimci, okrenula glavu, ali je snimano s leđa pa se nije ništa drugo vidjelo. Na ostalim snimkama nije bilo njihova bliskog tjelesnog dodira.

Jasna se sjeti glasovitog pokusa o *nevidljivom gorili*. U pokusu u kojem sudjeluju dvije momčadi u bijelim i crnim dresovima trebalo je na snimci izbrojati koliko dodavanja ima bijela momčad. Igrači su se obiju momčadi kretali i dodavali loptu jedni drugima, a u jednom je trenutku kroz cijeli kadar prošao glumac u kostimu gorile zadržavši se u kadru čak devet sekundi. A to nije primijetilo oko polovice ispitanika. Pokus je više puta ponavljan s istim rezultatima i uvijek je potvrđivao isto – *gledati i vidjeti ne predstavlja istu radnju*.

Je li moguće da je i ona, gledajući tu snimku desetak puta, također *gledala ne vidjevi* očito? Je li slijepa pored rođenih očiju? I liječnik američke gimnastičke reprezentacije provodio je svoju glasovitu *masazu zdjelice* tih nesretnih djevojčica u neposrednoj blizini roditelja, ponekad čak i u samoj dvorani tijekom treninga ostalih djevojaka – nesretnu bi djevojku samo prekrio plahtom i pod izgovorom *masaže zdjelice* ulazio joj prstima u rodnicu naočigled cijele dvorane. I to nitko nije primijetio!

Jasna se ponovno vrati na prvu kazetu. Tu je bilo više nego očito kako se ruke fizioterapeuta nalaze ispod šorca i kako Laura okreće glavu od neugodnosti.

Što raditi? Više nije bila sigurna što zapravo vidi – bila je svjesna kako možda od buhe pravi slona, a s druge strane možda, kao u *nevidljivom gorili*, ne vidi očito.

Možda bi ipak trebala razgovarati i sa Zvonimiroom. On je muško, možda će bolje znati što to znači. A opet, bude li Zvonimir to protumačio na svoj način, pitanje je što će učiniti fizioterapeutu. Možda ipak ne treba žuriti, možda opet vidi stvari koje ne postoje.

Sjeti se kako se poslije predavanja o pedofilima nije mogla riješiti zamisli o incestu. Nekoliko joj je dana na pamet stalno padala pomisao kako je možda Zvonimir imao nešto s Laurom. Sjećala se trenutaka u kojima ih je vidjela zagrljene, sjećala se tih scena kada ju je Zvonimir ljubio dižući ju u zrak, točno se sjećala Laurina pogleda tih trenutaka, sjećala se kako mu se smije i raduje kada ide k njemu. U svakom tom malom filmu vidjela je naznaka njihova odnosa. Jer to je, onda je mislila kako je to sasvim jasno, sve bilo više nego očito – ona prijepodne radi, on je kod kuće, zdrav mlad muškarac, Laura ulazi u pubertet, seksualnost ju zanima, on se prvo s njom mazi, a onda i sve drugo.

– Zato – tada je konačno sinulo Jasni – u to vrijeme i nije spavao sa mnom, zadovoljavao se na drugoj strani. Kako to nisam vidjela, pa i razrednica mi je na to ukazivala.

Čak se sjeća i jednog sna iz tog vremenu, odvratnog sna u kojem je sanjala Zvonimira i Lauru. Probudila se sva izvan sebe, upalila je svjetla u cijelom stanu, više tu noć nije ni išla u krevet iz straha da ponovno ne zaspri i ne sanja iste gluposti.

Da ju je u tom trenutku netko pitao o incestu između Laure i Zvonimira, zaklela bi se da je upravo to bilo među njima.

A sada se sve isto ponavlja s fizioterapeutom. U svakoj situaciji vidi njega kao mogućeg predatora. Mora prestati s tim. Ako bude mogla. Ako ne, morat će ponovno kod psihijatra.

Sada se već bojala da može poludjeti.

Laura

– Vas dvije možete kući, a ti, Laura, napravi još čučnjeve i dobro se istegni pa je za danas dosta. Napravi pet petica s četrdeset i tri dvice s pedeset kila.

– Dobro, treneru, mi idemo, doviđenja. Laura, bok, vidimo se sutra – rekoše djevojke.

– Bok – reče Laura oborivši pogled.

Laura osjeti kako joj se srce uzlupalio. Nije bilo sporno jesu li čučnjevi teški (jesu), jesu li dosadni (jesu), mrzi li ih (mrzi), nego ju je bilo strah svaki put kada bi morala ostati sama nakon treninga. Na početku tih ostajanja, a tome ima nešto više od šest mjeseci, tijekom jednog tuširanja, dok je pjevušila pjesmu svog omiljenog sastava, iza sebe je začula glas:

– Imaš li malo šampon?

U tom je trenutku mislila da će propasti u zemlju od srama. Okrenula je glavu i ugledala ga samo u gaćicama. U panici nije znala kako bi se sakrila i prekrila rukama. Imala je dojam da je pocrvenjela od glave do pete. Šampon je stajao na podu; treba li ga dodati ili samo reći da si sam uzme?

– Evo, tu je na podu. Slobodno uzmite.

– Možeš li mi ga dodati, sav će se smočiti?

Okrenula mu je leđa, napisala šampon te mu – ostavši leđima okrenuta i sakrivši se drugom rukom – pružila crvenu plastičnu bočicu.

– Pa ne moraš se toliko stidjeti. To ti je normalno među sportašima – svoji smo.

Uzeo je šampon i otišao.

Laura je prestala s tuširanjem, obukla se najbrže što je mogla i u prolazu doviknula prema muškoj svlačionici:

– Neka Vam šampon ostane, ja idem.

– Dobro, hvala ti, vidimo se sutra. Bok.

– Bok.

Tako je bilo prvi put kada je Laura ostala sama nakon treninga. Nakon nekoliko dana opet se sve ponovilo na isti način – on bi došao i tražio šampon, uzeo ga i otišao.

Potom se Laura prestala tuširati nakon treninga. Bio je to jednostavan način kako da izbjegne neugodnosti s kupanjem.

Jedno je vrijeme bilo dobro: završila bi trening i, ako bi bila s drugim djevojkama, tada bi se tuširala, a ako bi ostajala sama, brzo bi se obukla i šmugnula kući što je mogla brže. Iako ju je kopkalo jesu li i druge djevojke doživjele istu ili sličnu neugodnost, bilo ju je strah pitati, najviše stoga što je Laura sumnjala da joj upravo neka od djevojaka iz kluba šalje ružne SMS-ove s onim *plava kravetino*.

Usto se bojala kako bi pitanjem mogla potaknuti tračeve, a tračevi k'o tračevi mogu dovesti do zabuna što bi na kraju moglo dovesti do toga da mora napustiti klub. A na to nije smjela ni pomisliti – atletiku je toliko voljela da misli kako bi joj se cijeli život srušio bez nje. Samo je na treningu osjećala tko je zapravo, tek je u stanjima napora i muke, borbe sa samom sobom, u onim trenutcima kada se trenira na samom rubu svojih mogućnosti, tek je tada osjećala kako je živa, kako ju ispunjava sreća, kako joj ništa ne treba osim treninga. Tek je tada ona bila ona. Atletika – taj najljepši sport na svijetu – bilo je nešto bez čega se Laura nije mogla zamisliti.

Laura je još neko vrijeme vrtjela razne mogućnosti vezane uz taj događaj, uključujući pri tome razne *što i ako* i *ne dao Bog* i uvijek bi na kraju svih filmova stajalo samo jedno jedino rješenje: ne smije nikome ništa reći. Tako je najsigurnije.

I jedno je vrijeme bilo dobro. Laura je već i zaboravila na tu nezgodu kada ju je on zamolio da mu pomogne oprati leđa.

– Ali upravo sam se obukla.

– Ma nema veze, ja ču se odmagnuti od tuša i samo me malo nasapunaj i isperi i to će biti dovoljno.

– U klubu si moramo međusobno pomagati. Ja pomažem tebi da ti bude lakše, ti meni. Pa kakav bi to klub bio kada bi svatko gledao samo sebe? – govorio bi tijekom kupanja.

Laura je završila s kupanjem, on joj je zahvalio, a ona se brzo pokupila iz njegove svlačionice i trčeći napustila stadion. Taj se dan kod kuće posebno dugo kupala, a osobito je dugo prala ruke. Činilo se kako joj ostaju prljave i unatoč silnom pranju, kao da je na njima ostalo nešto što se nikako ne da oprati.

Ponovno je Laura vrtjela sve one filmove koji su uključivali *što i ako i ne dao Bog* pa se sjetila Samante i svoje mame i ponovno došla do istog rješenja: najbolje je nikom ništa ne govoriti.

Nakon prvog puta molbe za pranje leđa bile su sve češće. Kako je to već više puta radila, nije sada mogla odbiti. Nije li rečeno kako svi u klubu moraju pomagati i kako vrijedi ono svi za jednog, jedan za sve.

Zvonimir je pio kavu i nije znao što dalje misliti. Je li Laura otišla samovoljno iz samo svojih razloga? Nije više znao treba li prestati s tim vjerojatno neutemeljenim traženjem krivca ili je nešto propustio. Možda je Jasna u pravu, možda su i oni sami pridonijeli njezinu odlasku, a možda je bilo od svega pomalo. Bilo je bolno prihvati takvu istinu, ali kako ljudi kažu – istina je kao gorak lijek, ne prija, ali pomaže. Ni njemu ne prija priznati ono što je vjerojatna istina, ali mu pomaže: *Nije moguće utvrditi zašto se Laura ubila*. On to ne može *otkriti* ne zato što je nesposoban nego jer to jednostavno – nije moguće.

Iako mu je to bilo neugodno priznati, Zvonimir se osjećao rasterećeno, slobodno, kao da je ponovno nakon dugo vremena, točnije od Laurina odlaska, popustio neki grč u stomaku i on je ponovno počeo disati. Da, vani je bilo još uvijek oblačno, ali je u njemu bilo vedro. Studio se tog osjećaja i pitao se je li u redu tako se osjećati nakon gubitka kćeri.

Tih je dana ponovno počeo uređivati imanje. Dva je dana prijepodne popravljaо ogradu – pilio letve (na dnu ravno, na vrhu pod četrdeset pet stupnjeva), a potom ih zakucavao u mjesta na kojima su nedostajale. Popodne bi šetao s Garom, a u povratku svratio *Kod Pište* na kavu i novine.

Sve je bilo dobro dok jednog dana u novinama nije pročitao vijest o prostituciji u osječkom Domu za odgoj djece i mladeži. Dvije su se djevojčice, nešto starije od Laure, prostituirale sa starijim muškarcima. Zvonimir nije mogao izbjegći misao o tome bi li one to radile da su imale roditelje koji bi o njima brinuli? Pokušao je zamisliti njihove očeve. Jesu li i oni, kao što je Jasna pitala, znali uopće u koji im razred idu kćeri? Kako su oni to primili kada su saznali iz novina? Što oni o sebi misle – jesu li dobri očevi? Brzo je prešao na sport, ali bi povremeno neku rečenicu o *predstojećoj sudbonosnoj utakmici u kojoj moramo dati svoj maksimum ili o sucima koji su očito primili mito* morao iznova čitati – misli bi mu stalno bježale na te dvije djevojčice.

Te je noći prvi put usnuo taj san:

Drava je visoka i mutna, sva je blatna, nosi granje i žuto-smeđu pjenu, on i Laura stoje na flosu⁶ kod Veslačkog kluba, on Lauri pomaže sjesti u čamac, to nije čamac za veslanje nego obični čikl⁷, svježe obojen u crno, Laura sjeda na kraj ostavljajući mjesta za njega, on ne ulazi, nego se okrećeiza sebe gdje stoji medvjed koji prodaje bijeli ljes, nudi ga Zvonimiru ponavljajući:

⁶ od njem. floss (splav); plutajuća podloga na rijeci pričvršćena uz obalu s koje veslači postavljaju čamce u vodu; ponton

⁷ tradicijski ribarski čamac Srednjeg Podunavlja

Jeftino dam, samo da prodam, jeftino dam, samo da prodam. Laura ga zove: Tata, otići će, tata, otići će, pružajući ruke prema njemu, ali on se cjenka s medvjedom, čamac klizi niz Dravu, odlazi, Laura i dalje moli: Tata, odlazim, tata, odlazim i pruža ruke prema Zvonimiru, ali Zvonimir ne gleda, gleda samo ljes, medo mu se smije i oni se rukuju, Zvonimir ispituje je li ljes dobar...

I onda se budi.

Zvonimir je imao iskustva sa snovima – jedno je vrijeme sanjao događaje iz rata. I oni su bili strašni, ali ne tako. U ovom snu nije, kao što je to bio slučaj sa snovima iz rata, bilo ni krvi, ni ubojstva, čak ni povređivanja, a opet, taj ga je san uplašio kao nijedan prije.

Nekoliko je dana bilo dobro iako se bojao ići spavati. Prvi je put Garo spavao s njim u krevetu.

No onda se ponovilo. Taj je put Laura bila u vlaku i odlazila, pružala je ruke kroz prozor i dozivala ga: *Tata, odlazim, tata, odlazim*, vlak je odlazio u maglu, u noć, a on joj je okrenuo leđa i razgovarao s konduktomerom. Bilo mu je čudno što je konduktor izvan vlaka i, kada ga je pitao zašto nije u vlaku, konduktor se pretvorio u bijelog medvjeda, istog onog s flosa na Dravi, i smijući se odgovorio da je to *vlak za posebne namjene*.

Potom je danima bilo dobro, a onda *Kod Pište* u novinama novi naslov: *Poznati osječki novinar otkriva kako je djevojčica iz osječkog Doma za odgoj djece i mlađeži u dobi od 13 godina počinila pobačaj*.

– Trinaest godina? Znači točno kao Laura. Je li i ona možda bila trudna? Je li zato otišla?

To nije pitao niti mu je to itko rekao.

Jasna i fizioterapeut

Novi lijekovi koje je dobila od psihijatra, naravno, nisu ništa pomogli. Jasna je i dalje uporno razmišljala o fizioterapeutu. Sjećala ga se maglovito, zna da je bio zgodan. Kada bi ga vidjele na treningu, mame su se šalile kako ih jako bole leđa i kako ga moraju pitati da ih izmasira. Znala je da ju misli neće prestati proganjati sve dok to ne razriješi. A to može uraditi samo na jedan način.

– Nevene, imate li u klubu fizioterapeuta ili masera?

– Više nemamo, imali smo do prije četiri-pet mjeseci.

Jasni puls prijeđe na stotinu. To je upravo vrijeme kada je Laura stradala. Možda su ga uhvatili pa je zato i otišao?

– A zašto je otišao? Nije bio zadovoljan?

Jasna se nadala odgovoru poput *bio je neugodan prema djevojkama ili imali smo zbog njega problema s roditeljima ili to ti je jedna ružna priča...*

– Ma ne. Kod nas je radio honorarno na dva sata dnevno. Našao si je stalni posao u Bizovcu. Što ga trebaš?

– *Dobro, to još ništa ne znači, možda je to samo izgovor, možda su ga tamo stavili kako bi ga sklonili iz kluba i sve zataškali.*

– Stisnulo me u vratu, sva sam se ukočila. Jedna mi je prijateljica rekla da joj je dolazio kući i masirao ju, kaže da je odličan.

– Čekaj, mislim da imam njegov broj. Poslat ću ti SMS pa se ti čuj s njim.

– Super. Puno ti hvala.

– Ma ništa, samo ti brzo ozdravi.

Kratki din-don i ime, prezime i broj mobitela pojave se na zaslonu.

– *Je li ta osoba presudila mojoj kćeri?*

Mora ga vidjeti na Fejsu.

Fotografija, očito stručno urađena, prikazivala je lijepog, nasmijanog i vedrog mlađeg muškarca. Naveo je da nije u vezi, bio je u društvu nekoliko kolega i kolegica s posla, ostali joj podatci nisu bili dostupni – oni su bili samo za prijatelje. Želi li još više saznati, morat će mu postati prijatelj. *Prijatelj?* Jasna začuje kako to zvuči. Kada bi mu i željela postati prijatelj, možda ju ne bi prihvatio, a ako i bi, Jasna bi morala s Fejsa obrisati sve Laurine fotografije. To ipak nije mogla.

Što dalje? Kako s njim razgovarati? Što mu reći? Bude li ga nazvala, možda se uopće neće javiti na nepoznati broj, a i ako bude, neće ga moći gledati tijekom razgovora. Kažu da ljudi najveći dio važnih informacija prenose neverbalno: pogledom, izrazom lica, držanjem tijela, nevoljnim pokretima, a sve to neće moći vidjeti. Dakle morat će se naći s njim lice u lice. Čim se bude predstavila, on će znati o kome se radi... Najbolje je doći inkognito, kao pacijentica, ako i bude prepoznao prezime, reći će da zna da ima prezimenjaka, ali da ih nikad nije srela. Da, tako je najbolje.

...

– Doktorice, sav mi se vrat zakočio, trnu mi ova tri prsta i sve mi ispada iz ruku. Jučer sam već drugi put razbila šalicu za kavu.

– Previše sjedite i kralježnica Vam je stalno u istom položaju. O tome smo već razgovarale, morate na plivanje ili fitnes.

– Prošli mi je put puno pomogla fizikalna, možda pokušati s time...

– Dobro, ali to će proći dok dođete na red. Probajte naći neku vezu, liste su kilometarske. Evo uputnica pa vidite gdje možete prije doći na red.

...

– Evo, ovako – bio je ugodan i ljubazan glas na Odjelu za fizikalnu medicinu – prvi slobodan termin za pregled Vam je 18. ožujka.

– Tako kasno? Pa to je gotovo za dva mjeseca.

– Nažalost, to je prvo što imamo slobodno.

– A kada bih mogla doći onda na terapiju?

– Brzo, dva do tri tjedna nakon pregleda.

– Znači ukupno za gotovo tri mjeseca. Pa do tada ću i sama ozdraviti.

– Žao mi je.

Morat će naći vezu. A koga drugog nego Klaru.

– Moraš me nekako ubaciti ranije. Neću izdržati toliko dugo.

– Možda bi trebala razmisliti. Prvo si optuživala Nevena, potom djecu iz razreda, jedno si vrijeme čak sumnjala i na Zvonimira, sada je na redu fizioterapeut. Razumijem te, ali mislim da pretjeruješ.

– Kako pretjerujem? Pa jesи li vidjela gdje joj je držao ruke? Jesи li vidjela kako je Laura okrenula glavu od neugode? Nemoguće da to sve ne vidiš?

– Smiri se. Ruke jesu bile visoko, ali su Lauru možda boljele prepone...

– Pa ti stvarno... Ja ne znam... Ti to meni radiš namjerno samo da me iživciraš ili...?

– Smiri se. Reci i sama tko bi seksualno zlostavljao dijete nasred stadiona, pred stotinama ljudi i pred njezinim roditeljima? Ima li to tebi logike?

– Pa i maser američkih gimnastičarki je to radio u istoj sobi gdje su bili i roditelji tih curica. U tome i jest štos, nitko ne sumnja...

– Ne budi paranoična, nisu svi maseri američkih gimnastičarki, ima i normalnih ljudi, rade svoj posao, masiraju sportaše, zagrijavaju ih...

– Ali kako ne vidiš...

– Prestani već s tim traženjem krivca. Neka djeca odu zbog samo njima znanih razloga. Mnoga djeca dožive i maltretiranja i vrijeđanja i batine i silovanja pa prežive. Oprah je sve to preživjela, mnoge su žene to preživjele. Drugi ne prežive. Neki ne dožive ništa od toga pa odu iz ovog života... Prestani već jednom mučiti i sebe i druge s tim traženjem krivca. I što ćeš kada ga nađeš? Hoće li to povratiti Lauru, hoćeš li ga tužiti što je Lauri masirao prepone prije utrke? Što ćeš?

– Ti ne znaš kako je to izgubiti dijete.

– To si mi već stotinu puta rekla. I ne znam, to je točno. Jednako kao što ti ne znaš kako je to nemati dijete pa s Laurom provoditi prekrasne dane u Opatiji ili Dubrovniku i osjetiti kako je to, rastopiti se od užitka i ljubavi, biti u sedmom nebu od sreće, a onda se vratiti u Osijek i shvatiti da je to samo san, da to nije tvoje dijete i da si ti i dalje žena bez djece. O tome nemaš pojma jer ti nisam nikada to govorila. A to je bolno da bolnije ne može biti.

Klara zastane, sjedne i prekriži ruke. Bajes je polako nestajao, a zamjenjivala ga je tuga i slabost. Nije željela zaplakati, ali kada joj je Jasna došla i zagrlila ju, to je bilo neizbjegljivo.

– Oprosti, kumo, teško nam je objema. U pravu si, nisam nikad tako razmišljala, znaš da bih za tebe...

– No dobro – obriše suze Klara – sredit će ti to, ali je to posljednje. Dobro?

– Dobro, moja kumo, ti si najdivnije biće na svijetu...

Laura

– Hajde, malo me nasapunaj i od naprijed – rekao je i okrenuo se prema njoj.

Laura je ustuknula unazad, ali ju je on uhvatio za vrat i počeo tiskati nadolje.

– Što je? Što izigravaš? Kao ne svida ti se to? Ne maštaš o tome?

– Ne, molim Vas, nemojte...

– Hajde, nemoj se praviti blesava, znaš što trebaš raditi – rekao joj je prisiljavajući ju da klekne.

- Nemojte, molim Vas, pustite me, ne želim to, molim Vas.
- Dobro ako nećeš. Ustani.

Laura je ustala, potom se sjeća kako ju je u jednom zamahu okrenuo, cijelu obuhvatio jednom rukom, a drugom svukao trenirku i gaćice i pomogao si u silovanju. Sjeća se svog zapomaganja, plakanja, moljenja, a potom se, ni sada u smrti, više se ne sjeća ničega osim da je nakon toga plakala ležeći na pločicama svlačionice.

Taj je dan Zvonimir dugo sjedio pod orahom i gledao u veliku rijeku. Nije kao Siddharta doživio nikakvo prosvjetljenje, nikakvu promjenu, ništa novo nije shvatio. Upravo suprotno, shvatio je ono što je znao i ranije: neće imati mira dok ne sazna sve, ama baš sve, svaku sitnicu vezanu uz Laurin odlazak. U protivnom će ga proganjati članci iz novina, umjetnička fotografija ženskog tijela, vijesti o samoubojstvima, prijenosi atletičarskih natjecanja, snimke nebodera, kriminalističke serije o tajnovitim ubojstvima, reklame za patike u kojima djevojke trče u prirodi, snimke djece koja idu u školu, mučni i strašni snovi...

Jednom je gledao neku emisiju o životu poslije života koja je govorila kako nakon smrti srećemo mrtve članove obitelji. Pri pomisli kako će nakon smrti sresti Lauru uvijek bi se osjećao nelagodno i izdajnički jer se nije pokazao dostoјnim biti njezin otac. No sazna li sve o njezinu odlasku, a potom postupi prema savjesti, tada će, bar se nadao, moći Lauru pogledati u oči i onda ju, ponosan i sretan, zagrliti najjače što može.

...

– Dobro, još ćemo jednom sve proći, sve podrobno provjeriti. Bacit ćemo mrežu šire, ovaj put hvatamo sve ribice, bez iznimke. Dobro, Garo?

Garo se lajanjem složio. I sam je, iz svog psećeg iskustva, znao da je nužno promijeniti pristup. *Nema glupljeg nego raditi isti posao na isti način, a očekivati drugačiji rezultat.*

Koga još nije provjerio a bio je blizak Lauri? Je li Laura imala dečka? Učiteljica kaže da nije, a Neven da je imala. Tko bi joj mogao biti dečko? Dečko je netko s kim se druži i razgovaraš, dijeliš teškoće, razmjenjuješ osjećaje; ukratko, netko s kim možeš biti u redovitom kontaktu. S obzirom na zauzetost i život između škole i stadiona postoje tri mogućnosti: dečko je netko iz njezina razreda, ima dečka u klubu ili ima dečka na internetu.

Svi su ga uvjerali da u razredu nije imala dečka, a s obzirom na to da na ispisu mobitela i u računalu ni policija nije našla takve tragove, najvjerojatnije dečko nije ni iz razreda ni iz virtualnog prostora.

Ostaje dečko iz kluba. Neven je jednom prigodom spominjao nekog dečka o kojem su mu govorile djevojke iz kluba, što bi značilo da su ga poznavale. Iako je Neven rekao da je dečko iz škole, možda je ipak bio iz kluba. Treninzi muških i djevojaka odvojeni su, ali se možda s njim nalazila poslije treninga. Za vrijeme treninga nije bilo drugih muških. Osim, osim ako nije riječ o onom fizioterapeutu, on je, pored Nevena, bio još jedini muški na treningu djevojaka.

Zvonimir ga se sjećao kao vrlo zgodnog (čak i po njegovu mišljenju) mlađeg muškarca koji je bio vrlo ljubazan. Opuštao bi i masirao starije djevojke nakon treninga, a ponekad, ako bi se ozlijedila, i neku od mlađih. Možda se Laura zaljubila u njega, ne bi bilo čudno.

Možda se ono *kako se uzme* odnosilo upravo na njega. Kako je moguće da mu je on potpuno ispaо iz vidokruga? Vjerojatno je Samanta znala više, ali se nije javljala. Ostaje mu jedino pitati osobu koja mu je poslala Samantin broj. Ima li uopće smisla to sve opet potezati?

Konačno se odluči javiti pošiljatelju poruke. Ponovno je tipkao slovo po slovo, provjeravao svaku riječ i potom sve napisano.

Ovdje Laurin tata. Jednom ste me u-
putili na Samantu, ali se ona ne jav-
lja. Možete li mi reći o čemu se radi?

pravi se blesava nakon treninga os-
taje se zbog sexa to svi znaju ali sute
voljela sam lauru sretno

šalji

Slika se polako počela sklapati. U početku razbacani dijelovi počeše se međusobno približavati, zakretati i prilagođavati jedni drugima te se spajati tvoreći sve jasniju i jasniju sliku. Iako slika još nije bila ni cjelovita ni potpuno jasna, ipak su se, kao tijekom slaganja slagalica, dale naslutiti neke cjeline. Netko je, čini se, tražio od Samante *sex*; je li to isto tražio i od Laure? I je li Laura pristala? Je li to bio Neven ili fizioterapeut, onako nakon masaže ili čak i tijekom masaže?

Najgore misli počeše se vrtjeti po Zvonimirovoj glavi.

Ono što je planirao napraviti bilo je prekrupno da bi to učinio bez dovoljno pouzdanih razloga. Sporim tipkanjem, stalno kontrolirajući svako slovo, a potom i cijelu poruku, Zvonimir pošalje SMS nepoznatom broju:

Je li i Laura morala ostajati?

Kada je poslao poruku, Zvonimiru se učinilo kako se vrijeme zaustavilo. Toliko ga je bilo strah odgovora da se preznojio po cijelom tijelu: bio je mokar u licu, ispod pazuha, po dlanovima, osjećao je kako mu se znoj slijeva niz leđa. Nije bilo odgovora. Vrijeme je prolazilo, znoj se i dalje cijedio, bubnjalo mu je u glavi. Morao je stalno brisati dlanove jer ga je bilo strah da će mu u presudnom trenutku mobitel kliznuti iz ruke. Mobitel je i dalje šutio. Polako je shvaćao kako možda i neće dobiti odgovor. Možda je to napisao netko ljubomoran na Lauru pa mu želi napakostiti, a sada, kada je došlo stani-pani, sada se povukao.

– Da, bit će da je tako – s olakšanjem pomisli Zvonimir izračunavši da ni nakon trideset i dvije minuta nije dobio odgovor. Iznenadni *biip* uplaši ga kao ništa do tada. Pogleda u zaslon.

da i laura je morala ostajati

Zvonimir ostane bez zraka. Znao je da je Laura morala povremeno ostajati dulje jer je imala opsežniji program. Čak se sjećao kako im je Neven to došao reći u kuću, sjeća se i kako mu je

nakon toga Jasna zamjerila na negostoljubivosti. Nije podnosiо Nevena, ali mora ostati trijezne glave. Možda je sve istina, a možda nije riječ o seksu s trenerom nego s fizioterapeutom? Ili s nekim trećim – možda čak i iz uprave kluba?

Odgovor nije stigao ni za minutu, ni dvije, ni pet, ni ostatak dana.

Zbog koga je morala ostajati?

A taj ostatak dana Zvonimir je proveo razmišljajući o svim mogućim razlozima odlaska Laure, a potom strahujući da ima pravo. Primjerice razmišljaо je o tome je li Laura morala ostajati zbog Nevena ili fizioterapeuta ili nekog trećeg? Ili (gadilo mu se to i pomisliti, ali je morao), čak i obojice? Sjećao se one velike afere kada se saznalo da su se u jednom zagrebačkom prvoligaškom klubu u klupske prostorijama organizirale orgije. Možda je i ovdje takav slučaj, možda je naletio na nešto znatno krupnije od Laure, nešto u što su uključeni i neki *utjecajni i ugledni* Osječani pa se sve uspješno taji. Možda je Laura samo usputna žrtva nečeg organiziranog na višoj razini, možda je bio slučaj kao i u *Domu za odgoj*, možda je...

Kada se mašta već počela otimati kontroli i odlaziti u prostore u kojima ju je bilo teško slijediti, Zvonimir je podvukao crtu.

– Ovako ili onako, ljudi koji su u klubu o tome su morali znati. Možda je Neven, možda je fizioterapeut, možda i netko treći. S obzirom na to da je Neven odredio Lauri ostajanje nakon treninga, čak i da je to ostajanje bilo zbog fizioterapeuta ili nekog trećeg, Neven je to morao znati. Dakle počet ćemo od Nevena. I ići ćemo do samog kraja bez obzira na to gdje se taj kraj nalazio i tko bio na njemu.

– Gospоđo Dominović? – prozove lijepi fizioterapeut.

Jasni srce preskoči jedan otkucaj. Bio je to fizioterapeut sa snimki.

– Izvolite za mnom. Sada ćete dobiti TENS na vrat, a poslije toga, molim Vas, pričekajte u čekaonici, doći ću po Vas pa ćemo otići u sobu za masažu. Nakon toga imate još i grijanje i to je sve za danas.

– Hvala Vam lijepa. Koga moram čekati za masažu?

– Ja ću doći, ništa se ne brinite, obećavam da će Vam biti ugodno – nasmiješi se fizioterapeut.

– *On će doći? On će me masirati? On će svoje ruke stavljati na mene?*

...

– Izvolite, gospоđo Dominović, sad ću Vam ja promjeniti plahte, a Vi se skinite do pojasa i lezite ovdje na trbuh... Taaako, sad ću Vas malo namazati uljem da Vam bude ugodnije i onda slijedi uživanje... Uh, Vi ste jako napeti, mišići su Vam kao od kamena. Što Vi radite?

– U računovodstvu sam.

– Sigurno dugo držite glavu u istom položaju. Morate svako malo progibati vratom. Za kralježnicu je najpogubnije održavanje istog položaja. Morate se brinuti o sebi, nitko to neće učiniti umjesto Vas.

– ...

– Baš ste napeti, ali sredit ćemo to, bi će Vam bolje. Sada ću Vam malo nauljiti i mišiće uz glavu pa ću Vam malo zamastiti kosu, ali to nije ništa strašno, lako se ispere.

– *Je li me prepoznao pa je zato ljubazan? Zašto bi inače bio toliko pažljiv? Nisam nikad srela fizioterapeuta koji toliko brine o pacijentima. Mora da je on, on je dirao Lauru, ako joj je ono radio na stadionu, što joj je tek radio kada nismo vidjeli?*

– Molim Vas, prestanite, ne mogu više. Vrti mi se u glavi i muka mi je. Nije mi dobro – reče Jasna.

– Odmah ću Vam donijeti vode, Vi samo lezite, nemojte ustajati, otvorit ću Vam prozor, možda nemate dovoljno zraka. Ako Vam se vrti, nemojte žmiriti, bolje gledajte... Sada ću Vas obrisati vlažnim ručnikom pa će Vam biti bolje, samo se opustite.

– Hvala Vam, ne treba, bolje mi je. Dajte mi, molim Vas, bluzu.

– Izvolite, evo. Ja ću Vam pomoći, samo polako.

– Ne treba, mogu sama, bolje mi je. Išla bih u čekaonicu.

– Dobro, idemo, držite me ispod ruke, samo polako. Je li Vam sada bolje?

– Da, hvala Vam, dalje ću sama.

– Nemojte nikamo ići, sačekajte tu dok se malo ne oporavite. Nije rijetkost da ljudima nekad pozli na masaži. Vi samo sjedite, ja sam u sljedećoj sobi. Što god Vam zatreba, Vi samo zovite.

– Hvala Vam, samo Vi idite. *Što dalje od mene, to bolje.*

– I sigurna si da je on?

– Sigurna. Mislim da bi i ti bila sigurna da si bila sa mnom; to jednostavno zrači iz njega. Upravo onako kako su opisali i masera američkih gimnastičarki – ljubaznost, pažljivost, slatkorječivost...

– I dalje sumnjam...

– Kako možeš sumnjati? Vidjela si kazetu, a danas sam sto posto osjetila da je to on. Nema tko drugi.

– Dobro, recimo da si u pravu. Što dalje?

– Sljedeći ću mu put odnijeti kazetu i prisiliti ga na razgovor.

– Možda treba reći Zvonimiru?

– Još ne. Već sam više puta zabrljala pa ne želim žuriti. Ovaj put želim biti sto posto sigurna. Budem li rekla Zvonimiru, tko zna što je u stanju učiniti. A zamisli da nešto napravi čovjeku koji nije ni kriv ni dužan.

Jasna je Klari sa svojim stalnim traženjem krivca i optuživanjem fizioterapeuta već bila pomalo naporna.

– To se mora odmah riješiti, ne mogu ni ja toliko dugo čekati. I to će biti stvarno posljednje što ću učiniti za nju. Dosta je već tog traženja krivca.

Poznavala je šeficu Odjela za fizikalnu medicinu, doduše, ne osobito dobro, ali dovoljno da bi mogla ispitati koliko poznaju fizioterapeuta. I ima li nekih naznaka njegove perverzije. Odmah će ju nazvati.

– Dobar dan, docentice Horvat, doktorica Suša-Kohlhofer ovdje, imate li danas malo vremena za jedan povjerljiv razgovor?

– O, kolegice Kohlhofer, baš ste me ugodno iznenadili. Naravno, bit će mi dragو naći se s Vama, ali sam trenutno u velikoj gužvi – imali smo poplavu na Odjelu pa selimo pacijente na drugi kat. Je li Vam kasno sutra? Znam da je petak, ali sam onda dežurna. Navratite poslije večere, imat ćemo mira i vremena koliko god želimo.

– Hvala Vam najljepša, vrlo ste ljubazni. Vidimo se sutra poslije večere.

– Bit će mi dragо, kolegice.

Laura

Nije se opirala – samo je molila i plakala; molila je čak i kada je on otišao i kada je ostala sama.

Onda joj je došlo slabo, bilo joj je muka, trebala je povraćati i željela je povraćati, ali nije mogla – samo muka, muka. U prsima ju je stiskalo kao da ju je netko prikliještio uza zid. Nije mogla zaustaviti drhtanje, tresla se cijelim tijelom, drhtale su joj ruke, noge, tresla joj se glava, drhtale su joj usnice i čeljust; imala je osjećaj da joj i misle drhte.

Osjećala se prljavo, označeno, obezvrijedeno, mora se oprati, mora to skinuti sa sebe.

– O-pra-ti se... O-ppraa-ti se... Prljaa-va sam.... Prljaa-va...

Uzela je sapun, ali joj je stalno ispadao, ruke su joj previše drhtale, nije mogla skupiti ruke kako bi ga zadržala. Sapunala se i prala iznova i iznova. Ne može se isprati.

– Jooš se viii-di... Joooš jeeed-nom.

Osjećala je kako se to ne može isprati. Svi će vidjeti što joj se dogodilo, mora se još bolje oprati, ne smije nikoga gledati u lice, možda nitko ne primijeti.

– Zaa-što?... Zaa-što?

Zašto joj se to dogodilo? Bila je ljuta na sebe jer sigurno je ona kriva, nešto je loše napravila, da je bila dobra, to joj se ne bi dogodilo. Nije znala gdje je pogriješila, do sada je on uvijek bio dobar prema njoj, sigurno ga je nepotrebno izazvala. Tako joj i treba kada ne sluša.

– Taaa-ko mmmii ii tree-ba... Taa-ko mmmii ii tree-ba.

Sada će svi vidjeti kakva je. Neće nikoga gledati, mora to sakriti.

Kada je krenula kući, bilo joj je jasno kako ju svi gledaju i kako svi znaju što se dogodilo. Pogledala je nekoliko ljudi u lice i u svaciјim je očima vidjela kako sve znaju, kako joj se nijemo rugaju, kako ju ismijavaju. Njihovi su pogledi jasno govorili:

– Prljava mala drolja, prljava mala drolja. Tako mala, a već drolja.

Neki su okrenuli glavu od nje jer im se gadila. I sebi se gadila.

Što će reći mama kada ju vidi? Mama će znati što joj se dogodilo, mama će znati da je ona kriva. Da je bila dobra, to se ne bi dogodilo. Ne može ići kući.

– Ne... kući ... ne... kući.

Ako kaže bilo kome iz razreda, svi će znati, odmah će staviti na Fejs, na Instagram, onda će joj se rugati, napravitiće i slike pa slati, i tako ju već mrze... To neće preživjeti.

Kako će u školu, tamo će vidjeti što joj se dogodilo, to se sigurno vidi, kako ovi ljudi svi vide i rugaju joj se.

– Prljava mala drolja, prljava mala drolja:..

Teta Klara, možda njoj, ona je dobra, ona će me saslušati. Ali ona će sigurno reći mami.

Tata? Tata nije tu, ali njemu ne bi ni mogla reći. Sigurno bi vikao na nju, možda bi ju i tukao što je to napravila.

A što dalje? Kako živjeti dalje? Već joj sada govore da je kurva.

Nema nikoga, ona je sama. Sama. Nitko i neće primijetiti ako je ne bude.

Možda je to najbolje – da je više ne bude.

– Ne-ka... me... ne... bu-de.

– Čini se da ćemo ti i ja opet imati posla – reče Zvonimir vadeći iz ormara stari ruski TT. Bio je to pištolj koji je potekao još iz Drugog svjetskog rata i prvo oružje koje je zadužio. Zvonimir se nije želio rastati od njega pa je pri dobivanju novog pištolja – bile su to češke zbrojovke – i razduživanju starog naveo kako je izgubio tetejca u prošloj akciji. I tako ga zadržao. I dobro je učinio. Jer nakon što su ga otjerali u mirovinu, oduzeli su mu sve oružje. A što je ratnik bez oružja?

Posljednji ga je put držao u ruci kada je pomisljao na samoubojstvo. Sada je sjeo za stol i raširio krpu u koju je pištolj bio zamotan. Uvježbanim ga je pokretom rastavio, očistio, podmazao i ponovno sastavio, ovaj put žmireći. Još je bio u formi. Nekada bi iz dosade žmireći rastavljaо i sastavljaо cijeli pištolj, i to za manje od desetak sekundi. Dva je puta provjerio je li prazan, uzeo spremnik streljiva, stavljaо ga u pištolj, ubacivao metak u cijev, vadio spremnik, izbacivao metak iz cijevi i potom sve ponavljaо. Rukovanje pištoljem znatno ga smiri. Ponovno je osjetio kako je on *Zvonimir Dominović, zapovjednik Specijalne postrojbe MUP-a koji izvršava svaki zadatak*.

A ovaj koji mu predstoji nije bio osobito težak.

– Garo, ja idem. Ako se ne vratim, idi kod susjeda jer me onda dugo neće biti. Brini se za sebe. Ti si pravi ratnik, znat ćeš ti to.

Garo je razdragano mahao repom. Znao je da se ratnici moraju oprاشtati u veselju. Suze samo nepotrebno otežavaju ionako bolno rastajanje duša koje se vjerojatno više nikada neće ponovno sresti.

– Bok, Klara, Zvonimir ovdje.

– O, bok, kada sam vidjela na zaslонu tvoje ime, mislila sam da loše vidim. Otkud ti?

Klara je bila prilično začudena. Od kada se dogodilo to s Laurom, nakon sahrane se više nisu vidjeli. Na njezino pitanje kako to sve Zvonimir podnosi, Jasna je samo odmahnula rukom – čak nije ni željela pričati o njemu. I evo ga sada nakon nekoliko mjeseci on zove – iz čista mira. I to upravo danas kada se ona treba naći s docenticom Horvat u vezi s fizioterapeutom. Nije valjda da i on nešto zna o njemu?

– Morao bih se naći s Nevenom. Znaš li gdje je?

– *Dobro je, ne pita za fizioterapeuta.*

Zvonimir je, kao i uvijek, bio izravan. No Klaru to nije toliko začudilo koliko promjena u načinu na koji je govorio. Kao da je to bio netko drugi a ne on. Zvonimir je zvučao jasno, odmjeren, odlučno, ali bez neke zlovolje i cinizma koji je prije znao često pokazivati. Zvučao je kao Zvonimir kojeg je upoznala tijekom rata – jasan, miran, odlučan, ali sa snagom u glasu koju nije bilo dobro izazivati. Toliko ju je iznenadio da je zamalo upitala – *Jesi li to ti, Zvonimire?*

– Danas je petak, Neven ti je u stranci, petkom imaju sastanak – mirno je odgovorila. A *poslije toga će se ići kurvati s onom sisatom kravetinom pa će mi lagati kako se sastanak oduljio, kako su otišli na večeru, kako su se malo opustili nakon napornog stranačkog rada* – sve je to pomislila Klara već znajući Nevenove glupave jednostavne i prozirne laži, ali je to prešutjela; što bi to značilo Zvonimиру?

– Do koliko to bude? – mirno je nastavljao Zvonimir.

Klara pomisli kako ga očito treba zbog nečeg važnog. Zvonimir je bio škrt na riječima pa nije mogla ništa zaključiti. Da ga bar vidi, da vidi njegovo držanje, izraz lica, pogled – to bi joj bilo dovoljno za zaključiti o čemu se radi.

– Do kasno. Poslije toga odu na večeru – nekad dođe tek ujutro. Ostavit ću mu poruku da ti se sutra javi.

– Može. Puno ti hvala. Laku noć – mirno završi Zvonimir.

Zvonimir nije htio upletati Klaru u sve to što je znao i na što je sumnjao. Klara mu je bila izuzetno draga. Povučena i tiha, savjesna i predana svom poslu, bila je oličenje liječnice iz romana i filmova. Kad god bi bio neki problem s Laurom, Klara je bila tu. Nije joj bilo teško doći u bilo koje doba dana ili noći, nikad se nije naljutila na Jasnu što ju je ponekad zvala i bez opravdanog razloga. Osim toga, što je Zvonimиру bilo iznimno važno, Klara je ostala u Osijeku tijekom cijelog rata. I dok su njezine mnoge muške kolege, poznati i takozvani *ugledni osječki doktori*, bježali iz Osijeka nakon pada Vukovara, ostavljajući i svoje pacijente i svoje kolege, Klara je, onako tanka i krhkka, ostala. I dalje je stanovaла na Sjenjaku i svaki bi se dan kockala sa svojom smrću idući na posao i dolazeći ući. Povremeno bi, kada bi granatiranje bilo baš jako, ostajala po nekoliko dana u bolnici dijeleći s ostalima što su imali i strahujući od mogućeg pada Osijeka. Iako su i oni, muškarci, strahovali od pada Osijeka, bio je svjestan kako je taj strah za žene sasvim drugačiji. Zvjerstva koja su četnici radili ženama nisu bila za prepričati i one su toga bile svjesne. A ipak su ostale brinući se za pacijente, brinući se za bolnicu, za građane i na kraju za njih na ratištu. Zvonimиру je bilo jasno kako grad čine ljudi a ne zgrade. I kada mu je bilo teško, samo se sjetio da on brani svoju Jasnu, Klaru i tisuće drugih žena, da je on jedina brana zvijerima i nemanima koje prijete tim krhkim ženama s lavljim srcem. Često je mislio kako su one zapravo znatno hrabrije od muškaraca. Muškarci su imali oružje, mogli su se braniti, mogli su ubiti, pobjeći. A one, one nisu mogle ništa od toga, one su mogle samo čekati kakav će biti ishod bitke. A ako ne bude povoljan, onda platiti visoku, najvišu moguću cijenu svoje hrabrosti.

Upravo je zato, iz dubokog poštovanja koje je osjećao prema Klari, Zvonimir prešutio zašto zove Nevena. Prešutio joj je i kako mu je Ledeni već rekao za Nevenove izlete petkom, kako zna i za *Hotel za gospodu* u kojem se to sve događa; zna čak i broj sobe i vrijeme u koje *opajdare*, kako bi rekao Ledeni, dolaze k njemu. Sve je to Zvonimir znao. Jedino nije znao kako će završiti razgovor s Nevenom.

A to će upravo večeras saznati.

Kao što će i Klara, tako se bar nadala, tog petka saznati tajnu o fizioterapeutu.

Čuvši kucanje, Neven shvati kako je Andrea ovaj put uranila. Popravi crni svileni ogrtač, lagano ga razmakne da se vide trbušnjaci i prsni mišići te požuri otvoriti. Već pri pomisli na Andreu osjeti kako mu među preponama raste krutost.

Udarac ga je pogodio posred lica. Zateturao je unazad, suze su mu navrle na oči i više ništa nije vido, ali mu se učinilo da je prethodno ugledao Zvonimira. Potom osjeti silovit šamar koji ga je odbacio na zid. Iz nosa mu je curila krv, oči su mu i dalje suzile, a sada mu je toplo curilo i iz lijevog uha. Padne na pod.

– Klekni! Ruke na leđa! Majku ti jebem!

Neven se jedva postavi na koljena. Srce je luđački udaralo, u glavi mu je bубnjalo.

– Kolegice, moram Vas nešto pitati, stvar je neugodna i, kako bih rekla, vrlo osjetljiva.

– Razumijem. Pomoći će koliko god mogu – šefica Odjela za fizičku medicinu bila je, kao i obično, ljubazna i susretljiva.

...

– Sve će, sve će, samo se smiri – Neven klekne i stavi ruke na leđa. Potom pogleda u smjeru iz kojeg su dolazili udarci. Stvarno je to bio Zvonimir. U ruci je držao pištolj i gledao ga pogledom koji Neven nikad nije vido, ali ga je odmah prepoznao: bio je pogled ljudi koji su već ranije ubijali i koji upravo sada to namjeravaju ponovno učiniti.

– Zvonimire, što ti je? Zašto to radiš? Grijesiš...

Novi ga šamar prekine i odbaci ponovno na zid. Krvi je bilo posvuda.

– Umukni! Klekni!

...

– Moj je kumi kći počinila samoubojstvo, ona djevojčica što je skočila s nebodera, možda ste čuli...

– Da, čula sam, strašno je to.

...

Neven ponovno klekne i stavi ruke na leđa. Nije se usudio brisati krv koja mu se slijevala iz nosa i lijevog uha. Drhtao je kao da je u najtežoj groznici.

Zvonimir postavi diktafon na stol.

– Ja znam istinu. Ti ćeš mi ju sada ponoviti. Tako ćeš preživjeti. Počneš li lagati, to će ti biti posljednje.

Zvonimir ga je gledao s neskrivenim gađenjem. Sav je treperio od bijesa, ali ruka kojom je držao pištolj nije se uopće micala.

– Što si radio Lauri?

...

– Uglavnom, majka to teško prihvata i uporno traži krivca. Sada misli da je to fizioterapeut koji je bio u klubu u to vrijeme jer ju je kao seksualno zlostavljaо.

– Ne razumijem Vas.

...

Blizina smrti pomaknula je Nevena na novu razinu razmišljanja. Moguća rješenja nisu su pojavljivala kao posljedica niza pojedinačnih prepostavki iz kojih bi slijedio zaključak, nego su dolazila kao cjelina na čijem je kraju svijetlilo moguće rješenje.

– *On je vičan ubijanju. Kažem li sve što on hoće, poštedjet će me. Treba reći sve što traži. Ako kažem sve što hoće čuti, može puknuti i pucati. Ako ne budem rekao to što hoće, može opet pucati. Ako budem odgovračio, doći će Andrea, ona će me spasiti. Treba dobiti na vremenu, treba ga zapričavati.*

Mozak je u milisekundi procijenio kako je najbolje: *odgovračiti, dobiti na vremenu, preživljavati sekundu po sekundu, minutu po minutu.*

...

– Taj fizioterapeut sada radi kod Vas na Odjelu. Primljen je prije četiri-pet mjeseci.

– Mislite na Igora, on je tako nekako primljen.

– Da.

...

– Smiri se, Zvonimire. Gripešiš, jako grievešiš. Ti znaš da sam Lauru volio kao svoje dijete i da ju nikada na bih povrijedio...

– Ne seri! Pitao sam što si joj radio?

– Ništa, ništa. Kunem se svim svojima. Dozvoli mi da ti objasnim. Laura je uvijek pričala o tebi, ti si joj nedostajao. Tješio sam ju i govorio joj da ju voliš, da imaš problema zbog rata...

– O čemu ti pričaš, majmune jedan?

– Pričam ono što je istina. Nisi ni svjestan koliko je patila zbog tebe...

...

– E, sada ću Vam ispričati jednu nevjerojatnu priču. Čim je Igor došao, odmah smo vidjeli kako je drugačiji. Znate i sami kako je Igor zgodan, sve su sestre, a i neke kolegice, poludjele za njim. Nije on samo lijep, nego i pristojan, marljiv, strpljiv, brižan prema pacijentima, što bi žene rekle – idealan muškarac. Nisam ni sama znala razmjere tog ludila dok se dvije sestre nisu zbog njega potukle.

– Potukle?

...

Zvonimir podigne pištolj u visinu Nevenove glave.

– Misliš da sam budala? Rekao sam da sve znam. Ovo ti je posljednje...

Neven je shvatio da Zvonimir želi čuti nešto drugo, nešto bar blizu onoga što mu je u glavi. Treba mu reći nešto blizu toga, ali ne previše blizu da ga ne razjari.

– Stani, stani, sve će ti reći. Ako želiš čuti istinu, onda je istina da se Lauri zaljubila u mene. Znam da je to zbog toga što je u meni vidjela tebe i da sam joj ja bio tvoja zamjena. Htjela je da budemo bliski, da ju povremeno zagrlim, pisala mi je pisma, željela je da ju volim. Ona mi se udvarala, slala mi poljupce...

Zvonimir više nije dobro čuo. Osjetio je kako mu sva snaga negdje istječe odnoseći sa sobom njegov jednostavni plan – raskrinkati gada, dobiti priznanje što se Lauri događalo u klubu, a potom, ako je slučajno i Neven upleten na bilo koji način, vidjeti zaslužuje li to smeće još živjeti ili ne. Umjesto ostvarenja tog plana s jasnim podjelama uloga na dobre i loše momke, sada je naišao na nešto što uopće nije predvidio. A to nešto mu je rastapalo snagu i čvrstinu odluke.

...

– Da, upravo potukle. Sve je lebdjelo u zraku i bilo je pitanje vremena kada će eksplodirati. I onda je tijekom noćne smjene došlo do obračuna i to takvog da smo jednu od njih morali voditi na šivanje. Ta je sestra naime pitala ovu drugu koja je bila u Igora zaljubljena do ušiju zar ne vidi da je Igor *perverzjak*.

...

– *Što ako je istina? Lauru nije dobro poznavao, a pogotovo ju nije poznavao kao djevojku. Ili je ona bila još djevojčica? Je li bila u stanju tako što učiniti? Je li Neven samo popustio njezinim željama? Sve što Neven kaže, zvuči logično – njega nije bilo, Lauri je nedostajao, Neven je bio zamjena za njega...*

Neven desnom rukom obriše krv iz nosa sada već posve siguran da je Zvonimir uzdrman, toliko uzdrman da će ga moći i sam svladati. Pomakne i lijevu ruku ispred lica istovremeno saviјajući nožne prste i pripremajući ih za što jači odraz.

– Ubij me, ali je tako, govorim ti istinu. Nisam joj ništa radio, ona se samo zaljubila u mene, to mi je jedini grijeh što sam joj bio drugi otac, što sam joj zamijenio tebe, što sam joj pomagao kada joj je bilo teško. A te male kurve lažu, bile su ljubomore na Lauru, to i sam znaš...

– Ma lažeš, smeće jedno, djevojke su mi rekle što si joj radio, sve znam. Ubit će te kao psa pička ti mat...

...

– Tek sam nakon toga sve ispitala i shvatila o čemu je riječ kod Igora. Prijateljica Vam se ne mora brinuti. Igor je naime – homoseksualac.

...

No bilo je kasno. Zvonimiru utrne desna ruka od snažnog udarca, pištolj mu ispadne, a Neven svom silom skoči na njega. Zvonimir u padu udari glavom u ormar i vidokrug mu se ispunji stotinama svjetlucavih zvjezdica. Nije više vidio Nevena, ali je osjetio njegovu ruku na vratu. Odgurnuo ga je i grabio drugom rukom prema Nevenovu licu. Dva su se muškarca očajnički borila za život. Neven je bio snažan i uvježban; Zvonimiru je snagu davao gnjev oca silovane kćeri, ali godine s alkoholom učinile su svoje. Hrvanje je trajalo neko vrijeme sve dok Neven konačno nije objema rukama uhvatio Zvonimira za vrat. Zvonimir se opirao, zabio je nokte u Nevenove ruke, stisnuo vrat što je jače mogao, vrpoljio se tijelom, ali sve je bilo uzalud. Postajao je svjestan kako će ovu borbu izgubiti. Ovaj put *Zvonimir Dominović, zapovjednik Specijalne postrojbe MUP-a koji izvršava svaki zadatak* to ipak neće učiniti – i to upravo zadatak koji mu je bio najvažniji u cijelom njegovom životu.

Zvonimir je osjetio kako mu Nevenova krv kaplje po licu, kako više nema snage opirati se, kako se Neven napreže najviše što može i kako su stvari počele bivati sve udaljenije, kako su se gubile u daljini postajući sve tamnije i tamnije.

- Jesam, silovao sam ju. I pri tome je uživala. Jesi li zadovoljan, glupa policajčino?
- Kkhhh, khhh!
- Jebo sam ju dok se nije onesvijestila. Jesi li to htio čuti? Sad čuješ.
- Kkkkhhhh!

...

– Bio je to šok za cijeli Odjel. No svi su vrlo brzo to prihvatili. Sada je stanje gotovo isto kao i prije te spoznaje – i dalje ga sve obožavaju, ali ovaj put bez ljubomore.

Klara se nasmije glasnije nego što je bilo primjereno.

...

- Jebo sam ju dok se nije onesv...

Zvonimiru se počelo mračiti kada je Neven povukao obje ruke s njegova vrata i primio se za prsa. Ukočio se tako neko vrijeme, a potom se prevadio na lijevu stranu ostavši nepokretno ležati na boku.

Kombinacija nitrata i tableta za potenciju doista može biti smrtonosna.

...

– Oprostite, kolegice, malo sam se opustila jer mi je pao kamen sa srca. Bilo bi strašno da sam majku morala ostaviti u dvojbi. Ili, još gore, da su se njezine sumnje obistinile. Puno Vam hvala, ne znate koliko ste mi pomogli. Nadam se da će majka sada prestati s tim optuživanjem.

– Drago mi je ako sam pomogla. Da, teško je biti majka. Vjerojatno ni ocu nije lakše.

...

Zvonimir je hvatao zrak još uvijek ne znajući što se događa. Odgurnuo je Nevena sa sebe, okrenuo se na stomak i borio se s kašljem kojim je izbacivao kapljice krvi. Trudio se disati što je bolje mogao, ali kašalj nije prestajao. Htio je uzeti pištolj, no nije imao snage. Kada je konačno došao k sebi, klekne i pogleda u Nevena.

Učini mu se da Neven ne diše. Promotri mu prsa – stvarno nije disao. Tada uoči da mu krv više ne curi ni iz nosa ni iz uha.

Zvonimir se u ratu nagledao mrtvih ljudi. Znao je da je s Nevenom gotovo.

U sobi je zavladao potpuni mir. Zvonimir se ustane i nasloni leđima na zid.

– *Umro je. Jebo mu pas mater, neka crkne... Ipak sam ja Zvonimir Dominović, zapovjednik Specijalne policije koji... izvr...ša...*

Zvonimira uhvati slabost, nestane mu snage u nogama i klizne na pod. A onda sve provali iz njega. Nije ni bio svjestan kada je počeo jecati. Kroz glavu mu je prolazila Laura koja mu je mahala s postolja dok joj je oko vrata bila zlatna medalja, Jasna kako drži Lauru u rodilištu i smije mu se, medvjed koji mu prodaje bijeli ljes, smrt kojoj je već vidio lice... Nije se mogao zaustaviti.

Plakao je sve dok se nije rasteretio, dok nije otišla sva napetost skupljana još od onog dana kada je na groblju odlučio saznati zašto je Laura otišla. Plakao je zbog Laure, i zbog Jasne, i zbog sebe, i zbog života koji su mogli imati, a nisu, i zbog boli koju je nanosio onima koje je najviše volio.

– *No dobro, u redu je, sve je prošlo.* Zbog plača mu je bilo neugodno pred samim sobom. Obriše suze i ponovno se ustane. Pogleda u Nevena. Sada je tek primijetio da je Neven bio gol. Prazan pogled i nepokretno zgrčeno tijelo. Zvonimir ga gurne nogom i Neven se okrene na leđa; tek tada uoči među Nevenovim savijenim nogama ukrućen ud koji je i dalje stajao uspravno. Zvonimir se sjeti Laure, okrene glavu, došlo mu je slabo, gotovo je povratio.

Trebalo mu je neko vrijeme dok mučnina nije prošla. Potom je uzeo diktafon i pištolj te izašao iz sobe.

Sjeo je u svoju Ladu Nivu, otišao u policijsku stanicu i prijavio se dežurnom.

Kada su policajci došli i rekli za Nevenovu smrt, Klara je odglumila duboku pogodenost. Prekrila je lice rukama, zaplaka i čučnula. Policajci su joj pomogli ustati, uveli su je u stan, dali joj čašu vode i umirivali ju. Još je neko vrijeme plakala, a kada je procijenila da je bilo dovoljno, malo se pribrala, zahvalila je policajcima i ispratila ih. Ostavši sama, osjetila se ponosnom i snažnom. Prvi je put učinila nešto ispravno, onako kako joj je srca nalagalo, onako kako je bilo pravedno. Nije osjećala nikakvu grižnju savjesti. Jer je Neven sam sebi presudio. Da jučer nije uzeo lijek za potenciju, još bi bio živ. Sam si je kriv. Uostalom, kako bi on rekao: *Nemoj se – ne boj se.*

Klara je sadržaj posude u kojoj su bili nitrati ispraznila u školjku, a posudu napunila lijekovima protiv masnoće. Mala je vjerojatnost da bi se itko toga sjetio, no za svaki slučaj.

Često je zamišljala što će se dogoditi i kako će se ponašati ako se to Nevenu stvarno dogodi. Hoće li imati grižnju savjesti? Hoće li imati dovoljno snage?

– Koje savjesti? Koje snage? Snage izdržati što se izopačeno đubre samo ubilo? Pa trebalo je više snage izdržati sve ove godine živeći kao glupača koja se pravi kako ništa ne zna. A o tome što je sve našla na računalu i mogućnosti da je to možda radio Lauri, ne smije ni misliti.

Usporedivši se s Jasnom, mislila je kako za to treba imati snage – pokopati svoje dijete i naslućivati da se možda ubilo jer ju je manjak zlostavljao. A ništa ne moći ni dokazati niti se razuvjeriti. Za to je trebalo imati snage. Prisjetila se članka sa stranice Udruge koju je Jasna osnovala. Članak je napisala majka koja je izgubila svoje dijete. Bila je u Njemačkoj i na kolodvoru je, noseći svu prtljavu, na trenutak iz ruke ispustila sina od pet godina koji je nestao u gužvi. I više ga nije našla.

Klara nije bila sigurna bi li ona bila u stanju izdržati takvu tragediju. I kada je usporedila bol i snagu te majke i njezino dijete od pet godina, a potom sebe i Nevena, narcisoidnog, hladnog i sebičnog gada, došlo joj je za nasmijati se.

Klara je bila svjesna da je ovaj događaj prekretnica u njezinu životu. Nema više glupe, slijepo i nemoće Klare. Ne želi više živjeti tuđe živote i provoditi tuđe odluke. Od danas, u ime Laure, od danas će živjeti slobodna, prema svojim odlukama i željama. Pa makar bile i pogrešne, ali će biti njezine.

Policajci joj nisu rekli s kim je Neven bio kada mu se to dogodilo. Klara je bila sigurna kako je riječ o onoj kravi iz stranke.

– Nije loše, sada neka opravda svom mužu kakav je to bio seks kada je njime ubila ljubavnika. Može mu i pokazati. Mogla bi i na sudu pokazati – razmišljala je Klara o toj kravi koju je znala od ranije. A koja se njoj smijala iza leđa.

Klara je bila svjesna da će ta noć biti najdulja u njezinu životu. Uzela je lijek za spavanje i otisla u krevet.

Sutradan ujutro probudila ju je neprekidna zvonjava mobitela. Na zaslonu je vidjela Jasnin broj.

– Bok – kratko je, prvim jutarnjim glasom, rekla Klara.

S druge je strane Jasna plakala bez prestanka. Klara ju je neko vrijeme slušala, a potom počela umirivati.

– Dobro, nemoj plakati. Dogodilo se. Sudbina.

No Jasna je i dalje neutješno plakala. Kada je Klara napokon htjela Jasni reći neka se malo smiri pa će se ponovno čuti, Jasna je počela protiskivati riječi kroz plač.

– Oprosti... ne znam što bih ti rekla... jako mi je žao, molim te oprosti... – a potom ponovno plakala bez prestanka.

– Dobro, nemoj više plakati. Proći ćemo to. Ti ćeš mi pomoći. Sve ćemo zajedno proći – sada se već i Klari počelo plakati. Jasna je uvijek tako djelovala na nju: kada je bila sretna, prenosila bi svoju sreću i na Klaru, a kada bi bila nesretna ili kada bi plakala kao što i sada čini, Klara bi joj se morala pridružiti. Uskoro su obje plakale bez ijedne riječi.

– Nije on htio... Ti ga znaš... Zvonimir je dobar... Ali nagao... – i dalje bi Jasna povremeno izgovorila koju rečenicu.

Klari sad više ništa nije bilo jasno. Kakav Zvonimir? Tko je dobar ali nagao?

– Što to govorиш? Što je bilo sa Zvonimicom? – uplašeno upita Klara. Bilo ju je strah da se Zvonimir nije ubio. Ostati bez djeteta i muža u svega nekoliko mjeseci, to ne bi poželjela ni najgorjem neprijatelju.

Sada je tišina i zbumjenost nastupila i na drugom kraju telefona.

- Jesi li tu? – upita Klara.
- Jesam... Ti ne znaš? – sada već pribranije odgovori Jasna.
- Što ne znam?
- Zvonimir je ubio Nevena.

U Klarinoj se glavi sve počelo slagati. Zvonimir ju je sinoć zvao i pitao za Nevena. Po glasu je znala kako je riječ o nečem ozbilnjom, ali nije naslućivala o čemu. Vjerojatno je Zvonimir sumnjao što je Neven radio Lauri. I potom mu presudio. Sada je i Klara počela neutješno plakati. Zbog Laure, zbog Zvonimira i zbog Jasne – zbog troje nesretnih ljudi koje je upropastilo đubre s kojim ona živi. Cijeli joj se život počeo urušavati. Nije ona Klara osvetnica koja postavlja zamku za manjaka i potom provodi pravednu osvetu; ona je Klara, nemoćna i nespretna, Klara koja je svojom slijepom ljubavlju postavila zamku za Jasnu i njezinu obitelj, zamku koja je progutala Lauru, Zvonimira, a nakon svega, vjerojatno će progutati i Jasnu. Klara se gadila sama sebi, gadila joj se ta njezina neodlučnost, nemogućnost suprotstaviti se drugima, ne znati reći *ne*.

- Dođi k meni. Sve ćemo to riješiti.

- Kumo moja, kumo moja – govorila je Jasna grleći Klaru. Stajale su na vratima i plakale.
- Hajde, uđimo – prva se pribrala Klara.
- Ja ne znam što bih rekla. Tako iznenada... Ne znam ni zašto, otkud su se oni posvadali...
- Tko ti je to rekao?
- Ne sjećam se više, netko je nazvao i rekao mi da je Zvonimir bio u toj sobi s pištoljem...
- Jasna ponovno počne plakati.

Klara ju zagrlji.

- Dobro, dobro.

– Onda sam nazvala Ledenog, to mu je prijatelj iz rata, on uvijek sve zna, rekla sam mu neka me nazove, rekla sam mu za Zvonimira i neka vidi što je, rekao je da će nazvati čim sazna...

– Meni su rekli za Nevena, ali se ne sjećam ničega. Ne sjećam se da su mi rekli kako se to dogodilo, samo da je preminuo. Nisam se ni sjetila pitati. Tko bi u tim trenutcima mislio...

– Otkud su se uopće sreli tamo u hotelu? Mislila sam da se oni ne druže, a Zvonimir je bio u vikendici, taman sam ga zvala hoće li doći ovaj vikend, nije se javljao, tamo je slaba veza osim na nekoliko mjesta...

Klara je prešutjela razgovor sa Zvonimicom; još je uvijek mislila kako je najbolje poštедjeti Jasnu što je moguće više. Bude li Jasna naknadno saznala o razgovoru nje i Zvonimira, uvijek se može izvući da je bila pod velikim stresom zbog Nevena.

- Nazovi tog prijatelja, možda je nešto saznao.
- Rekao je da će se javiti. Ali dobro, možda već nešto zna.
- Ledeni, Jasna ovdje. Znaš li nešto novo?

– Ne znam još sve sa sigurnošću pa te nisam htio zvati. Repcionar kaže da nije bilo pucnjave i da Neven nije ubijen iz pištolja. Stigli su forenzičari, čini se da i oni misle isto. Neven ima razbijen nos i lijevi bubnjić, ali vjerojatno da nije od toga umro. Neven je bio gol što je čudno i, kako bih ti rekao, malo mi je neugodno, ali imao je erekciju pa su se forenzičari malo šalili, ali prepostavljaju da je bilo zbog pretjeranog seksa, zapravo vjerojatno je Neven uzeo tablete za potenciju, to onda može biti od toga. Kako se tu našao Zvonimir, nije jasno, je li on naišao kasnije

pa ga samo zatekao ili je nešto drugo – to je pitanje. Idem sada u stanicu pa će čuti što kaže dežurni kojem se Zvonimir predao. Čim saznam, odmah se javim. Ne brini se, napravit ćemo sve da mu pomognemo. Drži se. Nazovi ako nešto trebaš.

- Jesi li čula?
- Samo neke dijelove.
- Neven nije ubijen iz pištolja i izgleda da nema teških ozljeda zbog kojih je umro.
- I što je još govorio?
- Kum, ne znam kako bi ti rekla. Neugodno je, a možda i nije istina. Sačekajmo dok se sve ne sazna.
- Reci mi sve što ti je rekao.
- Pa rekao mi je kako je Neven bio gol kada su ga zatekli i da je možda umro od previše seksa, što je glupost ako se potukao sa Zvonimirom.

No Klari je lagnulo. Dakle ipak je riječ o infarktu. *Ne moj se – ne boj se.* Klara je već znala cijelu istinu: Neven je čekao svoju droljetinu, uzeo fatalnu tableticu ne bi li bio što bolji pastuh pa je tijekom seksa dobio infarkt. Kurvetina je pobjegla, a potom je naišao Zvonimir. Zato je Neven bio gol. No odakle ozljede? Nevena je mogao ozlijediti samo netko znatno snažniji od njega, dakle Zvonimir. A zašto bi se njih dvojica potukli? Možda se Zvonimir napio pa mu je došla žuta minuta. Ipak, na telefonu je bio potpuno trijezan... U svakom je slučaju smeće kurvarsko pedofilsko dobilo što je zaslužilo. Više nema kurvanja, nema pravljenja budale od nje, više se ne mora pretvarati kako ništa ne zna, nema više smijuckanja i kimanja glavom u frizerskom salonu njoj iz leđa. Jedina je tragedija što se u to sve upleo Zvonimir, ni kriv ni dužan.

– Ma tko zna što je bilo, mislim da ga Zvonimir sigurno nije ubio, sada će krenuti tračevi i nagađanja. Sutra će zvati kolege s patologije pa ćemo znati. Do tada je bolje ništa ne zamišljati i kombinirati.

– Da, ostavimo sve dok ne saznamo nešto više. Možda se Ledeni još večeras javi pa ćemo konačno sve znati.

– *Nije potrebno, ja već i tako sve znam* – pomisli Klara za sebe i ponovno zagrlj Jasnu.

Nije Osijek Hong Kong

Nakon Nevenove smrti cijeli je grad bruja o čudnim događajima u *Hotelu za rekreaciju gospode*. Bilo je raznih pretpostavki – da se Zvonimir napio i bez razloga pretukao Nevena do smrti, a s obzirom na to da je Zvonimir bio u policiji, uspio je sve zataškati i prikazati kao da je Neven umro od straha; da je Neven već bio mrtav poslije seksa s ljubavncem iz stranke i da ga je Zvonimir samo zatekao mrtvog, a s obzirom na to da Zvonimir nije drag vlastima, sada mu namještaju da mu se osvete te ga optužuju da je ubio Nevena; da je Zvonimir zatekao Nevena tijekom seksa s tajnicom iz stranke, da je ona zbog stresa dobila vaginizam, a on infarkt i da ih nisu mogli razdvajiti sve dok nije došla hitna, a s obzirom na to da je Zvonimir sve vidio, mora ga se ušutkati po bilo koju cijenu; da je Neven otrovan jer je bio zvijezda u političkom usponu, a otrovali su ga pripadnici suprotne stranke i sve prikazali ovako gnusno kako bi oblatili *uglednu i časnu stranku*;

da je Neven ubijen negdje dalje, a da je samo donesen u hotel i, na kraju, da su Neven i Zvonimir homoseksualci, a da je Neven uzeo lijek za potenciju koji je bio koban. Naravno, svatko je prihvaćao pretpostavku koja mu je odgovarala i nalazio sve više razloga za njezino postojanje.

Policija i državni odvjetnik šutjeli su jer je *postupak još u tijeku* pa službenih stavova nije bilo. No marljivi novinari *Glasa Slavonije* nisu propustili tako sočnu priču za čije istraživanje poticaja nije nedostajalo – dijelom stoga što je bila riječ o iznimnom događaju, ali znatno više što je Neven bio pripadnik *neprijateljske stranke* pa su novinari imali slobodne ruke, oči, uši i mozak. A kada se novinarima da tolika sloboda, onda se nužno svašta sazna. Tako se uskoro saznalo kako je Neven bio uplenjen i u niz drugih afera, ne samo seksualnih; uskoro su na vidjelo izašle i ostale Nevenove aktivnosti.

Iako je Neven u gradu bio desetak godina, iako je svoje sklonosti prema suprotnom spolu pokazao čim se oženio i postao potpredsjednik stranke, iako su sve djevojke u klubu znale što se zbiva, iako su svi znali za silovanje tajnice, iako se znalo za njegovo ucjenjivanje seksom za radna mjesta, iako se znalo za niz njegovih napada na članice stranke, dakle iako se o Nevenu dugo znalo gotovo sve, nitko se nije o tome usudio bilo što reći. Na upite novinara predstavniku policije kako je takvo što moguće, policija se pravdala kako nikada nije dobila nikakvu službenu prijavu. Iz anonimnih razgovora s nekim od Nevenovih žrtava saznalo se da su dvije od njih pokušale prijaviti napad, ali da su u policiji odgovorene jer nemaju dokaza i takvim si postupkom mogu samo zagorčati život. Također se saznalo kako je u jednom slučaju otac jedne djevojke koji je odlučio sve prijaviti policiji debelo plaćen za šutnju, a da je navodno novac pribavila Nevenova stranka. Drugi su govorili kako nije bilo tako, nego je tog oca skupina *snažnih, na kratko ošišanih muškaraca* uljudno zamolila da povuče prijavu pa ih je on, ljubazan kakav već je, poslušao.

Nije Neven bio površan i samo opsjednut seksom, kako bi netko iz ovakvog prikaza mogao pomisliti. Njegova su se područja zanimanja širila i znatno dalje. Tako se pokazalo da je Nevena zanimala i medicina pa je bio vodeći i u aferi *Dijagnoza 1* i *Dijagnoza 2* u kojoj je organizirana prodaja otpusnih pisama s osječke psihijatrije s dijagnozama PTSP-a. Saznalo se da je bio umiješan i u potplaćivanje članova Povjerenstva za priznavanja statusa HRVI. Iako je bio jedan od glavnih organizatora cijele akcije, slučajno ili namjerno, Neven u cijelom postupku čak nije ni spomenut. Usput se otkrilo kako je Neven, iako nikada nije bio u ratu nego je za vrijeme rata u Zagrebu u tajicama skakutao po spužvama, također obolio od teškog, kroničnog oblika PTSP-a zbog kojeg mu je priznat status hrvatskog ratnog vojnog invalida od 60%.

Neven je pokazivao i zanimanje za pravni sustav pa je, čini se, sudjelovao i u aferi *Indeks* u kojoj su kupovani ispiti na osječkom Pravnom fakultetu. Iako je i tu bio jedan od *glavnih igrača*, Nevena se nije moglo naći ni u kojem spisu. Neven je brinuo i o razvoju noćnog života osječke mladeži: otkrilo se da je Neven neformalni vlasnik triju kafića u Osijeku koji su u čudnim uvjetima bili njegovi iako su vlasnički listovi glasili na druge osobe.

Marljivi su novinari uskoro otkrili da gotovo i nije bilo kriminala u Osijeku u kojem Neven nije sudjelovao. No njegovo se ime nikada nigdje nije pojavilo.

U to se vrijeme konačno otkrilo nešto što nitko nije znao, a vjerojatno ni sam Neven; saznalo se naime kako je on, Neven, bio samozatajni ratni heroj. Na jednom portalu s crnom podlogom opisan je cijeli Nevenov ratni put – od Vukovara do Knina i sva junaštva koja je postigao: koliko je tenkova uništio u Vukovaru, koliko diverzantskih akcija proveo, koliko je prepreka svladao kada je prvi ulazio u Knin. *Unatoč svemu, pisalo je, ovaj samozatajni hrvatski heroj svakodnevno je savjesno obavlja svoje mirnodopske zadaće kao da su i sami ratni zadatci – kako to uvijek čine hrvatski junaci.*

Naravno, Fejs je brujaod komentara o nesposobnosti ovih ili onih; političari iz drugih stranaka optuživali su Nevenovu stranku kao primjer korupcije, nepotizma i zla svake vrste dok je Nevenova stranka uporno dokazivala kako je riječ o *montiranom političkom procesu koji provode udbaši, srbočetnici i jugokomunisti s ciljem umanjivanja ugleda i časti najmoralnije i najhrvatske hrvatske političke stranke*.

A jedan je sjedobradi i hrabri osječki politički komentator napisao:

– Osječanima se povraća od gadosti i smrada države u kojoj žive. Nije tu riječ o Nevenu Suši samom; Suša je slika i prilika same Hrvatske – njezinih amoralnih, dvoličnih političara, nesposobnih institucija, korupcije, lažnih vojnih invalida i, što je najgore, tromih, otupjelih, nezainteresiranih građana koji mirno promatralju kako mala skupina kriminalaca oduzima budućnost njihovoј djeci, djeci koja se željna rada i poštenja sve više seli na sjever, u neke manje korumpirane, civilizirane države. I dobro je netko na Fejsu primjetio: *Nije dobro pitanje zašto neki mlađi odlaze; pravo je pitanje zašto već svi nisu otišli iz ovakve države.*

Neven nije pokopan u Osijeku. Njegovi su zahtjevali slanje tijela u njegovu rodnu Zagoru. Klara je bila sigurna kako je to bilo svekrvino djelo. Svekrva ju nije nikada podnosila. Već joj je tijekom upoznavanja ta priprosta, neuka i bahata žena odmah dala do znanja da je njezin Neven *zavradio mnogo više*. Nakon svatova je čula što je to značilo: *Neku ljepoticu, a ne tuberavu doktorčicu*. Na ručku je, gledajući Klaru kako sjedi pored Nevena, govorila kako su u njezinu kraju uvijek zna red; zna se da dobra žena stoji dok muž objeduje. Bilo je toga još, Klara se više nije svega ni sjećala, ali se sjećala Nevenove promjene kada je bio sa svojom majkom. Bio je to neki drugi Neven, neki bahati, samoljubivi stranac koji se jedino slagao sa svojom majkom. Da mu je majka bila mlađa, svatko bi mogao pomisliti kako su ona i Neven ljubavnici – toliko je među njima bilo slaganja, simpatije, ljubavi i nekog stava *mi protiv ostalih* da uopće nije bila sporna njihova međusobna ljubav. Naravno, to *ostalih* odnosilo se na Klaru i njezinu obitelj.

Razmišljajući o tom razdoblju, Klara se prisjeti kako ju nisu toliko boljele njezine uvrede, ma bilo je jasno kako je riječ o priprostoj i bezobraznoj ženi zaljubljenoj u svojeg sina, nego ju je boljelo to što nju, Klaru, Neven jednom jedinom riječu nije branio. Iako Neven to nije rekao, bilo joj je jasno kako se on zapravo slaže sa svojom majkom, kako njih dvoje isto misle – kako je Neven pametan, lijep, učen, kulturni i profinjen i kako zaslužuje primjerenu ženu: bogatu ljepoticu kojoj nema ravne na svijetu, a, eto, siromah je dobio *ružnu, neuku i priprostu doktorčicu*.

A što je za njezinu svekrvu bilo najgore, što joj svekrva to nije nikada zaboravila i što je to smatrala najtežom mogućom uvredom, jest činjenica da se ta *ružna, neuka i priprosta doktorčica* usudila zadržati svoje prezime! Umjesto da bude sretna što će dobiti prezime svojeg prelijepog muža, prezime koje je glasovito u njihovu kraju i koje bi rado nosile sve djevojke, ona je uz to zadržala i svoje, neko *bevizno, stransko*. Klari je sada bilo dragoo zbog toga iako to nije bila njezina zasluga. Otac je naime inzistirao, sve do razine zabrane udaje, da mora zadržati svoje prezime, a tek uz njega dodati i novo. Naravno, Neven nije htio čuti za takvo što pa je Klara bila očajna. Ona bi pristala na sve što Neven traži, odbacila bi svoje prezime, porijeklo, zvanje, posao, sve bi ona to odbacila, samo da bude s njim. No otac je bio uporan i taj put, čini se, vrlo, vrlo ozbiljan u svojoj odluci. Kada je i Neven shvatio da stari neće popustiti i da mu zbog obične sitnice može biti ugrožen cijeli plan o sretnom i udobnom životu, tada je i on, tobože zbog ljubavi prema Klari, popustio dozvolivši joj da zadrži prezime, ali ne kao prvo, nego kao drugo. S obzirom na to da je učinio ustupak, Klari i njezinoj mami nije bilo teško uvjeriti i Klarinog oca na

mali uzmak pa je Klara napokon mogla odahnuti i predati se planiranju vjenčanja. Nakon kojeg će konačno postati gospođa Suša–Kohlhofer.

Sada je kao udovica i gospođa Suša–Kohlhofer Klara odlučila nastaviti promjene koje je započela. A ništa bolje od toga nema od stvarnog i simboličnog rasterećenja od mrskog prezimena *Suša*. Sljedećih je tjedana Klara strpljivo ispunjavala sve obrasce potrebne za prelazak na svoje staro, djevojačko prezime. I tako, obrazac po obrazac, potvrdu po potvrdu i Klara je uskoro dobila uvjerenje na kojoj je pisalo kako se ona zove *Klara Kohlhofer*. Osjećala je kako ni stvarno ni simbolično više nema nikakve veze s Nevenom.

– Je l' ti to mirišeš na liker? – začudi se Jasna.
– Znači, ipak se malo osjeti?
– Da malo. Osjeti se toliko da moram otvoriti prozore.
– Dobro, nisam pijana, samo sam malo... Morala sam, kolega je dobio curicu pa smo slavili. To ti je onaj što ga zovemo dr. House, pričala sam ti već o njemu. Oni su imali dječaka s viscidozom, umro im je s dvije godine.

– Strašno, sjećam se.
– Normalno, žena je bila slomljena. I njemu je bilo teško, ali se on nekako držao. Možda stoga što je od prvog dana znao dijagnozu, bilo je samo pitanje vremena.
– I sada su dobili curicu?
– Da. Ali ti sve pričam jer sam tamo na slavlju stalno mislila o tebi. Neću okolišati, sad mi alkohol daje snage pa te mogu pitati – jesli li razmišljala da zatrudniš?

Jasna je ostala osupnuta.
– Ne. Upravo sam se naježila od te pomisli. Kako bih mogla? Pa znaš da je...
– Sve znam, ali još ste oboje mladi, imate još vremena...
– Sa Zvonimirom? Mislim da nema šanse.
– Zašto?
– Nakon svega nemam ni najmanje volje imati bilo što s njim. Nije me ni dodirnuo imao nekoliko godina, a i to prije bilo je više mučenje... On s tim alkoholom... Ne želim se toga ni sjećati.
– Malo sam čitala iskustva roditelja koji su ostali bez djece, ima na internetu dosta toga, čovjek ne bi vjerovao kakve sve tragedije postoje... Ma htjela sam reći, neki od parova koji su to prošli preporučuju imati iznova djecu...

– Možda neki mogu. Ja sada sigurno ne mogu. Uostalom, sjeti se kako ti je bilo kada ti je Edo uginuo. Bila si u depresiji skoro mjesec dana...
– Moj mali Edo...
– A kada sam ti predložila da kupiš novog psa, skoro si me istukla...

– Mali Edica...

– I na kraju nisi kupila novog psa.

– To je zato što Neven nije volio životinje. Glupo je da pas odrasta s nekim tko ga ne voli. Ali sada pričamo o različitim stvarima. Zvonimir je obožavao Lauru. I sama znaš koliko ju je volio. Samo što je... tako, muško je, znaš da je njima malo teže s osjećajima pa to nije znao pokazati.

– Da, ali to je bilo davno...

Klara zagrlj Jasnu.

– Ma, kumo moja, danas sam malo popila pa sam se odvažila to te pitati. Ti si bila divna mama i Zvonimir je divan čovjek, možda bi vas trudnoća zbližila, možda biste ponovno vratili ono što ste imali ranije. Ja vas oboje toliko volim i mislim da ste oboje prekrasni ljudi, žao mi je zbog vas...

Jasna stisne Klaru što je jače mogla.

– Kumo moja draga, malo si pijana, ali si i dalje najdivnije biće na svijetu.

Suđenje

Naravno, do suđenja se već saznaла prava istina o Nevenovoј smrti, načinu na koji je umro, Zvonimirovoj ulozi u tome te povezanosti Nevenove smrti s Laurinim samoubojstvom. Osijek je nakon dugo vremena dobio pravog heroja, onakvog kakav taj napačeni grad i zasluzuјe. Iako u pritvoru, ili upravo stoga, Zvonimir je, osobito prije suđenja, bio središnja tema većine osječkih razgovora. Jasna je dobivala desetine mejlova potpore, SMS-ova s čestitkama s poznatih i nepoznatih brojeva; nije bilo dana da joj netko ne bi prišao na ulici i stisnuo ruku uz obvezno *Eh, da nam je više takvih kao što je Vaš suprug.*

Suđenje je bilo brzo, već krajem svibnja. Zvonimir je sve priznao tijekom istražnog postupka. Znao je da to što je učinio, iako je bilo po pravdi, nije bilo po zakonu. I, naravno, bilo je kažnjivo. No za svoju je Lauru bio spreman prihvatići bilo koju kaznu jer, iskreno rečeno, svaka, pa i najteža kazna, sigurno će biti manja od kazne koju je trpio zbog osjećaja krivnje što nije zaštitio svoje dijete.

Iako je Zvonimir prezirao Fejs i društvene mreže, vjerujući kako su upravo one odgovorne za otudenje – a sve potkrepljujući komentarom *Dobro da je rat bio 1991., a ne 2011. jer bi u tom slučaju svi samo lajkali ustank, a nitko ne bi išao u borbu* – ipak je Fejs imao važnu ulogu u onom što je video u sudnici. Naime sudnica je taj dan bila crna s ružičastim linijama. Na svim su mjestima sjedile djevojke – Laurine vršnjakinje – koje su nosile crne majice, a u kosi ružičaste rajfove – upravo onakve kakve je nosila i Laura. Na majicama je pisalo *Ja sam Laura D.*

Djevojke nisu mogle zornije odati počast Lauri i, naravno, njezinom veličanstvenom ocu.

– Imate li odvjetnika? – upita sudac.

– Ne, govorit ću samo istinu. Za to mi ne treba odvjetnik.

- Ostajete li pri iskazu koji ste dali tijekom istrage?
- Da.
- Dakle tvrdite da ste pri punoj svijesti, bez utjecaja alkohola ili lijekova, došli u hotelsku sobu N. S. s namjerom doznati je li on ili netko drugi silovao Vašu kći?
- Točno.
- Tijekom razgovora ste ga tri puta udarili i prijetili mu pištoljem?
- Točno.
- Nakon što je N. S. dobio infarkt, prijavili ste se policiji?
- Točno.
- Svjesni ste da se priznanje koje ste iznudili silom ne može uzeti kao olakotna okolnost?
- Da.
- Imate li što dodati?
- Zahvaljujem osobi koja mi je pomogla doznati istinu o razlozima smrti moje kćeri.
- Ima li tužitelj dodatnih pitanja?
- Nema. Optuženik je u cijelosti priznao svoje djelo.

Laure i Laurini dečki

Iako se Jasna tog četvrtka spremila za stres suđenja te popila dvostruku količinu lijekova za smirenje, ono što je doživjela u sudnici ipak je bilo previše. Prvo je vidjela sve one djevojke u crnim majicama i ružičastim rajfovima zbog čega nije mogla zaustaviti plač do samog početka suđenja, a potom je vidjela Zvonimira. Bio je uspravan, ponosan, govorio je čvrstim, zvonkim glasom ne ostavljujući nikakvu mogućnost dvojbe o iskrenosti svojih izjava. Bila je toliko ponosna na njega – svojeg muža, oca njezina djeteta – da se, unatoč stalnom susprezanju, ponovno rasplakala. Srećom pa je Klara bila stalno uz nju i pomagala joj jer ne zna kako bi sama sve to izdržala. I kada su odveli Zvonimira i suđenje bilo završeno, mislila je da je završen najstresniji dan njezina života. No predstojeći tijek događaja bio je daleko od bilo kakvog završetka stresova.

- Pri izlasku iz sudnice prišle su joj dvije *Laure* i zamolile ju da podje s njima na Trg.
- Na Trg?
 - Na Trgu smo organizirali prosvjed potpore. Bilo bi nam drago da nas makar pozdravite.
 - Jako mi je teško. Molim vas, htjela bih kući.
 - Ali sve smo se skupile. Mnogo bi nam značilo ako biste nas pozdravili. Molim Vas, sve smo to napravile zbog Laure i Vašeg supruga. Morate doći.

Jasna nemoćno pogleda Klaru, a Klara odmah odgovori: – Pa idemo kada su se toliko potrudile. Bit ćemo kratko pa ćemo otići.

- Dobro, djevojke, ali samo ću vas pozdraviti. I same vidite da nisam sposobna ni za što drugo.
- Ma ništa se ne brinite, bit ćemo mi uz Vas. Samo nas pozdravite, to će nam biti dovoljno.
- Kada moramo biti na Trgu?
- Evo, za desetak minuta. Prosvjed počinje u pet do dvanaest. Imamo još dovoljno vremena.

– Nećemo stići. Ja ne mogu sada toliko brzo hodati. Hvala vam na pozivu. Stvarno ste zlatne. To vam neću nikada zaboraviti.

– Sve je riješeno, rikše nas čekaju pred sudom. Idemo.

I stvarno je pred sudom u koloni stajalo osam plavih rikši koje su već bile zanimljive brojnim prolaznicima i novinarima. *Laure* su pomogle Jasni i Klari popeti se na jednu od njih, a one se ukrcale u ostale i plava je kolona krenula put Trga.

Na Trgu Ante Starčevića već je bila velika gužva. Stotine djevojaka i mladića u crnim majicama stajale su na Trgu, a stalno su dolazili novi. Djevojke su nosile crne majice s natpisom *Ja sam Laura* i ružičaste rajfove, a dečki su imali crne majice s natpisom *Ja sam Laurin dečko*. Taj će četvrtak biti upamćen kao dan kada je u Osijeku najviše učenika u prvoj smjeni markiralo iz škole.

A sve je počelo prije pet dana. Samanta je, nošena grižnjom savjesti, stavila na Fejs objavu. *Skupimo se u četvrtak, na dan suđenja Laurinom tati u 5 do 12 na Trgu za našu Lauru. Oprema: crna majica s natpisom „Ja sam Laura“ i ružičasti rajf. Političarima pristup zabranjen. Šeraj dalje.* No ni dečki iz njezina razreda nisu htjeli biti izvan događaja. Uskoro je uslijedila nova, muška objava: *Za Lauru u četvrtak u 5 do 12 na Trgu. Oprema: crna majica s natpisom „Ja sam Laurin dečko“. Šeraj dalje.* I šeralo se.

Okupljanje je počelo u pola dvanaest. Došlo je svega tridesetak djevojaka, sve djevojke iz njezina razreda te desetak djevojaka iz kluba. I to je bio ukupan broj prvih deset minuta. I kada je već izgledalo da će ponovno biti riječ o još jednom neuspjelom Fejs protestu, desetine i desetine djevojaka i mladića iz osnovnih i srednjih škola, čak i s fakulteta, mnogi od njih u crnim majicama, nahrupile su na Trg. Dolazili su iz svih smjerova – iz Strossmayerove, Ribarske, Šamačke, Pejačevićeve, Županijske, Kapucinske i Svete Ane. Činilo se kao da je netko spustio branu iza koje su se stotine crnih majica, mnoge s ružičastim rajfovima, razlile iz cijelog grada, spajajući se u tamno more s ružičastim odsjajem. Okupljenih je bilo sve više i više. I tada, negdje oko petnaest do dvanaest, nastao je jedan od onih trenutaka koje sudionici nikada neće zaboraviti – cijeli je Trg odisao snagom, idealima, snovima koji se trebaju ostvariti, boljim životom i ljepšom budućnošću. To su oni trenutci u kojima se započinju revolucije, ruše vlade, stvara demokracija. Tog je trenutka bilo sve moguće, sve je bilo dostupno i ostvarivo. Nije čudo što su u takvim trenutcima nastajali najveći humanistički zahtjevi pretočeni u jednostavnu poruku: *Budimo realni – tražimo nemoguće.* Cijelo je mnoštvo bilo poneseno ushitom od kojeg se onima što su sve promatrali s prozora i balkona ježila koža. Toliko mladosti, ljepote i idealja, toliko jedinstva na jednom mjestu zauvijek će ostati u sjećanjima svih koji su taj četvrtak bili na Trgu. Da je živa, jedna bi pjesnikinja mogla ponovno napisati glasovite stihove izrečene na protestu studenata 1968.:

Draga djeco, zapamtite kakvi ste danas jer nećete moći takvi biti cijelog života. Danas ste najljepši i najuzvišeniji u svom životu...⁸

Takov ushit nije bio samo među *Laurama* ili *Laurinim dečkima* – taj se ushit proširio na sve koji su bili u blizini. Među crnim morem s ružičastim odsjajem hodale su desetine građana koji su okupljenima davali što god su imali: sokove, sendviče, kolače, kekse, bombone, kroasane. Žene iz *Mlinara* na Trgu pekle su bez prestanka slane prutiće i donosile ih *Laurama* i *Laurinim dečkima*. Djevojke iz *Petra Pana* trčale su s poslužavnicima punim sladoleda dijeleći ih kome god su stigle. Knjižara *Nova* ispraznila je svoje zalihe olovaka poklanjajući ih onima najbližima. Konobari iz *The Kavane* i *Metropolisa* natjecali su se tko će podijeliti više boca mineralne vode i sokova. A legendarni je osječki konobar Miro cijelu mjesecnu plaću potrošio dijeleći pića svojeg gazde okupljenima na Trgu. Poznata osječka fotografkinja Mini potrošila je pune dvije kartice

⁸ Desanka Maksimović (1898 – 1993), srpska pjesnikinja, profesorica književnosti i članica Srpske akademije znanosti i umjetnosti.

neprestano fotografirajući događaj kada je konačno morala prestati jer joj se istrošila baterija na fotoaparatu.

Taj je dan sunce drugačije sjalo, oblaci su drugačije plovili po nebu, ptice su drugačije pjevale.

U pet do dvanaest na maloj improviziranoj pozornici naslonjenoj na spomenik Anti Starčeviću pojavila se Laurina mama. Žamor se postupno smirivao, ljudi su prestajali hodati, tramvaji su stali. Jasna je pogledala cijelo mnoštvo, razmislila je što bi im poručila. Željela je reći nešto užvišeno, nešto što će ovu djecu ohrabriti mijenjati svijet, biti hrabriji, odlučniji, ne dozvoliti pokvarenjacima da im ukradu mladost, ljepotu i snove, njihove prekrasne mладенаčke snove. Htjela im je prenijeti ljubav koju je osjećala prema njima, htjela im je zahvaliti za sve što su učinili za Lauru. Ali nije mogla. Nije mogla reći ni riječi. Jer su joj se učinile blijede i male spram onoga što je osjećala i što je vidjela ispred sebe.

I tako je Jasna samo gledala u mnoštvo, u stotine mladih očiju koje su je bodrile, koje su gledale *Laurinu mamu* očekujući što će im reći. Iz srca joj navali ganuće koje se razlije po cijelom tijelu. Rukama je prekrila lice i zaplakala. Zaplakala je istovremeno i od ushita, i od tuge, i od sreće, i od bola, i od ljubavi za svoju Lauru, i od ljubavi za svojeg muža, i od ljubavi za ovu djecu, i od ljubavi za život koji je iznova dobio smisao.

I kada se činilo da će cijeli Trg plakati s njom, započne najprije polako, a potom sve glasnije skandiranje: La-u-ra, La-u-ra, La-u-ra, La-u-ra, La-u-ra...

A u podne, kada su se zvuci zvona jedva probijali kroz skandiranje mnoštva, u sredini je Trga trinaest *Laura* pustilo po jedan veliki ružičasti balon napunjen helijem. Baloni su se hitro i vragolasto uspinjali noseći skandiranje mnoštva sve više i više, do oblaka, i još dalje, do samog neba, možda čak i do same Laure.

U zemljji potonuloj u očaj i beznađe reakcija osjećke mladosti odjeknula je kao grom. Mediji, kako hrvatski, tako i strani, bili su prepuni fotografija, priča, intervjuja o *najznačajnjem društvenom događaju u zemlji*.

– Kada nas naši učenici moraju učiti hrabrosti i dostojanstvu, tada smo doista nisko pali – poručivali su profesori dijelom posramljeni, a dijelom ponosni na svoje učenike.

– Narodi koji imaju takvu omladinu ne trebaju se bojati za svoju budućnost! – citirali su Tita portalni koji su željeli još više provocirati vlast.

– Hoće li mladi pokazati starima kako se gradi društvo? – pitali su se strani mediji.

– Je li bila ključna poruka – *političarima pristup zabranjen?* – navodili su oni usmjereni na politička događanja.

Suđenje Laurinu ocu potaknulo je lavinu prijavljivanja zlostavljanja u sportu. Djevojke i dječaci iznosili su svoja iskustva zbog kojih su mnogi treneri davali ostavke. Hrvatski je olimpijski odbor po hitnom postupku donio *Kodeks ponašanja trenera i djelatnika u sportu* - od riječi do riječi prepisan upravo onaj *Kodeks* čije je donošenje Neven uz pomoć svojih ulizica vješto spriječio, a Jasna probdjela mnoge noći stalno se preispitujući i sumnjujući u najgore. Ministarstvo je odmah pripremilo, a Sabor uskoro usvojio dopune *Zakona o sportu* koji je novim člancima propisivao znatno stroži i veći nadzor trenera tijekom rada s djecom.

A daleko od medijske buke Zvonimir je bio upućen na izdržavanje jednogodišnje kazne zatvora zbog nanošenja teških tjelesnih ozljeda i prijetnje smrću. Toksikološka je analiza pokazala

da je za Nevena bila sudbonosna kombinacija nitrata i lijeka za potenciju. Tijekom razgovora s njegovim liječnikom obiteljske medicine policija je saznala da Nevenu nikada nisu bili propisani lijekovi za potenciju pa je zaključeno da ih je nabavljao sam i uzimao ih na svoju ruku. Je li pročitao moguće nuspojave i kontraindikacije pri korištenju lijeka za potenciju, je li ih razumio i, ako je, zašto ih nije poštovao, ostat će tajna.

Tajna za sve osim, naravno, za Klaru.

Nakon događaja na Trgu kada su i Jasna i Klara došle k njoj te se još jednom isplakale zbog svega doživljenog, Klara je osjetila kako se trajno i nepovratno promijenila, kako ulazi, što bi pisci rekli, *u novo životno razdoblje*. Doduše, samu je promjenu osjetila odmah čim su policajci koji su je obavijestili o Nevenovoj smrti zatvorili vrata, ali je mislila, i bojala se istovremeno, kako je riječ samo o prolaznoj, privremenoj promjeni, promjeni koja će brzo nestati i kako će ona uskoro ponovno biti ona stara, neodlučna, slaba, *nemoćna-ništa-promijeniti* Klara.

A sve se počelo pokazivati dosta naglo, već iste večeri u kojoj je Neven umro. Kada su čuli što se zbilo, mama i tata su smjesta došli k njoj. Najprije su je tješili i ohrabrvali, ali je otac vrlo brzo primijetio kako je bio u pravu, kako je tako prošla jer ga nije slušala i kako ga ubuduće mora slušati jer očito nije sposobna sama donositi pametne odluke. Majka je šutjela dajući do znanja da se slaže sa svojim mužem. Klara ja u prvo vrijeme šutjela, šokirana bezobrazlukom svojeg oca i slaganjem svoje majke koja je, jasno se Klara toga sjećala, nakon što joj je Neven poklonio cvijeće i rekao nekoliko komplimenata, odmah stala na Nevenovu stranu. To je sada očito zaboravila. Klara je još neko vrijeme slušala oca, znatiželjna koliko daleko može ići. A on nije posustajao; od blagih opomena i ukazivanja na to kako je on uvijek u pravu, a ona uvijek (baš uvijek) u krivu, prešao je na propitivanje njezine sposobnosti samostalnog življjenja (unatoč završenoj specijalizaciji i doktoratu) i dospio do vrijedanja njezine ženstvenosti i nesposobnosti da uspostavi normalan brak. Kada je Klari dosadilo, prvo ga je ušutkala, potom izvrijedala koliko je više mogla, objasnila mu da je on, unatoč svojim prim. prof. i ostalim *sranjima* koja su njemu bila najvažnija stvar u životu, zapravo primitivan, samoživ, narcisoidan, emocionalno zaostao nasilnik koji maltretira sve oko sebe. Majci je tek rekla da je također kriva što ga podržava, a potom ih oboje izbacila iz stana.

– A sada izvolite oboje van. Iz ovih stopa. I više mi se nikada, nikada, razumijete – nikada više nemojte miješati u život.

Oboje su stajali ukočeni ne mrdnuvši se ni za milimetar. Nisu mogli vjerovati u to što čuju. Njihova je Klara to izrekla?

– Ozbiljno mislim. Dosta mi vas je, vrata su vam tamo, izvolite – ponovila je Klara još žešće, još glasnije, još uvjerljivije.

– Trebam li vam pokazati put?

Kada je otac konačno shvatio što mu Klara govori i kako je u njezinom, a ne u svojem stanu, samo se ustao i uputio prema izlaznim vratima. Majka nije bila sigurna što učiniti. Malo je oklijevala, ali se potom i ona zaputila za svojim mužem. Pri izlasku se osvrnula i htjela Klari dati neki znak, ali je Klara okrenula glavu – nije željela nikakve potajne poruke dane u strahu da *on ne sazna*. Majka je ostala zbumjena i otišla je ostavivši vrata otvorena.

Klara se prvi put u životu osjećala vrijednom. Jer je prvi put ona bila – ona. Ne više kći poznatog osječkog kirurga, ne više Nevenova žena, nego *ona-sama-po-sebi*. Ona koja je bila

sposobna izdržati napornog oca, rat, napornog, narcisoidnog, dvoličnog i nevjernog muža, naporan život u malom gradu u kojem su svi znali za Nevena, naporan život u kojem su je ogovarali i ismijavali ju iza leđa. Sve je to ona bila sposobna izdržati. I ne samo izdržati, nego – kako je sada prvi put shvatila – i napraviti reda u svojem životu.

Znala je da je za sve što joj se sada događalo, za njezino budjenje, osvetu Nevenu, raščišćavanje odnosa s roditeljima, porast samopouzdanja, novootkriveni optimizam, mnogo toga što je sada osjećala, bila zasluzna jedna mala, krhka i nevina djevojčica. Jer je upravo Laura pokrenula sve što se Klari događalo.

I dobro joj je govorila Jasna: – To što Laura nije sa mnom ne znači da ju manje volim. Pa ne prestaješ voljeti svoje dijete samo zato što ti nije pred očima. Dijete voliš jednom i za cijeli život.

Upravo se tako i Klara osjećala. Osjećala je kako ju je s Laurom život zauvijek povezao, kako će i nadalje biti s njom dijeleći i lijepi i ružne događaje.

Osjećala je kako se nauživala ružnih događaja i kako je sada vrijeme za one lijepi. A ti su lijepi uključivali i odlazak nekamo daleko, možda u Irsku, Njemačku ili čak u Australiju, nekamo gdje ju nitko ne pozna, gdje može početi novi život, gdje će biti Klara *sama-po-sebi*.

– Pa di si ti? Sad ču te tako malog, sad će te teta Klara, joj, joj, kako se veselimo, a vidi što sam ti donijela...

– Dosta, Garo, nemoj skakati, pusti tetu Klaru.

Garo je obožavao tetu Klaru. Volio ju je i zato što mu je uvijek nešto donosila, ali ju je još više volio jer je bila, kako to ljudi kažu, *duša od čovjeka*. A njezina je duša, to može vidjeti svaki pas, bila sama *Dobrota*.

...

– Jesi li razmišljala kako dalje? – upita Klara gladeći Garu koji se udobno smjestio između njih dvije.

– Misliš kada Zvonimir izade iz zatvora? – reče Jasna.

– Da.

– Mislim da ču se razvesti.

– Stvarno?

– Da. Dugo sam razmišljala o svemu i mislim da više nemam snage ovako živjeti. Prvo sam vukla Zvonimira sve te godine njegovih borbi s vjetrenjačama. Prije posla nosim Lauru u vrtić, onda trčim na posao, poslije posla trčim ponovno u vrtić, onda u poslugu kupi nešto, kuhaj ručak, spremi, operi suđe, uči s Laurom, a cijelo vrijeme slušam njegove priče o kriminalu u državi, o političarima koji potkradaju svoj narod i sve što već ide uz to. Već sam onda razmišljala o razvodu, ali je tu bila Laura pa mislim – hajde dok malo ne naraste, a valjda će se i Zvonimir opametiti. No Laura je krenula u školu, a sa Zvonimirom je bilo još gore – otjerali su ga u mirovinu, on se povukao, više je bio u vikendici nego kod kuće. Onda je došlo to s Laurom kada mi Zvonimir ne samo nije pomagao nego mi je i bio dodatna briga. Sada bih vjerojatno trebala i dalje trpjeti i slušati dodatne traume kako mu je bilo u zatvoru... Sve me ovo jednostavno previše iscrpilo. Ali nije samo to, još bih nekako i nastavila da ima bilo kakve budućnost sa Zvonimirom. No nema, mislim da je on trajno promijenjen; nije to više onaj Zvonimir za kojeg sam se udala.

– O tome samo ti znaš. Ja znam koliko si ulagala u Zvonimira i koliko si bila strpljiva.

– Psiholozi kažu kako se muškarci u slučaju svađa jednostavno emocionalno isključuju. I to ti je bilo kod Zvonimira – ja bih se sva iživeirala, bila na rubu plača, a on bi bio mrtav hladan; gleda u tebe a vidiš da te uopće ne primjećuje. Onda bih ga najradije ubila. I onda kada ja zašutim sva očjana, on bi se probudio i pitao nešto potpuno bez veze, i tada shvatim da me uopće nije slušao. Ako u braku nema ljubavi i razumijevanja, čemu onda zajednički život? A ja već dugo nemam ni jedno ni drugo. Ne želim biti udana za duha s kojim ne možeš razgovarati, ne možeš se družiti, nemaš nikakvu potporu u životu. Ne mogu više. Je li to sebično željeti biti voljena, željeti da je i meni netko nekada potpora, željeti da se mogu sakriti u nečiji zagrljaj, da me netko tješi, kaže neku lijepu riječ, primijeti da imam novu frizuru ili novu suknu? Najgore je što sam sve to imala pa izgubila. Zvonimir je bio nekada muž kakvog se poželjeti može i znam što je sve davao. Onda ta politika, ta njegova čast, borba za ideale, pa Laura, sve ga je to uništilo, a posljedično i mene.

– Osjećaš li se krivom?

– Osjećam se krivom, ali još više ljutom na sebe što to nisam učinila davno prije. No sada je svejedno. Gledajući s ove daljine, čini mi se da je Zvonimиру bilo sve važnije osim nas dvije. Sva ta njegova borba za pravdu, poštenje, bolje društvo uvijek je bila na račun nas dvije. Za nas nikada nije bilo vremena. I što je na kraju bilo? Izgubio je i Lauru, a sada će i mene. Za što? Koje su to društvene vrijednosti zbog kojih vrijedi izgubiti kćer i ženu? I što je najgluplje, nije napravio baš ništa – kao da se uopće nije borio. I tako je s jedne strane izgubio sve, a nije dobio ništa. Ili ja to možda pogrešno gledam?

– Ma ne gledaš pogrešno. Muškarci su, doduše oni rijetki muškarci, takvi. A iskreno, i mi žene volimo revolucionare i idealiste u filmovima i knjigama, ali kada se udamo za takvog, onda bismo željele da on odustane od tih svojih idea i da se posveti samo nama. A to rijetko kada uspijeva – oni ti obično ostaju takvi, osim ako se sami ne promijene. To ti je kao u onoj poslovici koja kaže kako se žene udaju s vjerom da će nakon udaje promjeniti svog muža, ali to se nikada ne događa – muževi ostanu isti. Jednako se tako i muškarci žene s vjerom kako će žena ostati ista i nakon udaje, ali to se isto nikada ne događa – žene se promjene. Očito i jedni i drugi ulazimo u brak s pogrešnim očekivanjima. Jeste li sada u kontaktu?

– Nismo. Ne znam zašto. Tijekom prošlog telefonskog razgovora, ima već četiri mjeseca, rekao mi je da mu do daljnog ne dolazim u posjet, da mu nije dobro i da će mi javiti kada se možemo ponovno vidjeti. To mi nekako i odgovora. Sve je to postalo veliko mučenje. Sačekat ću da izdrži kaznu, neću mu sada ništa govoriti, a kada se vrati, onda ćemo razgovarati o razvodu. Nadam se da će i sam shvatiti kako je tako najbolje... Stalno govorimo o meni. Kako si ti?

– Svakako. Ima dana kada se osjećam kao isprana krpa, onda se nekoliko dana osjećam odlično, onda mi se sve skupa gadi i željela bih pobjeći nekamo daleko gdje me nitko ne zna i početi sve ispočetka.

– Tebi je to bar jednostavno. Liječnika treba u cijelom svijetu.

– Imam adrese nekoliko firmi koje se bave traženjem liječnika i njihovim zapošljavanjem u Europi. Ali još ne mogu otići, imam još jedan dug koji moram odraditi.

– Dug?

– Moram sačekati Zvonimira. Neovisno o tome kako ćete vas dvoje završiti, osjećam se odgovornom za njegovu sudbinu. Cijelo se vrijeme osjećam krivom što je sve tako ispalo. Ima trenutaka kada bih najradije napravila seppuku⁹ kako bih isprala sram što sam vas zbog vlastite gluposti sve upleta u svoju osobnu tragediju.

⁹ ritualno samoubojstvo svojstveno samurajima

Klara se borila održati normalan izgovor, ali joj je glas bio na rubu plača. Kroz glavu su joj prolazili trenutci kada je naišla na pedofilske sadržaje na Nevenovu računalu i dvoumljenje što učiniti. Bila je svjesna kako je Zvonimir očito znao istinu i to je bio pravi razlog njegova sukoba s Nevenom. Nije bila sigurna kako će Zvonimиру pogledati u lice. Nije sigurna što Zvonimir misli o njoj – vjeruje li joj da ništa nije znala?

– Kumo moja, nemojmo sada opet o istome – Jasna zagrli Klaru. – To smo već sto puta prošle. Dogodilo se tako. Nemojmo stalno unazad. Bolje gledaj naprijed. Sjećaš li se što je vračara rekla: ići ćeš na dalek put i neki će te plavi muškarac nositi na rukama?

– Sjećam se – brišući suze, odgovori Klara.

– Ne čini li ti se da je vračara do sada sve pogodila? Zmija, Zvonimir se bori sa zmijom koju će savladati, ti putuješ. Bilo bi lijepo da se i to ostvari. Ja bih to sada željela najviše na svijetu – da ti budeš sretna. Mislim da si nakon svega to itekako zaslужila.

– Možda. No s obzirom na sve što sam učinila, nisam baš sigurna.

– Ma hajde, molim te, ja sam sigurna. Ti si najbolje biće na svijetu.

– Možeš li doći večeras? – upita Jasna.

– Mogu. Je li nešto hitno? – reče Klara.

– Je. Najhitnije moguće. Ona svinja mi je pisala iz zatvora. To moraš pročitati.

Draga Jasna,

prošlo je pet mjeseci od kada smo se posljednji put čuli. Pišem ti jer mi je tako lakše izraziti se, a uz to imam dovoljno vremena smisliti prave riječi; nisu svi majstori s riječima kao ti.

Nekada su si samuraji zbog jednog neodržanog obećanja oduzimali život. Iako sam i ja ratnik, ja ih nisam dostojan. Ja nisam održao čak dva obećanja. Jedno sam si zadao kada smo se vjenčali: zarekao sam se kako neću dozvoliti da ti itko nanese bilo kakvu bol. Drugo sam si zadao kada sam te video u rodilištu s Laurom: tada sam si zarekao da će vas obje štiti svojim životom. Nažalost, nisam održao nijedno obećanje. Tebe sam svojom glupošću i taštinom vrijeđao godinama, a Lauru nisam uspio spasiti. Jer sam sebi bio najvažniji na svijetu, jer su samo moji problemi bili vrijedni razmatranja.

Ne moram ti reći koliko me stid, koliko sam puta pomisljao na samoubojstvo, koliko sam puta bio blizu da to i učinim.

Tijekom ovog vremena provedenog u zatvoru shvatio sam koliko sam griješio.

Za sada se trudim kako bih se popravio. Prijavio sam se za rad i radim u jednoj pilani gdje ubacujem fosne u stroj za obradu. Jednostavnii su to poslovi, ali su mi važni jer mi pomažu da se riješim taštine, gluposti i svojeg ogromnog ega. I stalno čitam: pročitao sam gotovo sve knjige u zatvorskoj knjižnici pa posuđujem knjige iz bibliobusa. Mislim da napredujem, osjećam kako se mijenjam. Vjerujem kako bi bila ponosna da me vidiš.

I stoga se usudim moliti te za oprost.

Razumjet će ako me više ne želiš vidjeti. Razumjet će i ako više ne želiš živjeti sa mnom. Jer si potpuno u pravu. To nisam zasluzio.

Ali ako mi budeš pružila priliku, obećavam ti da će učiniti sve kako bih te usrećio. Nadoknadit će sve što sam propustio ovih godina: voljet će te svim srcem, pružit će ti ljubavi, nježnosti i pažnje najviše na svijetu.

Bit će muž kakvog zaslužuješ.

A mislim da mi to neće biti teško jer te neizmjerno volim.

Zvonimir

P. S. Kada se vratim, počet će raditi. Ledeni je otvorio privatnu detektivsku agenciju i nudi mi posao. Usto Tihi otvara uzbunjivo hrvatskih ovčara i nudi mi da budemo partneri. Jedno od toga će izabrati.

Klara se rasplakala.

- Kumo moja, tako mi je drago zbog tebe... Zvonimir je divan... Što ćeš sada?
- Ne znam. Već sam odlučila rastati se i sada dobijem ovo. Prvo sam plakala kao kiša kad sam pročitala, ali moram se smiriti i razmisliti. Možda je sve samo jer se nismo dugo čuli. Neću mu ništa odgovoriti. Moram biti sigurna u to što dalje želim.
- Dobro, ali opet, kada ti netko napiše takvo pismo...
- Ne znam, vidjet će. Ne želim opet proživljavati isto. Nemam više snage za to.

Rastanak

Na osječkom je aerodromu trajala provjera putnika za ukrcaj. Avion Eurowingsa stajao je na okretištu čekajući malobrojne putnike za Stuttgart. Klara je odgađala odlazak do posljednjeg trenutka.

- Ne znam što treba reći... u ovakvim trenutcima... Umrijet će od tuge – govorila je Klara.
- Jasna je šutjela i plakala s njom. Zvonimir je spustio glavu kako bi izbjegao pogled na njih dvije.
 - Uvijek će vas voljeti... i vas i Lauru... vi ste moja jedina obitelj... Jedino vas sada imam.
 - Nemoj, kumo, sve će biti dobro, nemoj plakati... Javi nam se kada dođeš.
 - Oprostite mi za sve... Toliko sam vam boli nanijela... oprostite mi...
 - Nemoj plakati, kumo, sada je sve dobro... Ništa ti nisi kriva. Drži nam se... I piši nam, pošalji nam koji selfi... da znam da si dobro.

Posljednji poziv putnika za Stuttgart.

Posljednji poziv putnika za Stuttgart.

Klara se okreće Zvonimиру: – Zvonimore, čuvaj Jasnu i oprosti mi na svemu. I čuvaj Garu.

Zvonimir ju zagrlji obujmivši ju cijelu.

– Hajde, sve će biti dobro.

Klara zagrlji Jasnu najjače što je mogla.

– Čuvaj se, kumo. I čuvaj Zvonimira, on je najbolji muž na svijetu.

– Znam, kumo, čuvaj se i ti, znaš koliko te volimo. Piši nam i šalji nam fotke. Pogotovo ako bude neki plavi, znaš što je vračara rekla...

Ono što posebice drži čitatelja posve navučenog na ovaj tekst zasigurno je lakoća pisanja i domišljata duhovitost natopljena emotivnošću kojom se komentiraju prepoznatljive dnevne situacije bilo da je riječ o obitelji, politici, društву, ljubavnom odnosu.

Gorjanski se pokazuje kao onaj pisac koji čitatelja odmah izvijesti što se zbilo i tko je žrtva kako bi tijekom naracije vodio priču prema razotkrivanju krivca, pronalaženju dokaza koji bi trebali biti što vjerodostojniji i autentičniji ne oblikujući pri tome površnu priču već onu punu života, strasti, suza, nedoumica, natopljenu svakodnevnim problemima i pokojom šetnjom uz opatijsko more.

Helena Sablić Tomić

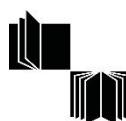
Bez obzira što se temeljno na ovaj roman gledalo kao na krimić, njegov je tekst znatno složeniji. Izborom tematike autor ukazuje na nekoliko značajnih društvenih problema koji počesto ostaju na marginama širega društvenog interesa, barem dok se ne dogodi tragedija, pa čak i tada.

Za reći je na ovome mjestu kako Slučaj Laure D. nikako nije samo krimić, štivo koje će se brzo zaboraviti nakon čitanja.

Tatjana Ileš

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulturne
štite
Republic
of Croatia
Ministry
of Culture

GODINA
ČITANJA
2021